

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

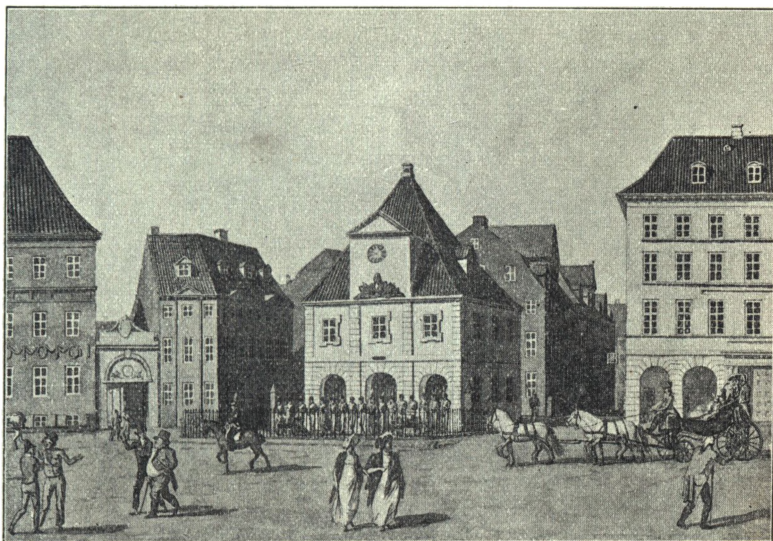
Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

KNUD BOKKENHEUSER

DE SVANDT, DE SVANDT...!

VANDRINGER I DET GAMLE KØBENHAVN

DET SCHØNBERGSKE FORLAG • KØBENHAVN

KNUD BOKKENHEUSER
DE SVANDT, DE SVANDT....!

AF SAMME FORFATTER
UDKOM TIDLIGERE:

DREJERS KLUB. Kulturhistoriske Interiører
fra Rahbeks København. 1903.

SAA BY SOM BORGER. Københavnerliv i
Slutningen af det 18. Aarhundrede. 1905.

KNUD BOKKENHEUSER

DE SVANDT, DE SVANDT...!

VANDRINGER I DET GAMLE KØBENHAVN

KØBENHAVN
DET SCHØNBERGSKE FORLAG
ERNST BIERBERG & MICHAEL H. JENSEN
1906

NIELSEN & LYDICHE (AXEL SIMMELKÆR).

TIL

KGL. OPERASANGERINDE

FRU MARGARETHE LENDROP

MED TAK FOR PRØVET VENSKAB.

FORORD.

NÆRVÆRENDE Bog er en Omarbejdelse af en Række Artikler, jeg skrev i Vinter. Da disse Artikler vandt mange Venner, har jeg ment at turde lade dem fremkomme i Bogform, idet jeg bemærker, at jeg har til Hensigt i en folkelig Form at yde Vejledning ved Vandringer i det gamle København og derigennem at vække Interesse for og Kærlighed til vor Hovedstad og dens rige Minder. De Bøger, der hidtil har behandlet Byens Historie, — Carl Bruuns og Oluf Nielsens udmærkede Arbejder — er altfor uhandlelige, denne Bog skulde man tage i sin Lomme ved Spasereture. Jeg har navnlig tænkt paa vor Ungdom ved den, og den er med Vilje ikke gjort udtømmende, men holdt indenfor snævre Grænser af den gamle By, fordi jeg derved netop vil vække Lysten hos mange til paa egen Haand at vandre videre, hvor jeg holder op.

p. t. »Det Hvide Hus«, Aalborg, d. 26. Juli 1906.

FORFATTEREN.

København Anno 1611.

FØRSTE AFSNIT.

JEG kender min Fødeby ud og ind; sæt mig, hvor du vil, og jeg skal finde Vej! — saaledes siger de fleste Københavnerne, selv om de maaske dog nu til Dags kunde have vanskeligt nok ved at hitte Rede i det Chaos af nye Gader, der efterhaanden ompænder og overspinder vore Forstæder, hvor den ene gamle idylliske Have efter den anden maa vige Pladsen for store Kaserne, som ganske vist byder eventuelle Lejere alle Nutidens Bekvemmeligheder og en Udstyrs-elegance, der dog hyppig er ret forlorn, men som berøver vor kære By dens grønne Præg. København bliver en Storstad med alle en saadans Fordele og Skyggesider. Men selv om vi rykker de gamle Træer op med Rod, saa rykker vi dog aldrig vore Minder ud af den ægte Københavners Hjerte. At elske sin By er ensbetydende med at elske dens Fortid, dens Historie og haabe paa dens Fremtid. Men hvor mange er de Københavnerne,

som virkelig, naar de travle haster igennem Staden pr. elektrisk Traad eller paa Apostlenes Heste, husker paa, at de træder paa Minderne, at disse raaber og kalder paa dem fra de gamle Huse, at de saa at sige spirer op af Brostenene? Vi gaar — siger et gammelt, sandt Ord — kun paa Thorvaldsens Museum, naar vi har Besøg fra Provinsen, og saa er vi maadelige Vejvisere. Lad det nu gaa, skønt vi ikke rigtig godt kan være det bekendt; men at vi til daglig gaar forbi det Friluftsmuseum, som Historien har gjort vor gamle By til, uden at vi ænser det, — ja, det er noget, som en Ven af vor By og dens rige Minder ikke kan forstaa, fordi han ved, at Fordybelsen i Enkelthederne netop giver et Bidrag til Byens Fysiognomi, der er saa rigt og afvekslende, at der fødes ny Kærlighed af hvert Minde. Man kunde særdeles godt anvende sin Søndag i København bedre end ved at vise sit nye Tøj paa Langelinje. Den lille Bog, jeg her udsender til mine Bysbrødre, gør ikke Krav paa at være udtømmende; dens Hensigt er kun ved en Spaseretur i det i snævreste Forstand *gamle* Kongens København at forsøge at vække den slumrende Interesse, og de Oplysninger, jeg derved kommer til at give, skulde være en Opmuntring til de unge som til de gamle til selv og paa egen Haand at spasere paa samme Maade paa andre Steder i vor By.

For at have et Udgangspunkt, lad os da begynde ved *Holmens Kirke*.

Ja, det ved vi jo alle, at den er bygget af Christian den Fjerde, og at det »R. F. P.«, der staar paa Gavlen, ikke betyder »Riget fattes Penge«, men »Regna firmat pietas« (Fromhed fæstner Riget). Men hvem tænker paa, at den stolte Holmens Kirke, hvis Kongeport — lige for Nikolajgade — er en af de skønneste Prydelser, vor By

ejer, oprindelig var en Ankersmedie paa Bremerholm, som Kong Christian omdannede til Kirke, da der ikke var andet Sted for Holmens Folk at holde Gudstjeneste i end et Arbejdsskur, hvor man plejede at spise sin medbragte Frokost? Paa Grund af denne sin Tilblivelse er Kirken ikke orienteret paa sædvanlig Vis, men ligger i Nordøst-Sydvest, med Koret i Sydvest. — Kigger vi ind paa Holmens gamle Kirkegaard, opdager vi en glat, trekantet Sten, hvorpaa Navnet »*Jens Wadum*« spørger, om vi ogsaa ved, hvad den betyder. Men hvor mange aner nu, kun 100 Aar efter at Stenen er rejst, hvad den skal minde om? Det var i Aaret 1805, at denne Mindesten rejstes. Herom siger *Jonas Collin* i »Borgervennen«: »Det var den 14. April 1804, at hans Virken her nede ophørte. Aarsdagen efter satte nogle faa Venner et simpelt, men betydningsfuldt Minde over hans Grav paa Holmens Kirkegaard: en ligesidet Pyramide af Granit, hvorpaa staar »*Jens Wadum*«. Hvem var da denne mærkelige Mand? *Rahbek* fortæller om ham og hans Virksomhed, og han ejer ikke Lovord nok for ham. Han var Politiker, og han havde en Vindueskrog i »Drejers Klub«, hvorfra det frisindede Partis Parole udgik; han kom gerne derop om Eftermiddagen, stoppede en Pibe, fik »en Liter Vin« og spaserede op og ned ad Gulvet, til han fandt en Mand, han kunde tale med. Naar Samtalen da naaede et vigtigt Punkt, trak han sit Offer ind i Vinduesfordybningen, og de Ord, der blev sagte her, regnede Samtiden for lige saa vigtige som de, der blev sagt i Kongens Raad; thi her skabtes »den offentlige Mening.« *Wadum*, som var ansat i Rentekammeret, fik paa den Maade lige saa stor Indflydelse paa Bondereformerne som alle de Mænd, hvis Navne nu pranger paa Gadehjørnerne ude omkring Frihedsstøtten.

Til Tider var han mindre velset i ledende Kredse; og der var en Tid, da man tænkte paa at lukke Klubben for hans Skyld. »Tilskueren« 1804 siger i Datidens blomstrende Sprog ved hans Død:

»Det var en Mand, tænkte som en Mand, granskede som en Mand, søgte som en Mand det godes Løn i det gode selv, holdt som en Mand Skridt med sin Tid, naar den gik frem, men stod som en Mand fast ved det gamle, naar den kom paa Afveje, var ophøjet over hine Tidens kaade Sansculottismus og nærværendes fejge Øjentjeneri — sagde sin Mening lige ud —. Man maatte for hans Regning sætte en Mængde kraftfulde Ord, der ofte gik fra Mund til Mund i hans Kreds.«

En saa mærkelig Mand hviler altsaa under denne Ligsten. Og vi ved tillige om ham, at han paa Grund af medfødt Beskedenhed aldrig steg højt; denne Beskedenhed gav sig allerede Udslag, da han tog teologisk Embedseksamen. Det var den Gang Skik, at man i Forvejen sagde til Professorerne, om man vilde eksamineres til Laud, Haud eller Non. Det var et Tegn paa »kristelig Ydmyghed« kun at lade sig examinere til Non, og vi maa jo antage, at dette ikke var et Skalkeskjul for Wadum, der fik Non; han skildres nemlig altid af sin Samtid som »Tænkeren, mod hvis Pande mangan anden gned sin« for elektrisk at faa meddelt de geniale Tanker. Hvorom alting er, den beskedne Mindesten ved Holmens Kirke staar med Rette til Minde om en Mand, som Samtiden beundrede, og om hvem vi kun kan erkende, at han havde god Indflydelse. Som Digter var han meget lille — han skrev en skrækkelig Ode til Indfødsretten, — men som Politiker betød han betydelig mere end mangan nu, derfor bør vi ikke gaa hans Mindesten forbi i Ligegyldighed.

Kirkegaarden omkring Holmens Kirke er ikke den oprindelige. Den laa et godt Stykke derfra, omtrent hvor nu det kongelige Theater ligger. Man har jo Trang til en Kirke, før man faar Brug for Kirkegaarden, og da »Skipperboderne« — de mange Smaagader, der nu ligger mellem Holmens Kanal og Østergade — befolkedes, maatte Kirken naturligvis følge efter. Først et halvt Aarhundrede senere anvendte man Urtegaarden deromkring til Begravelse, sandsynligvis fordi det R. F. P. paa Kirken alligevel fik den ominøse Betydning, og der manglede Penge. En Grav for »et stort Lig« kostede 2 à 3 Rigsdaler, for »et lille Lig« 3 Mark. Det var billigere at komme i Jorden da end nu.

Ser vi os om paa den lille Kirkegaard, opdager vi lige bag Gitteret en Sten, der bærer den nylig opforyldte Indskrift: Admiral H. C. Sneedorff 1759—1824.« Det var den Mand, som organiserede Undervisningen for vore Søkadetter og navnlig sørgede for, at de ved Øvelsestogter — det har været i Brug siden — lærte at manøvrere til Søs. Samtidig med, at han var stræng militær med Fordringen om Lydighed og Orden, var han en fortræffelig Pædagog og i høj Grad afholdt af sine Kadetter. Det kom vel noget af, at han — til Husbehov — var Poet ved Siden af Officer. I sine Taler til Ungdommen kunde han lade sig henrive til en lyrisk Flugt, der mulig nu falder lidt svulmende, men viser, at han var en Mand med Hjerte. I sine Viser var han jævn og sund; den berømteste, han skrev, var vel nok den til »Drejers Klub«, da den flyttede ind paa Østergade 54:

I Axelstad der stander en Gaard,
saa strunk udi østere Stræde,

Begyndelseslinier, som selvste Oehlenschläger benyttede paa ny, da han skrev Kantaten til Efterslægtens 50-aarige Stiftelsesfest.

Mærkeligt nok deler Sneedorff Skæbne med sin Sidemand paa Kirkegaarden, Admiral *Wleugel* (det udtaltes »Flygel«), deri, at de begge var højtstaaende Officerer baade i 1801 og 1807, men ingen af dem kom til at deltage i Kampene. Derimod var det Sneedorff, der affattede Rapporten om Slaget paa Reden for den saarede Olfert Fischer. — Vi kan ikke forlade Holmens Kirke, før vi har aflagt en lille Visit paa »Holmens Urtegaard«, den lille Korskirkegaard, der mest kendes ved den af Grosserer Puggaard skænkede nydelige lille Statue af Tordenskjold (af *Bissen*). Her findes Grave, der dækkes af Vedbend, og til hvilke der knytter sig Historie. En enkelt af dem ejer ingen Sten, men hvis den var der, vilde der staa: »Herunder hviler den salige og velbyrdige Jomfru *Agnete Sophia Budde*, saligen i Herren hensovet her i Kiøbenhaffn 5. Septembris Anno 1678. Gud gifve hende med alle hellige och udvalde en glædelig och ærefuld Opstandelse paa den yderste Dommedag. Amen!«

Den Sten har nemlig staaet derude paa Graven, men ved Kirkens Istandsættelse 1872 blev den indmuret inde i Kirken. Hvem skulde ane, at denne Sten bringer Bud om en frygtelig Tragedie? Hermed hænger det saaledes sammen: I det Herrens Aar 1678 levede her i København to adelige Damer, *Birgitte Skeel*, Enke efter *Christoffer Parsberg*, og *Regitze Grubbe*, Enke efter Christian den Fjerdes udsvævende Søn, *Hans Ulrik Gyldenløve*. De boede ved Siden af hinanden paa Østergade, og et Vindue vendte ud fra den enes Gaard til den andens. Det Vindue syntes nu Regitze ikke om, men Birgitte vilde ikke lade

det flytte. Da hun var den fornemste, fik hun ogsaa sin Vilje, og ved Hoffet var hun endda tarvelig nok til at lade Regitze Grubbe mærke, at hun gik foran hende i Rangen. Herover kom Fjendskabet, og Fru Grubbe maatte have Hævn. Hun henvendte sig da til den syttenaarige, adelige Jomfru Agnete Budde, der paa den Tid var Selskabsdame hos Birgitte Skeel og maa have været en god Portion letsindig; hun fik hende overtalt til at forgive sin Frue med Rottegift. Sammensværgelsen blev imidlertid opdaget, og medens den fornemme Anstifterske gik uantastet omkring, blev den ulykkelige unge Pige kastet i Blaataarn. Hun kan dog næppe have haft nogen dybere Følelse af det kritiske i Situationen; thi *Leonora Christina*, som den Gang paa femtende Aar sad i *Blaataarn*, siger herom i sit »Jammersminde«:

»Dette Aar, Paaskedag, blev Jomfrue Agneta Sophie Budde ført herind i Taarnet. Hendes Fængsel var ovenover mit inderste Rum. Hun blev beskyldt for at ville have med Gift ombragt Grevinde Skeel, og som hun var et ungt Menneske og havde en Pige, som skulde betjene hende, som og var ung, saa støiede de saa om Dagen, saa jeg havde liden Rolighed for dennem. Jeg talte dog intet derom, mente, at hun blev vel stille, naar hun formærkede, at det vilde gielde Døden, men ney, hun var lystig til Dagen før hun blev rettet«.

Den Kvinde, som var med hende, hed *Lucia*; hun havde bragt hende Giften fra Regitze Grubbe. Lucia, der ikke var adelig, blev pinlig forhørt, og skønt hun desuden fik Kød, der krøb af Mad-diker, saa Leonore Christina i Smug sendte hende spiselig Mad, vilde hun intet tilstaa. Derimod gik Agnete Budde til Bekendelse og blev dømt til Døden.

Højesteret stadfæstede Dommen, og den 5. September 1678 om Morgenen maatte hun »siddende paa Slotspladsen paa en Stol over et paa Jorden udbredt rødt Klæde«, lade sit unge Liv for sin Brøde, hvorpaa hendes Lig blev nedsat i Holmens Kirkes Urtegaard uden Præsts Tjeneste. Lucia blev i Blaataarn for Livstid, men den, der burde have haft Straffen, Regitze Grubbe, slap med at blive forvist til Bornholm, hvor hun døde 1689.

Hverken Ligstenen inde i Kirken eller Graven herude paa den lille, fredelige Plet minder om den ulykkelige 17-aarige Piges tragiske Skæbne; vi haster forbi, og selv om vort Øje imellem falder ind bag det smukke Smedejernsgitter, tænker vi ikke paa, at denne Stump Jord gemmer Historie, som ganske vist den Gang, da en Dødsdom hørte til Dagens Regel, var mindre bemærkelsesværdig end nu, men som dog vakte Bevægelse i hele Hovedstaden. Det er et vemodigt Billede af denne unge, livsglade Jomfru, som maatte bøde saa haardt for en andens Brøde, der her opruller sig for os, og saa kom det hele af et Vindue paa Østergade!!

Vandrer vi nu fra Holmens Kirke ned imod den gamle Bys Hjerter, husker vi, at Husene ved Holmens Kanal var de første, som fik Numre, hvorfor de kaldtes »Numrene«; vi gaar saa i de gamle »Skipperboder« og tænker ikke over, at Admiralgade har sit Navn af, at »Admiralgaarden« i gamle Dage var anbragt her, meget bekvemt lige ved Holmen, og vi lægger heller ikke Mærke til, at Gaderne netop har Navn efter de Væsener, der befolker Havet — Ulke — (nu Holmens-) gade, Laksegade, Hummergade, Delfinstræde (nu Dybensgade efter det Dyb, der blev udfyldt ved Gadens Anlæggelse), og vi kommer hen til Nikolaj-Taarn, hvor vi mindes, at her var »Hvælvingen«, eller

rettere sagt, her er den endnu; ser man nemlig paa en af de murede Støttepiller til Taarnet ud mod Lille Kirkestræde, vil man opdage en hvælvet Gennembrydning, der nu er lukket med en utiladelig sjofel Trædør — som alt, hvad der vedrører Nikolaj Taarn er sjofelt og en Skam for vor gode By. Dette var den Gennemgang, der var forbeholdt Fodgængerne, og som gav Gaden Navnet »Hvælvingen« — vi kender det saa godt fra Peter Fabers »Stegekælderer«, hvor »den unge Hr. Simonsen« bor »henne paa Hjørnet af Hvælvingen«.

Men til Nikolaj Taarn, eller rettere til Nikolaj Kirke knytter der sig historiske Minder, Minder, der nu vanrøgted ved den afskyelige Slagterplads, der ligger, hvor Kirken til 1795 stod.

Hvor underligt, at Københavns *Borgere* ikke har genopført Kirken. Der samles ind til store og smaa Kirker, men den Kirke, der specielt var Borgernes, har nu kun et Taarn, der bruges til Pakhus, som Minde over sin Grav. Har man da glemmt, at det var herfra, Hans Tavsens, den borgerligste Prædikant i vort Land, lod det rene Evangelium lyde for første Gang? Eller er det uden Betydning, at vore Forfædre, naar der var noget paa Færde, altid samlede der? Da Arvehyldingen skulde foregaa i 1660, udgik Borgernes Procession herfra, og det var de gode Borgere, der lod sig jorde paa Nikolaj Kirkegaard, det var til denne Kirke, de skænkede Altere, Lysekroner og Lys. Og det var her, Byens Kurer holdt Vagt fra Taarnet og blæste, naar der var Brand, det var Stadens aabne Øje, der herfra vaagede over Byens Vel. Og nu! En brav Borger har tilbudt at sætte Spiret paa Taarnet igen, paa det Taarn, som Christoffer Walkendorff, — vor Bys anden Fader; thi Absalon var vel den første, — lagde

Grunden. Nej, har man sagt og ikke en Gang Tak; Nikolaj Taarn er den Dag i Dag den advarende Pegefinger, som vor gamle By strækker ud imod dem, der sætter Forretning og Fordel over det, der netop skulde give os vor Styrke, Kærligheden til vor eget, vor By og dens Minder. Men hvorlænge vil denne Advarsel være forgæves? Skal vi da absolut i Nød og Fare for at tænke paa at værne det, der er vor dyreste Eje? Nikolaj Taarn er endnu en Vagtpost for København, en Vagt om det, der svandt, et Memento til det, der skal komme. Lad os aldrig gaa tankeløse forbi det, saa naar vi vel en Gang at sætte det Spir paa, der skal fortælle fremmede, at vi tør være vore Minder bekendt, og at de løfter og ranker vor Selvfølelse højt imod Sky.

Vi befinder os nu, naar vi gaar Admiralgade til Ende, overfor *Østergade 54*, »*Efterslægtens*« nu værende Gaard, og ser vi op mod Façaden, opdager vi, at der oppe paa Frontespicen staar Aarstallet 1641; men dette Aarstal betegner ikke Gaardens Alder, men kun det Tidspunkt, da Rentemester *Henrik Müller* gav Façaden dens nuværende Udseende. Gaarden ejer endnu et skjult Minde om Rentemesteren, idet der i Kælderen under Gulvet er en lav, muret Hvælving, til hvilken der førte en tragtformet Aabning opefter. Dette har rimeligvis været *Henrik Müllers* Skatkammer, hvor han i Hemmelighed gemte sine mange Penge.

Det ældste, vi iøvrigt ved om Gaarden, er, at Rigshovmester *Povl Larmand*, der den 22. Juni 1502 blev myrdet paa Højbro og kastet i Kanalen af de to Adelsmænd *Ebbe Strangeson* og *Bjørn Andersen*, har ejet den, og at den derefter konfiskeredes af Kong *Hans*, som skænkede den til den snedige Biskop *Jens Andersen Beldenak*, der

nok havde en væsentlig Andel i Dommen over Povl Laxmand og derved gjorde Kong Hans en Tjeneste. Vi ved dernæst, at Christian den Fjerdes Hofmaler, *Karel van Mander*, der som saa mange andre Renæssance-typer var en praktisk og alsidig Mand, logerede her og holdt Gæstgiveri for fornemme Udlændinge, som han viste rundt i Byen for Betaling. Det er sikkert nok ham, der har forsynet Værelserne med de pragtfulde Billeder og Tapeter, som blev ødelagte netop 100 Aar efter hans Død, da Pøbelen den 17. Januar 1772 i Glæden over Struensees Fald plyndrede Gaarden. Den ejedes da af en Mand, der hed *Gabel*, og som holdt Gæstgiveri for fornemme Folk og serverede Vand paa Maskine i Haven; men man mistænkte ham for at være et af Struensees Kreaturer, og desuden var hans Hus »ilde berygtet som et Tempel for Venus«. Pøbelen angreb først en Vinstue, som fandtes i Kælderen, og drak Vinen, hvorpaa den benyttede Vinfadene til at naa op i Stuen. Alle Vinduer blev slaaet ind, de kostbare Værelser plyndrede, Panelerne brudt af, Loftenes fine Forgyldning ødelagt, ja, selv Udhusene lige til Retiraderne molesteredes. Forgæves sendte Gabel Bud til Byens Kommandant om Hjælp, Svaret blev, at Kongen kunde nok erstatte Gabel Tabet, men hvis han skulde adsplitte Mængden, vilde det koste Menneskeblod, som var uerstatteligt. Gabel fik aldrig fuld Godtgørelse for Ulykken, og han maatte gaa fra Hus og Hjem. Nogen Tid efter købte *Efterslægtselskabet* Ejendommen, og herom skriver *Sneedorff*:

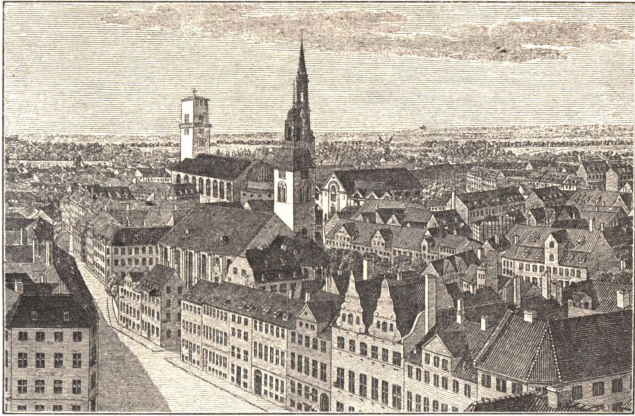
«Did tyer om Dagen til gavnlig Dont
de vævre Pille at lære,
at Daarskab er Moder til alskens ondt;
kun i Visdom alene bor Æret.

Og fordi kort efter *Drejers Klub* fik sit Lokale i Forhuset — her havde Klubben sin Glansperiode, — kunde han tilføje:

»Om Kvælden søger did Kongens Mænd
samt Herremænd, Præst og Borger
og lægger i al Slags Gammen hen
baade Landets og egne Sorger«.

Og vi bør, naar vi kigger ind ad den gamle Port, som nu vansires af moderne Reklamer, erindre, at blandt de »Peblinge, som her har vandret deres Skolegang«, er nogle af Landets bedste Sønner, vi kan jo af den store Mængde kun nævne nogle som *Oehlschläger*, *Dalgas*, *Læssøe*, *Phister*, *J. T. Lundbye*, Maleren *Olrik* blandt de ældre, og af den lidt yngre Generation, som endnu med Tak mindes deres Skolegang, Officerer som Admiral *Ravn*, General *le Maire* og Oberst *N. P. Jensen*, Kunstnere som *Erik Henningsen*, *Frantz Schwartz*, *Irminger* og *Louis Jensen*, af Forfattere *Henri Nathansen* og *Louis Bobé*, — og blandt Lærere og Ledere lyder Navne som *Edvard Storm*, *Tode*, *Rahbek*, *H. P. Holst*, ja en Mængde andre lige ned til vor Tids *Sophus Schandorph* og *Edvard Blaumüller*.

Skønt den gamle Gaard med de rige Minder har trodset begge Byens Ildebrande og Stadens Bombardement, er det nu væsentligt kun Façaden, — hvor en smuk Smedejærnsaltan med Balustrade og Blytag over er forsvundet — og nogle ganske ualmindelig skønne Hvælvinger i Kælderen til Gaden, der minder om svunden Herlighed. Et Sagn fortæller, at der fra denne Kælder — dog i Sidebygningen — gaar en Løngang over til Nikolaj Kirke; men dette er ikke historisk konstateret.

Amagertorv.

ANDET AFSNIT.

VANDRER vi nu hen til Amagertorv, træffer vi »Hafnias« statelige Gaard med de to smukke Gavle, en elegantere og skønnere Bygning end Efterslægtens; men dens Historie er ikke nær saa rig. Det er nemlig en hyppig gentaget Misforstaaelse, at man kalder dette for »Dyvekes Hus«. Sigbrit og Dyveke boede paa Hjørnet af Amagertorv og lille Helliggæststræde, nu Niels Hemmingsensgade, og vil man blot kigge ind i Porten til Hafnia, kan man der finde en Plads, der fortæller, at Huset er opført af Borgmester *Matthias Hansen* i Aaret 1616, og Dyveke døde allerede i 1517. Husets Bygmester var en anset Mand, rig ved sin Handel paa Nordlandene og som Medlem af det islandske Kompagni, men tillige en Tid meget indflydelsesrig. fordi hans Datter, *Kirstine Madsdatter*, var Christian den Fjerdes Elskerinde og Moder til Christian Ulrik Gyldenløve.

Lige ved Siden af denne skønne Bygning ligger et andet gammelt Købmandshus, den *Trierske Gaard*, Amagertorv Nr. 8. Gaar man ind i denne Bygnings Gaard, vil man over Mellemporten finde en Plade i Medaillonform med en Inskription, hvis Skrift er for fin til, at man kan læse den nede fra Gaarden; men der staar;

Der sytten Hundrede tre Gange ti og otte
mit Huses Bygning mig et tvivlsomt Udfald spaadte,
og halvgjort Arbejd greb mig mellem Fald og Stød,
saa fandt jeg underlig Aprils Forandring sød:
den seks og tyvende har alle Ting gjort trygge,
se, Lotteriet kom med Penge til at bygge.
Thi skal og denne Sten Guds Forsyn raabe ud,
indprente dig og mig, at ingen er som Gud.

Jens Pettersen.«

I Slutningen af det attende Aarhundrede boede den navnkundige Agent *Hans Holck* i Ejendommen: men sit virkelige Ry i Københavns Historie eller maaske rettere i dansk Litteratur har Huset først faaet som »Perlen for alle Ølhuse, hvor den usminkede Spidsborgerlighed har fundet et Asyl i denne polerede Verden« — som *Klint* siger i »Genboerne«. Her var nemlig »*Christian Firtal*«, hvor man »for seks Skilling fik sin Grisesylte« og som Dessert »den kostbare, kostbare Ret af danske Filistre.«

En Misforstaaelse har sat Navnet »*Kristian Firtal*« i Forbindelse med *Christian den Fjerde*. Det kommer af, at den første Ejer, Ølhandler og Værtshusholder *Hansen*, hed *Kristian*, og Huset var den Gang Nummer fire. Men paa den Tid, da *Klint* og Løjtnant von *Buddinge* nød deres Grisesylte og Aal deroppe, hed Værten *Jens Madsen Tjørnelund*. Og *Herman Trier* giver i sin Skildring af Gaardens Historie et levende Billede af

hele Restaurationen, der havde to større Gæstestuer, en til Gaden og en til Gaarden. Paa Døren imellem dem hang en Tavle med Navnene paa de Retter, man kunde faa, og Opvarterne, eller rettere Karlene, gik med lange, hvide Forklæder. En af dem var den fornylig afdøde Postholder *Ole Larsen*. I en lille Stue til Gaarden sad om Aftenen Stamgæsterne, pæne Borgermænd, ved deres Toddy — Rom og varmt Vand! — I Stuen til Gaarden stod en stor, grøn Pappegøje, som kunde le og gø, og som sagde: »Far, luk op!« naar den yilde ud af Buret. Værten, Jens Madsen, var en flittig og stræbsom Mand, som lukkede »Kristian Firtal« paa Slaget 11 hver Aften. En af hans Sønner var den navnkundige, komiske Skuespiller *Frederik Madsen*, som den ældre Slægt endnu vil mindes med Vemod.

Gaarden har i det sidste Aarhundrede spillet en fremtrædende Rolle i den danske Handelsstands Historie, idet den har huset store og ansete Firmaer som »Bing og Grøndahl« (der nu har Porcellænsudsalg i Stuen), »Rubin & Bing« »Trier & Goldschmidt« o. fl., og den har i den Tid, da disse velhavende Forretningsmænd havde Domicil der, været Samlingssted for mange af vor Hovedstads betydeligste Mænd, der søgte indenfor dens gæstfri Porte. Særlig er Stedets Historie jo knyttet til Navnet Trier & Goldschmidt, og det taler derfor til os travle, forbi-hastende Københavnerne et tavst Sprog om en Grundhæderlighed, Jernflid og Foretagsomhed, som til enhver Tid vil være en Pryd og Hæder for en Handelsstad som København. Ogsaa derfor skal vi lægge Mærke til det gamle Hus, naar vi gaar det forbi.

Som vi nu et Øjeblik staar stille udfor Nr. 8 paa Amagertorv, er det, som om Minderne voksede

op af Brostenene. Og det er intet Under, at Amagertorv just gemmer rige Minder fra den gamle By; thi det var jo netop Byens Hjerter paa den Tid, da Kongens Nytorv endnu betragtedes som liggende udenfor. Vi ser for os: »Store Lækkerbidsken«, Stadens Gæstgiveri, hvor alle fornemme rejsende herbergerede. Den laa paa Hjørnet af Østergade og Kirkestræde. Foran det var der i al Fald i Slutningen af det sekstende Aarhundrede et Springvand netop der, hvor Storke-springvandet nu er, og henne, hvor Højbroplads nu aabner sig, laa stolt og fornem en Borgergaard, der tilhørte *Hans Bogbinder*, i hvis Badstue Kong *Hans* ofte muntrede sig, og i hvis Hjem *Kristjern den Anden* opdroges en kort Tid, dog lang nok til, at han der knyttede det Venskab med Husets Søn, senere Borgmester *Ambrosius Bogbinder*, der blev saa skæbnesvangert for København. Mærkeligt er det, at ingen af vore Dramatikere har fundet paa at fremstille *Ambrosius Bogbinders* Liv paa Scenen. Der findes næppe interessantere Figur i vor Middelalder, og hans Liv er en saadan Kæde af spændende og tragiske Optrin, at der maatte være rigeligt Stof ogsaa til psykologisk Skildring. — Men den gamle Gaard faldt for Branden 1795 tillige med »Store Lækkerbidsken«.

Vi kan drømme os tilbage til de Tider, da Amagerne endnu havde deres Stæde paa dette Torv, langs Siderne, for at de ikke skulde genere Færdselen, og vi kan tænke os Københavnerne flokkede omkring Halsjernet, der stod midt paa Torvet, den Morgen i 1693, da en fuld Soldat, der var anbragt i det, havde mistet Fodtæstet og derved var bleven kvalt. Eller vi kan høre Amager, konernes Skrig, da en Flok forsultne Soldater, der ikke havde faaet Lønning udbetalt, den 22.

Dechr. 1660 plyndrede deres Julekurve for alt spiseligt. Med større Glæde kan vi mindes Faste-lavns Mandag 1689, da Byens engelske Kok midt paa Torvet udskar en hel Stud og trakterede Borgerne hver med et Stykke og et Glas Vin — »dog lod han sig betale for saadant usædvanligt Tractement.«!

Vi begive os nu paa Vandring op mod Niels Hemmingsensgade, og naar vi staar paa Hjørnet her, maa vi huske, at de lærde er uenige om, hvilket af Hjørnstederne der er Dyvekes Hus. Dog er det mest sandsynligt, at det er Nr. 18, hvor nu Guldsmedbutikken er i Stuen. Saa snart man kommer indenfor den moderne Glasdør i Stuen, ser man en herskabelig gammeldags Trappe, og vi vover os derfor ned i den snævre Baggaard, hvor vi ser gediegent gammelt Bindingsværk. Her har altsaa den berømte Port været, udenfor hvilken Sigbrit lod de høje danske Herrer vente i Slud og Sne, som vi kender det fra Hans Nic. Hansens Billede. Men Gaarden kom senere i *Mogens Gøyes* Eje og derpaa i hans Datter *Birgittes*, og det var i en af dens Stuer, at hun lukkede sin store Husbond, *Herluf Trolles* Øjne. Den nuværende Ejers Skøder gaar dog ikke længere tilbage end til 1661, da en Adelsdame, *Ide Skeel*, ejede Gaarden. Men der er endnu det mærkværdige ved denne Gaard, at Ilden — kommende fra hver sin Side — baade i 1728 og 1795 standsede ved den, saa at den gik uskadt ud af Flammehavet. Gør man sig et Ærinde ind i Stuebutikken til venstre, vil man finde de gamle Inskriptioner, som blev fjærnedede fra deres oprindelige Plads, da Stueetagen omdannedes til moderne Forretninger for nogle Aar siden. Den Indskrift, der vedrører 1728-Branden, lyder:

»Guds vredes Ild var saa — Jeg maatte Bort paa Døren — med Ene Hustrue gaae — og tage med sex Børn. Men see, den gode GUD Hjalp at vi kom til Bage den 28/dato saa vi mod Christi Brud Ham takke maa vor dage. Lov skee Gud i det Høje, som det saa monne føje, vi kom paa Charlottenborg til forbie var voris Sorg. Ao. 1728 21. october.«

Ejeren, *Jacob Borris*, har ikke hørt til de store Poeter, og hans Stavemaade vilde findes meget besynderlig, navnlig hans Anvendelse af store og smaa Bogstaver, hvis man ikke vidste, at de store Bogstaver — undtagen de, der nævner Guds og Christi Navn — betegner Forbogstaverne paa ham selv, hans Hustru og Børn. At de »kom paa Charlottenborg«, betyder kun, at man fra de Kvarterer, hvor Ilden truede, flygtede med alt Bohave, og da har Charlottenborg ogsaa givet Husly for nogle, deriblandt *Jacob Borris* og Familie. — Den anden Indskrift, som jo er ca: 70 Aar yngre, er mindre kunstlet og røber ogsaa i sit Sprog sin senere Oprindelse. Den lyder:

»Endnu staar denne Bolig som et Mindesmærke paa Herrens Frelse, da Luerne atter ødelagde Staden d. 5., 6. og 7. Juli 1795. Herren gjorde sine Barmhjertigheder store mod Børnene saavel som Fædrene. Hans Navn være lovet!« —

Gaar vi nu ned ad Vimmelskaftet til, opdager vi vis á vis Helligaandskirken en temmelig stor Bygning, der desværre snart skal forsvinde; den bærer Præg af at stamme fra Slutningen af det attende Aarhundrede og skriver sig ogsaa fra Harsdorffs Tid og Tegnepen. Den bærer i Guldskrift den lidt latterligt klingende latinsk-danske Indskrift

»Monumentum pietatis Petersenianæ.«

(Minde om »den petersenske« Fromhed) —. Man smiler uvilkaarligt ved at træffe sin gamle Ven Petersen latiniseret. Det er et Kloster for Jomfruer, stiftet 1755 af Brødrene *Alfred* og *Sebastian Petersen*, der begge tilhørte den tyske Menighed, under hvis Bestyrelse Stiftelsen stadig hører. Huset er genopbygget efter Ildebranden 1795, og man maa ikke tro, at det er nødvendigt, at det just er *gamle* Jomfruer, der skal nyde godt af Stiftelsens Midler —, de skal blot have passeret de kriminelle 35 Aar, som i sin Tid betragtedes som Grænsen, hvor alt Haab om Ægteskab maatte lades ude.

Men vi maa først om ad Niels Hemmingsens-gade, der har faaet Navn i en Periode, da man endnu knyttede nogen Mening til Valget af Gadenavne. Det er ikke saa længe siden, at Gaden hed Lille Helliggæststræde, men denne stygge Fortyskning af den Helligaand slap man af med, og Valget af Niels Hemmingsens Navn er særdeles heldigt, fordi den verdensberømte Teolog, hvem Kong *Jacob af Skotland* betragtede som Danmarks berømteste Mand næst efter Tyge Brahe og derfor besøgte i hans Exil i Roskilde, netop har en Del af sin Historie knyttet til Helligaandskirken, idet han fra 1547, da han kom »varm ud af Melanchtons Ovn«, ivrede som Sognepræst her og vakte Opsigt ved den Opfattelse af Nadveren, der senere stempledtes som »Philipisme« eller »Krypto-Kalinisme« og førte til hans Fald, da han udgav disse Meninger paa Tryk.

Vi har valgt at gaa denne Vej bag om Kirken for, naar vi drejer om ad Walkendorffsgade, her at faa det reneste og smukkeste Indtryk af Helligaandshuset og Kirkens øvrige ældre Bygninger. Man nyder her Billedet af denne fredelige lille Plet midt i den larmende By, et Stykke løsrevet

Middelalder, fyldt med al den fængslende Romantik, der desværre er vor egen Tid saa fremmed. Inden vi gaar ind til disse Bygninger, husker vi Walkendorffs Navn, som nu Gaden bærer. I gamle Tider hed den Del, der ligger bag Kirken, Kokkegade. Men med rette bærer den nu Mindet om Rigens Hovmester, Christoffer Walkendorff; thi ogsaa han var knyttet til Kirken, idet han bekostede det 8 Stokværk høje Taarn, som senere blev prydet med et Spir, og hvori det berømte Sangværk fandtes, hvis 19 Klokker hver hele og halve Time spillede et Salmever ud over Byen, indtil Ilden i 1728 lagde alle dens Herligheder i Grus. Først i vore Dage — 1878—80 — genopførtes et Taarn »i Lighed med det gamle« under *Professor Storchs* kyndige Ledelse.

Det første, vi ser bag om Helligaandskirken, er et lille, tykmavet »Taarn«, der nok saa gemtligt ser ud som et Barn af Kirken, men Stenene i det fortæller, at det just ikke er nogen Aarsunge. Det er *Griffenfeldts* Kapel, hvori han, da han var den mægtige Mand, havde tænkt sig, at hans jordiske Levninger skulde bevares. Nu ligger han begravet i Vær Kirke ved Horsens. I det hele taget er den store Statsmands Navn nær knyttet til Kirken, idet han, sagtens for at gaa paa Akkord med sin ikke altid englehvide Samvittighed, stadig skænkede Gaver, baade Penge og andet, deriblandt en kostbar Messehagel, til Kirken, som i det syttende Aarhundrede var Modekirke i København, hvorfor de velhavende Borgere helst vilde finde Hvilested her. Blandt de fine Folk, hvis Grav nu forlængst er smuldret hen, men som blev begravet her, er Borgmester *Hans Nansen*, Trediestands myndige Ordfører ved Statsomvæltningen 1660. Men allerede langt tidligere blev mange betydelige Folk jordede inde i

Kirken, saaledes Biskop Joachim Rönnow, som paa Grund af sin høje Værdighed blev anbragt nær ved Alteret. Alle de Grave i Kirkens Indre, som ikke var ødelagte ved Ildebrand, blev tilkastede 1846, da det endelig gik op for Folk, at det hygieinisk var utilladeligt med disse Begravelser inde i Kirkerne eller paa Kirkegaarde, som laa i den indre By. Og dog var Ankerne herimod af langt ældre Dato. I »For Sundhed og Underholdning« 1787 skriver den altid aarvaagne *Tode*: »Iblandt megen Forfængelighed, som finder Sted ved Privat-Mænds Begravelse, er een af de anstødeligste den, at de ligesom kappes om, hvem der kan faa sine Venners Beene saa nær til det helligste Sted i Kirken som muligt«. Han siger, at det er latterligt at bilde sig ind, at det højeste Væsen skulde holde sig denne Etikette efterrettelig og befale den Engel, der vækker de døde, først at gaa til Alteret og kalde dem dér op efter Rangen som en Bedemand. Men bortset herfra mener *Tode*, at vi langt fra ofrer Gud Røgtelse i hans Hus ved at lade Ligene raadne der, og han trøster sine fattige Medborgere, der kommer til at hvile udenfor Kirken, med, at de i al Fald efter Døden »langt fra ikke saa let gøre deres efterlevende Brødre Skade som de, der have en Balsambøsse af Steen«. Og han, der i saa mange Maader var beundringsværdigt forud for sin Tid, endte med at anbefale en højt og frit beliggende Kirkegaard, hvor Vinden kan holde fri Jagt paa alle giftige Dunster, og hvor Regnen ikke hindres i at trænge ned i Jorden af altfor store Ligsten. Kirkegaardene omkring Nikolaj- og Helligaandskirken vil han have gjort til offentlige Anlæg, hvortil man trænger inderligt i den indre By.

Ved Siden af Griffenfeldts Kapel ligger en Udbygning, der har en takket Gavl. Det er Sakri-

stiet, som tidligere var et Materialskur og først har faaet sin nuværende Skikkelse i 1878—80.

Men størst Interesse har *Helligaandshuset*, fordi hele Kirken, og hvad dertil hører, oprindelig stammer fra det. Omtrent i alle danske Byer var der i Middelalderen et saadant Helligaandshus, hvor fattige syge blev plejede. Oprindelsen til Københavns stammer fra 1296. Efterhaanden voksede Komplexet stærkt, og Munkene lod da Kirken opføre som hørende hertil. Det nuværende Helligaandshus, der jo siden 1896 bruges til Forsamlingshus, stammer fra det femtende Aarhundrede og er opført af ægte, røde Munkesten. Da Klosteret ophævedes, havde Bygningen triste Dage, idet Christian den Fjerde gjorde den til et Led af Tugt- og Børnehuset og anvendte det til Arbejdsstue for Kvinderne; senere var det i lang Tid Lighus, og først i vore Dage, da man fik Øje for dets Ælde og Ærværdighed, er det atter kommet til Ære og Ret, men desværre ligger det jo saadan til en Side, at kun faa lægger rigtig Mærke til det.

I dets Nærhed stod tillige vort Universitetsbibliotheks Vugge, idet Universitetets første Rektor, Licentiat i Medicinen *Peder Albertsen*, i 1482 skænkede Universitetet et Par Bøger, hvis Antal han 15 Aar efter forøgede med 24 Værker, — en den Gang kostbar Gave; thi vi havde kun een Bogtrykker i Danmark paa de Tider, den af Peder Albertsen selv indkaldte Godfred af Ghemen. Disse Bøger opbevaredes ved Helliggæsts Kloster og blev Grundlaget for det nuværende Universitetsbibliotheks over 300,000 Bind.

Inden vi forlader Helligaandskirken, maa vi dog om at se paa Christian den Fjerdes gamle, skønne Portal ud imod Amagertorv ved Indgangen til Vaabehuset. Den bærer Aarstallet 1620 og

Helligaandsduen, og den er noget af det lidt, der skaanedes af Ilden 1728. I sin Stil og sine Sandstens-ornamenter er den typisk for Christian den Fjerdes Tid; se rigtig paa den!

Der findes omkring Helligaandskirken en Del Levninger fra det ældste København, men det holder sig godt skjult under Jorden. Efterhaanden som Ild eller Menneskevilje har fjærnet de overjordiske Levninger, maa vi søge dem i Kældere o. l. De gamle Munkesten var ikke saaledes at spøge med, at man ryddede dem bort, naar man kunde undgaa det, og i Grundene til Ejendommene mellem Walkendorffsgade, Købmagergade, Amagertorv, Klosterstræde og Graabrødretorv er der adskillige Bygningsrester, som kunde fortælle en Del; i Nr. 11 paa Graabrødretorv naar de gamle Sten endnu op til anden Sal, og i Kælderen er der Rester af en Hvælving, hvor mangen en Graabroder har smægtet i Fængsel, og hvor senere Christian den Fjerde sendte sine Tugthusfanger i Kirke. Men vi maa bort fra Kirken, og lige over for ser vi da en Gade med det velklingende Navn: Hyskenstræde. Ved Hjørnet glæder vi os over *Harsdorffs* Løveapothek og dets rene Stil, vi kigger ind i Apoteket og ser de store Vægmalier af Abildgaard, og vi falder i Tanker over Gadens Navn. I *Carl Bernhards* »Krøniker fra Erik af Pommerns Tid« forklares Navnet derhen, at tyske Pebersvende havde deres Boder »Häuschen« der. Det passer ikke; thi de boede i »Tyskmannagade«, nu Vimmelskafte, hvis østre Side var optaget af Købmandspåkhuse, der havde deres Façade ned mod Stranden. Nej, Hyskenstrædes Navn er af langt mindre æsthetisk Oprindelse. Den førte nemlig ned til Stranden og »Skarnholmen« (hvor nu Thorvaldsens Museum ligger), til en Samling — ikke just W. C'er; thi Middelalderens »Hy-

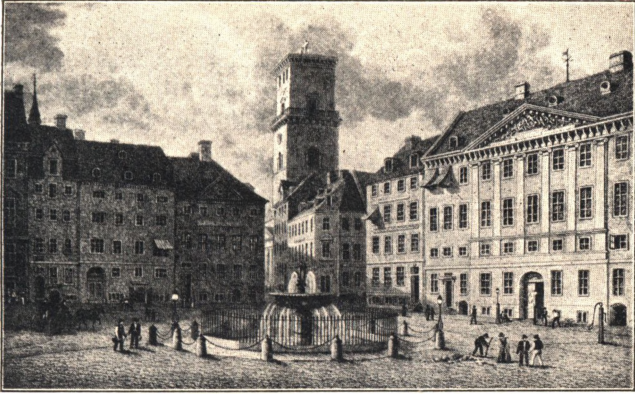
skener«, »Privet'-er« eller »Mag'-er« var ikke indrettede med Renlighedshensyn for Øje; derfor laa de, hvor utroligt det end klinger i vore Øren, ikke ved Husene, men samlede paa et eller andet afsides Sted, fjernt fra Beboelsen.

Forinden vi begiver os op i Vimmelskafte, maa vi dog huske, at den Del af Amagertorv, vi her forlader, det, vore Bedsteforældre kaldte Ny Amagertorv, oprindeligt hed Fisketorvet eller Stenboderne, fordi der her fra Stenboder forhandlede fersk Fisk. Først der, hvor Torvet breder sig, begyndte da Amagertorv, som ikke havde Navn af, at Amagerne handlede der, men af at det laa nærmest ved Amager.

Idet vi nu vandrer op ad Vimmelskafte, befinder vi os i en af Byens ældste Hovedgader, der oprindeligt hed Tyskmannagade, senere Suderboderne eller Skoboderne (heraf endnu Skovbogade), og sluttelig Vimmelskafte, fordi det i sin oprindelige Form, da Nygade ikke eksisterede, og Gaden drejede ved Skovbogade, mindede om et af Snedkere brugt saakaldt Vimmelbor.

Allerede 1685 udrød en voldsom Ild i Badstuestræde og lagde 40 Gaarde i Vimmelskafte i Aske, hvorved hele Gadens Retning forandredes, og den mistede den Form, der gav det Navn, idet Nygade nu brødes igennem. Derved fik Gaden en ny Façon, der kunde berettigede Holberg til at lade Oldfux sige til Jacob von Thyboe: »Herrens Ryg er Vimmelskafte, Rumpen er Amagertorv.«

Vimmelskafte er en af de første Gader i Byen, som Ole Rømer lod oplyse og brolægge, og det var dets Huse, der først maatte give Afkald paa at have Trapperne udenfor Huset, saa at de stod ud over Fortovet, idet Gadens Smalhed i Forbindelse med den livlige Færdsel nødvendigjorde det.

Gammeltorv.

TREDIE AFSNIT.

INDEN vi vandrer til Gammeltorv, Byens Forum, Midtpunktet for dens retslige Liv, maa vi dog huske, at Klosterstræde har Navn af Graabrødre-kloster, hvortil det førte; Knabrostræde førte ned til en »Knagbro« : en Bro over til Slotsholmen, der var spærret af en »Knage«, en afløftelig Bom, og i Badstuestræde laa en eller flere af Datidens Badstuer, som imidlertid forsvandt, fordi Renligheden trods Badet ikke var større end, at vore Forfædre i disse Badekamre hentede sig alskens uhumske Sygdomme, muligvis ogsaa af den Grund, at »Venus« ogsaa her steg op af Vandet.

Hvis det skal være sundt at ærgre sig, saa kan enhver Københavner opnaa en saadan Rekreation ved at gaa hen paa Gammeltorv. Det er ganske mærkeligt, at man med Argusøjne vogter paa hvert Ord, der siges fra vore Scener, for at Folket ikke skal tage Skade paa sin Sjæl; men vore

Arkitekter har Lov til at ødelægge Folkets Sans for det skønne ved de mest sønderskærende Brud paa Harmoni og den mest oprørende Mangel paa historisk Sans, uden at det generer den offentlige Moral det allerbitterste.

Hvem der ikke vil tro dette, kan se paa Gammeltorv. Det er begyndt ved Springvandet. Det kønneste, ja, snart sagt det eneste kønne Springvand, vi endnu har i Hovedstaden, har man ødelagt. Ved »Istandsættelsen« mistede det sit smukke, Smedejernsgitter, der netop var fuldt af Karakter, ligesaa vel som Topfiguren, der er skænket af Christian den Fjerde og støbt i Helsingør 1608.

Ilden har været ond mod Gammeltorv; to Raadhuse har den lagt i Aske, men det er dog ingen Grund til, at vi senere har ødelagt dette Byens Samlingssted, Midtpunktet for vort retslige og borgerbevidste Liv, ved Ophobning af 17—18 forskellige Stilarter eller Tilløb til saadanne i de Bygninger, der har rejst sig her, hvor dog den Suhrske og allermest Harsdorffs fornemme Façade i den Holmske Gaard burde have givet Tonen an, ja, selv den gamle, beskedne Høffdingske Ejendom paa Hjørnet af Nørregade er en værdig Protest mod moderne Reklame og Stilløshed.

For at begynde ved et Hjørne, kan vi tage fat ved Nørregades; thi her er den historiske Grund, hvor i sin Tid Studenternes Vinstue, den fra 1728 sørgeligt berømte »Blase«, laa. Det var et stort Hus, som rimeligvis havde Navn af, at en af de tidligere Ejere har heddet Blasius. Det ejedes ved den frygterlige Ildebrands Tid af en Enke Paulsens Arvinger, tre Søstre, som ogsaa havde Vinstuen. Man fik for mulig at redde Frue Kirke den fortvivlede Ide at sprænge Blasen i Luften ved Krudt. Man gik meget lidet praktisk til Værks,

idet man bl. a. glemte at underrette Ejerinderne om, at Sprængningen skulde foregaa, hvorfor de alle tre paa et hængende Haar var røget med, hvis ikke een af dem tilfældig havde kigget ud paa Gaden, og de derved var blevet frelste i det sidste Øjeblik. Nogle var der i al Fald inde i Huset, da det »sprank himmelhøyt op i Luften.« I *Carl Friederich Reisers*: »Historiske Beskrivelse af den mærkværdige og meget fyrgterlige store Ildebrand 1728«, en Bog, der ikke noksom kan anbefales alle dem, der uden at søge absolut historisk Sandhed har Lyst til at faa sig en hjertelig Latter — fortælles herom, at to eller tre Matroser gik ind i Vinstuen for »at vilde tractere og drikke sig fuld af Vin,« da Vinen jo ellers ikke kunde været til nogen Glæde; men det blev dem et dyrt Bæger; thi af »en arme tjeneste Pige« og de tre Matroser »blev ey eet Leed heelt paa deres arme Legemer, saa det var ret en ynck og Jammer at see.« Og Reiser siger om sit eget Indtryk af disse Rædsler: »Herre Jesus, naar jeg ved at skriive dette dog ret betænker, hvor vi vare dengang tilmode, saa ryster min huud og skiælver og bæver min kropp! og vii tænckte alle vistnok, at vor Herre vilde spille med Os arme Syndige Mennesker som fordem med Sodoma og Gomorra.« — Een Ulykke til var Blasens Explosion dog sikkert Skyld i, og den var grumme sørgelig. Brygger *Jacob Fussing* boede paa Nørregade 232, nu Nr. 18, og da hans Gaard om Morgenen mellem ni og ti begyndte at brænde, lod han spænde for sin Chaise, hvori han anbragte sin Hustru, for at hun kunde komme i Sikkerhed. Hun kørte nu rask ned mod Gammeltorv, men da »Blasen« sprang, blev Hesten sky, løb løbsk og væltede Vognen ned i en Kælder, hvorved Madame Fussing »faldt ned i en Kielder hals og slog den Ene

Arm reent af kroppen ved hendes Axel og stødte hendes Hierne-skaller imod steenene, saa heftigt, at Hiernen fløy reent ud paa Gaden, saa at hun døde endnu samme aften en meget Smertefuld død! O, Jammer, Jammer! for den arme æctefælle og hans arme børn!« Selvfølgelig søgte alle disse skadelidte senere Erstatning og Hjælp hos Kongen; men at det ogsaa den Gang var Skik at slaa Mønt af en saa trist Begivenhed, ses af Urte- og Isen-kræmmerlavets Forhandlingsprotokol af November 1738 — 10 Aar efter altsaa — hvor det fortælles, at en Skrædder Johan Henrich Schnauer søgte Understøttelse, fordi han, da Blasen sprang, mistede sin Hørelse —. Det, man havde ønsket ved at sprænge Huset i Luften, at redde Frue Kirke, mislykkedes totalt, idet Spiret tværtimod antændtes ved en Gnist fra Explosionen.

Mindet om mange sørgelige og glædelige Begivenheder knytter sig til Gammeltorv. Hvor mange Gange har her ikke været illumineret, hvad enten det havde en saa glædelig Aarsag som et Fyrstepars Indtog, hvor Torvet her indenfor Vesterport jo saa at sige bød det første Velkommen, eller det var ved en højfyrstelig Persons Ligbegængelse, at det sagde Byens sidste, allerunderdanigste Farvel. Men det, der dog giver Gammeltorv dets Karakteristik i Historien, er, at her var *Retten*s Sæde. Her laa jo ikke alene saavel Christian den Fjerdes som Christian den Sjettes Raadhus, men her har adskillige Exekutioner fundet Sted, og her samledes ogsaa fra de ældste Tider Borgernes Handelsliv. Aarsmarkeder og Torvedage holdtes netop paa Gammeltorv, men da var det meget større end nu, det strakte sig helt hen til Studiestræde, saa at Hovedfærd-selsaaren udefra — Vestergade — udmundede midt paa Torvet. Her opsloges da ogsaa de

mange aabne Handelsboder, Saltboderne, Suderboderne, Skinderboderne og Klædeboderne. Og Livet og Gøglet har gaaet lystigt. Et Marked i Middelalderen har været muntert. Det førte Gøglere med sig, alle vilde tjene der; og det blev brogede, lysende Dage for Gammeltorv. — Men der er ogsaa mørke Minder, fordi Skafottet havde sin Plads der — ret ud for Nørregade. Blandt de mange, der med Ret eller Uret har blødt der, maa vi nævne nogle, og den, der ved sin Mandighed tiltrækker sig mest Sympati, er vel nok den fra H. F. Ewalds bedste Roman navnkundige *Niels Brahe*, om hvis Skæbne Historien med Sikkerhed ved, at han var en ægte Type paa den Tids Riddere. Sværdet rustede ikke i Balgen hos ham, og han tog sig selv Ret. Rig, af anset adelig Byrd som han var, vidste han, hvad han vilde, og gik der ham noget imod, slog han haardt, ja, han slog endogsaa ihjel, og saadanne Drab skaffede ham Fjender ligesaa vel som hans stejle Staaen paa sin Ret, og blandt disse Fjender var især *Tyge Krabbe* og *Henrik Krummedige* uforsonlige. Da Niels Brahe var paa Kant med Adelen, var det jo ikke saa underligt, at han, den rige og mægtige Godsejer i Skaane, sluttede sig til Borgerkongen, Christian den Andens, fortvivlede Sag og deltog i *Søren Nordbys* Opstand. Denne mislykkedes som bekendt, og Niels Brahe havde fra det Øjeblik tabt sine Chancer. Han blev — fraværende — dømt fra Ære, Liv og Gods og maatte som landflygtig flakke om, først i Sverige, senere i Mecklenburg, medens hans ulykkelige Hustru, Fru Anne Lange, sad alene hjemme og saa sin Husbonds Fjender skalte og valte med alt Godset. Men netop nu er det, at Niels Brahe vokser sig stor og hæver sig over Middelalderens almindelige Røverriddere og Eventyrere. Han viser en høj-

modig Troskab mod sin Hustru. Drevet af Længsel efter og Kærlighed til hende lister han sig i Sommeren 1528 med en lille Skude, han har faaet af Christian den Andens Ven, Hertug Albrecht af Mecklenburg, hjem til Skaane, hvor han lever uopdaget hos sin Hustru i 8 Dage. Men da dette er lykkedes, faar han Lyst til at gense hende ved Julen. Han falder i Fjendens Vold og sættes selvsjette i Fængsel i Slotstaarnet i Trelleborg. Hans fem Fæller ser Lejlighed til at undvige, han alene er som den farligste anbragt i andet Stokværk, og han kommer ikke med. Han føres til København, hvor Tyge Krabbe falder over ham som en glubende Ulv, og han nægter sig end ikke den Fornøjelse at lægge Niels Brahe paa Pinebænken. Men trods alle Smerter lykkes det ikke at drive een eneste Tilstaaelse ud af Helten; han vil ikke forraade sin ulykkelige Herre og Konge, og »Retfærdigheden« vinder sin endelige Sejr, da Bøddelen i 1529 med Sværdet sender ham ind i Evigheden netop der paa Gammeltoiv, hvor vi nu staar og ser op imod »Blasen«s historiske Grund.

Men der er flydt mere Blod paa Gammeltoiv, om end ikke saa ædelt! Og lukker vi Øjnene, kan vi drømme os tilbage til de mange brogede Optrin, som Gammeltoiv fortæller om, og mange af de mest dramatiske er knyttede til Kong Christian den Andens Navn, baade fra den Tid, da han endnu var deres Herre og Konge og fra de Trængselens Aar, da han som »Fangen paa Sønderborg« — eller tidligere som Kong Christian »den Sidste«, som Kong Frederik lidet profetisk kaldte ham — maaske bragte mere Uro og Liv i sit gamle Rige end, da han selv stod for dets Styre.

Vi ser den forslagne og foragtelige *Diderik*

Slagheck blive ført til Retterstedet; hans naragtige Forfængelighed fornægter sig end ikke her ved Skafottet, hvor han møder i de prægtigste Klæder, sorte Fløjls-hoser og Kjortel, en sort Fløjlsbaret og en skarlagensrød ulden Underklædning. Vi hører Mængdens raa Tilraab til ham, den hader ham af et godt Hjerte, og den ved ogsaa, at den ved denne Optræden driller den mægtige *Sigbrit*, som for første Gang led den Tort, at Kongen lod en af hendes Yndlinge henrette. At hun selv, hvis Københavnerne skulde have raadet, mulig var gaaet samme Vej, havde hun faaet en lille Fornemmelse af nogle Dage før, da et Par Soldater smed hende i St. Jørgens Sø, hvor hun uden Tvivl var druknet, om Kongen ikke var kommet til i sidste Øjeblik. Og dog skyldte København hende, den renlige Hollænderinde, meget; vi lærte af hende at vaske og gøre rent baade ude og inde, og det var ogsaa *Sigbrit*, der lærte Byen, hvad en Skraldevogn var til. — Men tilbage til hendes Ven paa Skafottet paa Gammel-torv! Da Bøddelen havde lagt Strikken om hans Hals og »vippet« ham halvdød, blev han taget ned igen og bundet til en Stige, under hvilken Operation han — hvad Hensigten ogsaa var — kom saa nogenlunde til sig selv, at han kunde have den fulde Nydelse af at blive brændt. Thi nu blev han paa Stigen smidt op paa et Baal. Det brændte fra 9 til 3. Da var der ikke andet tilbage af *Diderik Slagheck* end hans Mave, som fandtes sammenkrummet som en Bold. En Baadsmænd kunde ikke dy sig for at prikke til den med en Aalestang, hvorved den gik i Stykker; der flød meget Vand ud, Resten blev til Aske.

Men ikke alene for at haane deres Fjende, ogsaa for at skærme deres Ven er de københavnske Borgere mødt frem i Flok paa Gammeltorv. Et

spændende Optrin var det den 14. Juli 1533, da Mængden mørk og truende tog Opstilling udenfor Raadhuset, der laa paa Grænsen mellem Gammel- og Nytorv, og afventede Resultatet af Herredagens Behandling af *Joachim Rønnovs* Klage mod *Hans Tavsens*. Rundt om saa man lübske Landsknægte i fuld Rustning, de var paa Borgernes Opfordring smuglede ind i Staden af *Jørgen Wullenwewer* for at give det borgerlige Ord til Bisperne større Vægt. Og var der krummet et Haar paa Hans Tavsens Hoved, var ingen af Katholikkerne sluppet levende derfra. Det havde de selv en Fornemmelse af, og havde de ikke haft den, fik de den sikkert, da de traadte ud paa Pladsen. Hvor meget der var blevet tilbage af *Joachim Rønnov*, hvis ikke *Hans Tavsens* havde fulgt ham til Bispegaarden (hvor nu Universitetet ligger), er tvivlsomt. —

»Før vokser Figen af Hylderod,
før Tysken vorder de Danske god.«

havde Raadmand *Jens Kammersvend* sagt til Københavnerne, da *Ambrosius* kastede Byen i Armene paa de fyrstelige Eventyrere Grev *Christoffer af Oldenburg* og Hertug *Albrecht af Mecklenburg*. *Jens Kammersvend* maatte bøde med sit Liv for denne Advarsel, men Borgerne indsaa, at han havde haft Ret, da Sult og Nød pinte dem under Belejringen 1536, og de den 19. Juni forbitrede krævede deres harnisk-klædte Ledere, *Ambrosius Bogbinder* og *Hans Böse* til Ansvar ved et Møde paa Gammeltorv. Da de ved at trænge ind paa *Hans Böse* kom til at vælte ham, fyrede tyske Landsknægte paa de ubevæbnede Borgere i deres egen By, og 150 maatte lade Livet. Hvor langt mindre værdig var, og hvor mere ubetydelig en

Aarsag havde ikke den Sammenstimlen paa Gammeltorv, der fandt Sted halvtredjehundrede Aar senere, da man forlangte den i Posthusfejden*) uskyldigt arresterede Students Løsladelse og argumenterede ved at rive Haarpisken af en lige saa uskyldig Løjtnant og slaa Raadhusets Ruder ind med Sten.

Men Torvet fortæller ogsaa om glade Dage. Det var en stolt Dag i Byens Historie den 30. Oktober 1536, da, »Bursproget« paa Gammeltorv, den menige Adel, Borgerskabet og Bønderne, godkendte Rigsdagens Beslutning om Reformationens Indførelse. — Og med nogen Forbavselse har Byens Borgere i Dagene inden d. 24. August 1559 set Kongens Folk pille alle Torvets Brostene op for at køre dem bort i ikke mindre end 930 Læs, hvorpaa der fyldtes 817 Læs Sand paa i Stedet. Men Jubelen har været stor paa selve Dagen, da den mandige og ridderlige Kong Frederik den Anden i Anledning af sin Kroning holdt Turnering her, saa Lanserne splintredes derved.

»Da brødes de Stager, at Stykkerne fløj
i Vejret vel mange Favne op høj,
naar de gik i Sønder, da spraged' det saa,
det var stor Lyst at høre derpaa.«

Men Jubelen var dog størst, da Kongen selv erklæredes for Sejrherr. Ogsaa Christian den Fjerde havde i Anledning af sin Kroning Ringridning og Dystløb paa Gammeltorv d. 6. September 1588. Det, der da morede den glade Københavner mest, var at følge *de* Riddere af den bedrøvelige Skikkelse, der var faldne af Hesten i Kampen, til deres Herberge; thi det var den ubehagelige Straf for den uheldige, at han da straks til Fods og i sin tunge Rustning skulde

*) Se »Saa By som Borgers« Indledning.

begive sig til sin Bolig, og den Spidsrod af Vittigheder, der da var at gennemløbe, har sikkert ikke været rar.

Lukker vi nu Øjnene, saa veksler Billedet for vort indre Syn igen, og vi ser en lille Mand, ivrig i sine Bevægelser, med et skarpt Blik og et lunt Smil om Læben, smutte ud af Huset paa Hjørnet af Nygade. Og vi genkender *Ludvig Holberg*. Han boede her en Tid, men han maatte flytte, fordi han ikke om Natten kunde sove for Raab fra Vægterne, som jo var mest aarvaagne saa nær ved Raadhuset. Der ovre ved Springvandet møder han Studenstrup, som netop er kommet ind fra Vesterport, og han drejer efter ham, til han naar ud til Volden igen, hvor Fyren falder i det berygtede Værtshus »Paradisets« Net. — Skønt Gammeltorv desværre ved moderne Ombygninger har mistet en Del af sit Præg, maa vi dog endnu glæde os over to saa smukke gamle Bygninger som de Holm-ske og Suhrske Gaarde med deres fine og noble Façader; og saa gaar vi over paa *Nytorv*, som hedder saaledes, fordi det først blev indrettet 1605, da Christian den Fjerde gerne vilde have sit Raadhus frit beliggende med Udgang til begge Sider.

Der er noget vist skummelt over *Nytorv*, maaske fordi der knytter sig Forestillinger om Kagstrygning, Gabestok og Vippegalge til det; thi det var jo her, at alle borgerlige Straffe oftest eksekveredes, og selv om *Torvet* har været *Grønttorv*, *Loppe-torv* (dette holdtes jo senere paa *Vandkunsten*) og *Flæsketorv*, saa er det dog *Domhuset*, der helt behersker det. Og det er alene af den Grund rart, at vor lyse og glade By har faaet et Raadhus — et Borgerhus, som er smilende og lysteligt, i Stedet for det ganske vist arkitektonisk smukke, men underlig-melankolske gamle Raadhus. Over

Indgangen staar som bekendt de gyldne Ord: »Med Lov skal man Land bygge«, som er Indledningsordene til Kong Valdemar Sejrs jyske Lov af 1241; men Kong Valdemar kan ikke faa Lov at have Æren for, at de første Gang anvendtes i *hans* Lov; thi de er laante fra den endnu ældre »Eriks sjællandske Lov«, hvor de lyder:

»Meth lagh scal man landh bygge«,

og i saa gammel en Ordsprogsamling som Peder Laales, der jo hører hjemme i Middelalderen, findes et latinsk Ordsprog, hvoraf det danske særdeles godt kan være oversat. Men det er nu lige meget, hvem der er Ordets Ophav, det er godt nok endnu 600—700 Aar efter, saa godt, at Kong Carl den Femtende af Sverige gjorde det til sit Valgsprog under Formen: »Land skall med lag byggas«.

Det »gamle« Raadhus er slet ikke saa gammelt; thi det blev taget i Brug 1815, da det var opført i Stedet for det, der skilte Gammel- og Nytorvad, og som brændte ved den store Ildsvaade 1795.

Omtrent ved Siden af Raadhuset ligger indtil næste Foraar et Hus, Nr. 27, — der har en Plade med en Indskrift: »Søren Aabye Kierkegaard boede her fra sin Fødsel 5. Maj 1813 til 7. April 1848«.

Vender vi dernæst vort Blik over mod Frue Kirkes nu kullede Taarn, kommer vi til at tænke paa hin uhyggelige Septembemat 1807, da Byen faldt for engelske Blus og Brande, og Rædselsbudskabet: »Frue Taarn brænder,« lød gennem Gaderne, medens Tonerne af Sangværket, der ved Branden sattes i Gang, syntes at ringe Død og Undergang over den ulykkelige Stad.

En Gang var der en spinkel Forbindelse mellem Gammel- og Nytorv og Vor Frue Kirkes Spir.

Det var i Sommeren 1586, da »en synderlig Kunstner fra Svitserland« havde spændt sin Line fra Kirketaarnet til Taarnet paa Raadhuset og paa Midsommeraften tre Gange spadserede paa Linen; første Gang »for han paa sin Bug med udstrakte Arme og Ben ned til Enden.« Den anden Gang havde han en Hjulbør med, som han midt over Torvet svingede rundt, og tredje Gang lod han et Vinglas hejse op til sig. Han tømte det tre Gange og lod saa Glasset falde ned paa Jorden. Man kan se, at vore Forfædre har kendt til Nervepirring, der godt kan sættes ved Siden af vore Dages looping the loop. — Vore Tanker er draget mod Frue Plads. Vi vender Raadhuset Ryggen og begiver os gennem den lille Stump Nørregade ad Dyrkøb til. Ved Nørregade Nr. 1 tænker vi os, at der ad Aare vil blive opsat en Plade, en værdig Pendant til den paa Nytorv 27, hvorpaa der da skal staa: »Her fødtes Filosofen *Harald Høffding* og levede hele sin Ungdom«. Vi falder derpaa i Tanker over det besynderlige Navn paa en Gade: »*Dyrkøb*«. Hvad betyder nu det? Ja, ved dette Navn rulles et mærkeligt Billede op for vort Blik, et Billede af svundent København i en ganske ejendommelig Skikkelse. Helt uvilkaarligt kommer vi til at nynne den første danske Drikkevise, vi kender, *Tøger Reenbergs*:

»I et Vinhus vil jeg sige
mit Farvel og lægges ned,
tæt ved Tønden vil jeg ligge,
under Tappen Hovedet«;

thi Navnet Dyrkøb stammer netop fra, at et Vinhus af dette Navn, Samlingsstedet for det gamle Københavns fornemste Sviregaster, laa paa dette Sted med Façade mod Klædeboderne. (Skinder-

gade). Træt af Trediveaarskrigens Uro ude i Europa var en Hollænder, *Johan Lehn*, draget op til vor stille Krog af Verden og havde grundet et Vinhus her med Skænkestue og et større Værelse, hvor Spillerne samledes. Men det var dog først under hans Søn, *Abraham Lehn*, der var en anset Borger, som hørte til Stadens 32 Mænd, at Livet udfoldede sig ret karakteristisk her. Allerede i Christian den Femtes Tid giver *Jens Steen Sehested* paa Vers en ret livlig Skildring af Livet paa et saadant Vinhus:

Mig drikkes til, jeg gør Besked,
saa længe som mig lyster,
det bedste Raad, som da jeg ved,
er: «Tønden har en Søster!»
Jeg bliver da som nylig fød,
min Gæk vil til at svømme,
da faar mit Liv i Sorgen Død
af Bacchi søde Strømme;
da springer Hjertet i mit Liv
ret som en Lammerumpe,
tit lader jeg til Tidsfordriv
mit Glas mod Gulvet dumpe.«

Her mødes Officerer med Studenter og Borgere.
Adelsmanden rasler med Terninger, og gaar Vinen
ind, gaar Forstanden ud.

»Naar Fantasi, den Klagenar
i Folkets Hjerne rimer,
da er man ikke den, man var,
man raser, støjer, primer.«

Det gaar livligt til, snart op, snart ned, nu er
man Venner, nu skaber det mindste Ord Ufred,
og Kaarden sidder løst i Skeden.

»Snart staar et Par og drikker Dus,
begræfter sligt ved Banden,
derefter kør' de Glas og Krus
hverandre strax i Panden.«

Men snart er Freden atter sluttet, Vinen gør tung, eller som Sehested saa smagfuldt siger:

»Hans Hoved tungt og Benen' let,
han ræber af hans Mave.«

Men andre kommer paa Vinhus mere for at spille end for at drikke, og for dem gælder det mest at have Hovedet klart ved deres Passe-dix, Skærvensel og Labet, Firkort og Piquet; thi man spiller ogsaa falsk — Bondefangere er ikke af nyere Dato. — Og saa til sidst ved Kældersvenden nok, hvad han skal forlange for Drikkevarerne, saa gælder det dog at være saa vaagen endnu, at man kan tælle med. — For Resten kunde man ogsaa spise godt i »Dyrkøb«. Det var et af Byens fineste Madsteder, og de, der vilde spise, fik et Værelse »a parte«. Var det for kostbart her, saa gik man over ved Siden af Petri Kirke i »Godtkøb«, som imidlertid hurtig glemte sit Navn og konkurrerede med »Dyrkøb« i gode Varer og høje Priser.

Stor var Sorgen, da »Dyrkøb« maatte nedrives midt i sine Velmagtsdage, i 1699, for at give bedre Plads for Kirkegaarden. Ogsaa dette inspirerede Poeterne. Man havde hørt, at faldefærdige Huse maatte vige, men:

at et Glædchus i Fredetid bedrøves,
at mossegroet Steen fra stærke Stolper røves
og aldrig samles skal til bedre bygget Hus,
det haardt fortryde maa den vel logeret Mus.«

Og det krænkede Folk, at det Sted, hvor man søgte aarle og silde, hvor kældervante Dreng sprang, og Rhinskvinen gærede i Kældrene, nu skulde forsvinde, — og det for en Kirkegaard! Den eneste, der glædede sig, var den lige overfor liggende »Blase«, men:

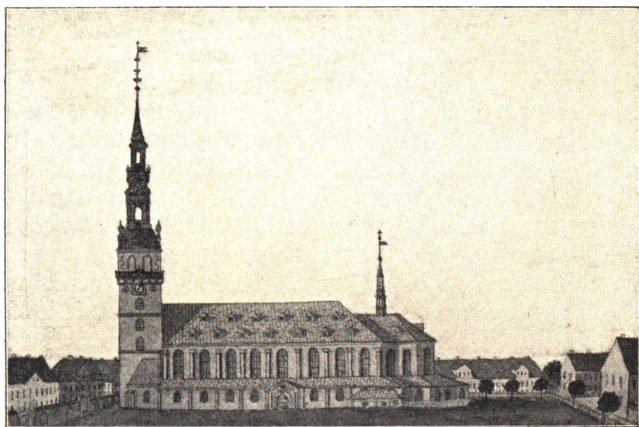
vi, som Dyrkøbs Flor i gamle Dage kendte
 og saa dets Kompagni lod ogsaa derfra hente
 saa mangan Lædske-Pæl, vi glemme aldrig det,
 at denne lystig Krog forsvandt og blev saa slet.«

Paa nuværende Dyrkøbs Grund, der ogsaa en Tid hørte med til Vor Frue Kirkegaard, laa »Vor Frue Skole« — senere Metropolitanskolen — som først efter Bombardementet fik sin nukendte Plads, og her vandrede Peblingen sin tunge Skolegang. De arme Ungersvende (de var undertiden 30 Aar, før de løb af Skole) fik her Riset og Ferlen at smage, saa Pladsen har genlydt af deres Jammer, og herfra gik de i Skarer ud og sang for Folks Døre og tiggede, skønt den humane Christian den Anden forlængst havde forbudt det. De sorte, side Kapper gav Torvet Karakter, saa højtideligt og trist blev det paa en Tid, da Lærerne var »Hørere« og ikke Lærere, da Krigen ubønhørligt var erklæret mellem Lærer og Elev. Men ogsaa brogede Billeder kan vi hente fra denne Plet. Skotterne i deres maleriske Dragter havde i Grevefejdens Tid deres Herberge her paa Hjørnet af Dyrkøb og Nørregade, og det gik da tit blodigt til, naar de barrikaderede sig mod de lybske Svende. Alt det kender vi saa godt fra Carl Bernhards »Kroniker fra Christian den Andens Tid«.

Levende kan vi se det Billede, her oprulles for os, med de vilde Landsknægte, som holder gode Miner med de fordrukne Munke, fordi disse kender Byen bedst og kan drikke og spille om Kap med dem. Vi kan tænke os den fulde Munk, der en Maaneskinsnat raver hjem ad mod Graabrødre-Kloster og nikker til sin Ven Maanen, idet han trøster sig med de menneskelige Fortrin og nynner:

»Maanen holdes saa højt i Ære,
men det er saa sin Sag,
fuld den kun een Gang hver Maaned kan være,
men jeg hver evige Dag!«

Og hvor broget har ikke Livet udfoldet sig inden Døre med »Wein, Weib und Gesang«; megen Raahed, men vel ogsaa en Del Poesi har dette Liv i den fremmede By rummet for de glade Sønner af Taagernes Land; mange af dem er blevet her for stedse, hvad enten de faldt til Ro i en dansk Pigelils Arme og endte som bostiddende Borgere, eller de blev Ofre for Pile, der var mere dødbringende end Amors; det var urolige Tider, hvor ingen vidste, hvad Dagen i Morgen vilde bringe. — Livet her i Dyrkøb har til Tider haft Eventyrets Spænding og Poesi over sig!

Frue Kirke.

FJERDE AFSNIT.

NAAR vi nu vandrer over det fredelige Dyrkøb, som vor vise Magistrat — til for kort Tid siden havde prydet med et af de tiltrækkende og arkitektonisk skønne »Sneglehuse« for det mandlige Almenvæl — en Institution, som aarlig paa vore Gader vækker fremmede Turisters usminkede Forundring, — tænker vi næppe paa alt det, Pladsen kan berette, og vi kan, naar Drengene i April med deres Klink agerer Foraarsbebudere, — læg Mærke, at »Klink paa Frueplads« netop er et ubedrageligt Tegn til, at der, som Blicher sagde, »er Lurk i Vejret«, og at dette Spil uvægerlig afløses af Top sammesteds, saasnart Knopperne brister — knap føle Fornemmelsen af at træde paa historisk Grund, hvis ikke *Vor Frue Kirkes* umiddelbare Nærhed — den gamle Mariakirkes alvorsfulde Graahed stemte os til ikke blot kirkelig Andagt, men ogsaa til en saadan, som sødes af alle de mange og rige Minder, som strømmer os i Møde, naar vi van-

drer paa disse historiske Steder. Den Andagt, som har sin verdslige Sangbund i Kærligheden til vor Fødeby, har vi netop Lov til at give Udtryk ved den gamle Bispebys Hovedkirke. Mester *Ole Vinds Øje* for sine Bysbørns Fejl, *Hans Tavsens* dristige Værn mod Billedstormernes Udskejelser, *Mynsters* og *Martensens* Prædikestol er det vel nok værd at mindes, og for at vi ikke skal skræmmes af al den megen Gejstlighed, saa lad os straks, idet vi ser op til Frue Kirke, mindes noget saa verdsligt som at:

»udenfor Kirken trængtes
nysgerrige Kvinder og Børn.
Der ægtede Ingeborg Vinding
Pool Vendelbo Løvenørn«.

Hvis vi skal tro Dr. *Oluf Nielsen*, som rigtignok modsiges af *A. D. Jörgensen*, staar vi egentlig her paa Frue Plads ved Byens Vugge; thi oprindelig var København ligesom de omliggende Byer, *Serridslev*, *Valby* og *Solbjerg* en agerdyrkende By, der har samlet sig om Kirken: Vor Frue-Marie-Kirken. Og det er en mærkelig Skæbne, der har fulgt dette vor Bys Midtpunkt; thi det er, ligesom om Ilden med særlig Forkærlighed var søgt her hen. Ingen af Byens mange Ildebrande har ladet den uskadt, ja, undertiden maa Kirken have haft sig en lille privat Brand for egen Regning; thi over den første Kirkes Indgangsdør, vi kender noget til, stod en firkantet Sten, som fortalte, at fire Ildebrande havde lagt den nu genrejste Kirke i Aske. Men den Frue Kirke, der mest har draget vor Opmærksomhed til sig, fordi Historien især søgte den, var langt mere pragtfuld end den nuværende, som dog i sit Indre er et af Byens skønneste og arkitektonisk set reneste Mesterværker. Den er saa udpræget protestantisk nu

med sine klare Linjer og kolde Marmorpragt, som vi dog ikke kan undlade at imponeres af, fordi den drager vor Tanke mod det enkelte, det eneste, mod den tre-enige Gud, hvis Søn mildt og værnende breder sine velsignende Arme ud deroppe ved Alteret i Thorvaldsens dejlige Kristus-skikkelse. Der er ingen Sentimentalitet, intet Føleri, klart og inderligt taler Kunsten her Guddommens Sprog lige til Hjerterne. Og alt det danskeste Danske, den sunde Hjertelighed og den rolige Intelligens har sat sig Stævne her i Frue Kirke. Allerede den Illustration, vi til for faa Aar siden havde til vor kære Fødebys indre Liv, ved, at Studenten for alle Studenter, den stoute gamle *Hartmann* her var Orglets Herre og Hersker, er saa dansk, at vi ikke kan tage en Sang paa Læben, der bedre kan tolke vore Følelser end hans. — Hvor besynderligt, at man ikke stillede hans Statue op midt paa Frue Plads, hvor Repræsentanter for begge hans Menigheder, baade den gejstlige og Studenternes verdslige Flok, stadig færdes!

Et andet Navn med aktuel Klang er knyttet til Kirken. Kong *Haakon* af Norge holdt her sit Bryllup med den 10-aarige Prinsesse Margarethe af Danmark, Nordens senere »stormægtige Frue«; og som Kong Haakon den Syvende nu skylder en Konflikt med Sverige sin Krone, skyldte Kong Haakon den Sjette en lignende Konflikt sin Brud; thi den svenske Kong Magnus Smek protegerede et helt andet Parti med en holstensk Prinsesse *Elisabeth*. Den Gang førte Ægteskabet til Unionen, der politisk set maatte være dødfødt eller i al Fald have en stakket Levetid. Var det nu ikke rimeligt, at vi paa vor Spaseretur, naar vi tænker paa Vor Frue Kirke, samlede vore gode Ønsker for Norden i det, at den danske Prins paa Norges

Trone maa have større Held som Skandinav end hine Tidens Skandinaver og maa knytte en aandelig Union af Varighed mellem Danmark, Norge og Sverige.

Den Kirke, vi saaledes har samlet vore Fremtidsønsker om, var i sin Tid Gemmested for de sælsomste Ting. Der opbevaredes et Stykke af det hellige Kors i en Glaskiste, som tit blev kysset, men aldrig vasket, der var en Flig af Hellig Hertug Knuds Kjortel, ja, noget saa uappetitligt som en Finger af Abbed Vilhelm, der var en Splint af Jesu Krybbe og en saa imaginær Genstand som den Fane, Engelen overrakte St. Olaf, da han overgik til Herligheden. Men hvad der ikke var udstillet eller opbevaret under den gamle Kirkes Buer, der lagdes i Aske 1728, var den store Stemning, som skabtes herinde mellem de mange Altere, Helgenbilleder, skønne Gravmæler og Mamorepitafier, som prydede Kirken, lige til Billedstormerne gik deres Ødelæggelsesgang.

Det var vel Frue Kirkes mest dramatiske Optrin. Vi kan se det levende for vort Øje. De rasende Borgere, der har lidt under Bispernes Tyranni, trænger med Ambrosius Bogbinder, selve Byens Borgmester, i Spidsen ind i Kattikkernes sidste Helligdom og faste Borg. De slaar ned for Fode. De vil ikke bøje Knæ for alle de Voksbilleder, alle disse Splinter og Flige, de vil tro paa *Gud* og ingen anden; og de har lurende bag denne Emancipationstrang det glødende Had mod Rönnow, som havde været den snedigste og lumskeste Udbytter af deres Godtroenhed, og der skal ikke lades Sten paa Sten tilbage af hans Hus; men de glemmer, at det tillige er Guds Hus. Da træder *Hans Tavsens* værdig og myndig frem ved Alteret og standser de vilde Mennesker; det er ikke ham selv, der taler. Det er den hellige

Tros Indignation, der lyner gennem hans Ord, og han fører de vildledte Borgere tilbage til Fornuften. Skamfulde kaster de Øxer og Sværd, de ser, at de har forvekslet Guds Hus med hans daarligste Tjeners, — de gaar stille hjem og fra nu af bliver Frue Kirke dem pludselig hellig.

Derfor fik den ogsaa senere Byens højeste Spir, det Spir, der beherskede alt, ligesom nu vort nye Raadhustaarn. Det var vel ikke saa højt, det var 228 Fod, Raadhusets er 336, men den Gang imponerede det mere, fordi Byens Huse var saa lave. Det var derfra, at Klokkerne ringede Kvarter- og Timeslag ud over Byen; her hang Kongens Stormklokke, og i dette Taarn rummedes det prægtigste og kunstigste Orgelværk i hele Europa. Klokken alene vejede 8000 Pd., og med meget Besvær var den anbragt saa højt i 1703, paa en Tid, da man kun kendte Haandens Kraft, og ingen mekanisk Hjælp kunde faas. »Vor Frues Spir« var ogsaa Københavnernes Helligdom. Christian den Fjerde var jo selv oppe for at gøre det i Stand, og hver Gang det var Storm eller Uvejr, gøs alle gode Københavnerne for det. Vi saa jo, hvorledes man ofrede »Blasen« uden Nytte i 1728; vi ved, at Lynet midt i Sommeren 1573 slog ned i det uden at gøre Skade, men i Februar 1585 rystedes Byen af det Rædselsbud, at en rød Lynild, som ikke kunde slukkes med Vand, ramte Taarnet, standsede Uhrværket og paa et hængende Haar havde dræbt Taarnvægteren, som boede her oppe og om Natten ved Timeskifte blæste paa Skalmetje.

Vi kender ogsaa alle det originale, farvede Billede fra Bombardementets Dage i 1807, hvor man ser Frue Taarn i lys Lue, medens de forvirrede Københavnerne flygter ned gennem Landemærket. Det er ikke nogen Tilfældighed, at dette

Billede blev Bombardementets mest kendte; thi der er ingen Tvivl om, at det Øjeblik, da Frue Taarn tændtes af Fjendens Brandpil, blev Ræds- lernes største; thi den ramte Københavns Hjerte. Det var jo Byens ældste og stolteste Minde, der nu for sjette eller syvende Gang skulde lægges i Grus.

Vor nøgterne Tid fik jo ikke Sans for eller Raad til at sætte mere end et forgyldt Kors paa et kullet Kirketaarn. Det ligner os! Nikolaj — og Frue-Taarn raaber højt i Kor om vor Omhu for vore Minder!

Er der mon mange, som, naar de gaar forbi Frue Kirke, tænker paa, at den Bygning egentlig i sit Ydre indeholder en stor Meningsløshed? At sætte en græsk Tempelportal (fuldstændig hedensk!) med danske Søjler (en dejlig Portal for Resten!) paa en Kirke, som er bygget i en grim Efterlig- ning af nygræsk »Renæssance«-Stil. Man kunde nok fortabe sig i Forbavselse herover, hvis man ikke glemte det af Ærgrelse over den forfærdelige Kasse af et »Studenterhus«, der er klasket op vis à vis Kirken og den skønne Bispegaard, der — lad os huske det — helst skal ses fra Hjørnet af Dyrkøb og Nørregade med det dejlige Petri Kirkespir som Baggrund. — Næst efter at være Forfatter til Digte, hvortil der er sat god Musik, er der ikke noget mere utaknemligt end at være Billedhugger eller Arkitekt. Selv om Værket lever, glemmes det, hvilken Mester det skyldes, fordi det ikke bærer Signatur som et Maleri. Er det en smuk Sang, der synges til en køn Melodi, siges der altid: Den er af Hartmann, af Gade, af Grieg, men aldrig, hvad den Digter hedder, der dog har inspireret ham. Der er noget uretfærdigt heri. Og ligesaa med Billedhuggerarbejder. Her paa Frue Plads maa vi Gang efter Gang gribe

os selv i en saadan Uretfærdighed. Hvem ved, at *C. F. Hansen* er Kirkens Arkitekt? At han ogsaa har været Mester for den lille, kønne Metropolitan-skole? Og for at gøre Arkitekterne færdige med det samme, saa er der næppe mange af den yngre Slægt, som overhovedet aner, at der har levet en Bygmester, som hed *Peter Malling*, og dog taler han Skønhedens Sprog til os gennem Universitetets imponerende Façade. Endnu husker man dog maaske, at Universitetsbibliotheket er tegnét af *Herholdt*, og at det var *Martin Nyrop*, der satte Bispegaarden i Stand igen.

Men udenfor Frue Kirke staar to smukke kolossale Statuer, *Moses* og *David*. Hvem mindes endnu, at disse to skønne Arbejder skyldes henholdsvis gamle *Bissen* og *J. A. Jerichau*? Og dog er det ganske ejendommeligt, at disse to Kunstneres Arbejder tii evige Tider skal staa som fredelige Pendanter udenfor vor store Kirke; thi de var jo netop i saa meget hinandens Modsætning i kunstnerisk Opfattelse, en Modsætning, der vel tydeligst traadte frem, da Mindesmærket for Trearskrigen skulde skabes. *Bissen* gav os den glimrende *Landsoldat*, der staar ved *Fredericias Vold*, — greben ud af Livet er den, jævn, dansk og borgerlig, — *Jerichau* modellerede — en *Thor*! Det var denne Kunstens Borgerliggørelse, der havde sin Talsmand i *Høyen*, men som var *Jerichaus* Kunstnernaturel imod og gjorde ham melankolsk og bitter, fordi han ikke vilde følge med. Men netop i denne Bitterhedens Periode var det, at han skabte et Storværk i sin Stil og sin Aand i *David*.

Men vi maa tilbage til Frue Plads, og den Bygning, der først og fremmest her tiltrækker sig vor Opmærksomhed, er *Bispegaarden*. Den for-

tæller os selv sin Historie i en Indskrift, der findes paa en Plade ud imod Studiestræde. Her staar:

Hel sælsomt man med mig
i Tiden monne raade.
Som Raadhus først jeg stod
vor By til Gavn og Baade.
1479.

Saa var jeg Studiegaard,
men blev, da her i Landet
Guds rene Ord fik Løb
til Bispegaard omdannet.
1539.

Det har jeg siden da
igennem Sekler været,
skønt Ild mig hærget har
og Tid har paa mig tæret.
1728.

Nu er i Stand jeg sat,
Gud, lad mig længe staa,
og skærm i Naade dem,
som Bolig i mig faa.
1896.

Paa den Plads, hvor nu Bispegaarden knejser, laa altsaa i sin Tid Byens andet Raadhus, det første, hvis Beliggenhed man med Sikkerhed kan paavise, dog mener man at have fundet Rester af det allerældste i en Kælder i Skindergade. Rester fra denne Bispegaardens første Periode fandtes ved Udgravningerne i 1896, idet der var tydelige Spor af den ældste »Stadskælders« Vinduer. I den Tid kaldtes Studiestræde Raadhusstræde. Den katolske Tids Bispegaard, hvor Biskop Rønnow residerede, og hvor Hertug Albrecht af Mecklenborg førte sit syndige Leben under Grevefejden, laa paa den anden Side af Gaden, hvor Universitetet nu er.

Imidlertid byggedes der jo et tredje Raadhus paa Gammeltorv, og derved blev det gamle overflødig som saadant. Men man trængte frygtelig til et Universitet, idet Professorerne maatte undervise i Frue Kirke. Kong Christian den Første »laante« da Universitetet Gaarden paa 10 Aar til Forelæsninger; men inden Perioden var udløbet, blev Laanet betragtet som noget, der ikke skulde gaa tilbage; men det vilde Københavns Magistrat ikke vide noget af, og 1491 fratog de med Vold Universitetet Bygningen, men den rare Kong *Hans* fik Sagen ordnet, og nu lød Professorernes vise Tale atter i Høresalene, til Universitetet blev nedlagt under de urolige Forhold i Katholicismens sidste Dage.

Efter Reformationen blev Bygningen Bispegaard, som den er endnu, og den første evangeliske »Superintendent«, den myndige og i al sin Renæssancefyldte bredt folkelige *Peder Plade*, holdt sit Indtog der. Senere led Bygningen, efter at dog *Christoffer Walkendorf* først havde istandsat den smukt, — hyppig Skade, saaledes da den kendte Biskop *Svane* boede her under Carl Gustavs Bombardement. Da faldt en mægtig Granat paa 300 Pd. ned i Bispens Studereværelse og ødelagde alt omkring. Bispens og hans Familie havde imidlertid heldigvis fjærnet sig i Tide, skræmmet ved, at Vor Frue Skoles Rektors Kone Dagen i Forvejen var bleven dræbt af en Granat i Studiestræde. Det vilde blive for vidtløftigt her at ramse alle de navnkundige sjællandske Bisper op, som efter at Gaarden var istandsat efter 1728 har haft Hjem her. De berømmeligste er vel *Mynster* og *Martensen*; men Biskop *Münter* har sat sig et varigt Minde i Bygningen ved i Porten og paa Trappegangen at lade indmure nogle ejendommelige ægyptiske Sager.

I 1820—34 husede Bispegaarden en saa be-
rømmelig Lejer som *Adam Oehlenschläger*, og her
har han tilbragt nogle af sine lykkeligste, men
tillige stormfuldeste Aar, idet han havde sit Hjem
her under hele den Heibergske Fejde og ogsaa i
denne Periode oplevede f. Ex. Lavrbærkroningen
i Lund og vandt megen Anerkendelse, hvad han
jo ikke var uimodtagelig for.

Gaar vi fra Bispegaarden over Gaden til Uni-
versitetets Bygninger, kommer vi til den *gamle*
Bispegaards Grund. Og det Navn, vi her støder
paa, er *Joachim* (egl. *Jacob*) *Rønnovs*. Vi kalder
ham jo den sidste katolske Biskop paa Sjælland,
men han var egentlig slet ikke Biskop i den
katolske Kirke; thi Paven havde aldrig anerkendt
ham, og han sendte ikke som andre Bisper Kon-
firmationspenge til Rom, men gav dem til Fre-
derik d. I og maatte ved sin Side holde en
»Vicebiskop« for med Virkning at kunne foretage
de vigtigere kirkelige Handlinger. For vor Fantasi
staar han som den forskræmte gamle Mand, der
angest flygter for Byens Borgere, medens Hans
Tavsens stærk og myndig beskytter ham, saaledes
som man ser det paa *Carl Blochs* berømte Billed.
Men denne Forestilling er ganske fejlagtig. Da
Overfaldet paa Rønnov skete, var han i 30'erne,
og det er tvivlsomt, om han eller Tavsens var
ældst, derimod er det sikkert, at Rønnov ved sin
Død 11 Aar efter ikke var fyldt halvtreds. Det
er derfor absolut en historisk Fejl af Bloch at
male ham som en ældre Mand. Herved er
ganske vist opnaaet en malerisk Karakteristik af
den gamle, faldefærdige katolske Kirke gennem
dennes Repræsentant modsat den stovte og man-
dige Lutheranisme; men det er gaaet ud over den
historiske Sandhed, hvad der er beklageligt, da
vi jo ikke ejer saa forfærdelig mange maleriske

Mesterværker, der behandler Københavns Historie. Det er saa langt fra, at Rønnoy kan staa som Martyr for sin Overbevisning, som den forfulgte, der var Medlidenhed værd. Han var en ryggesløs, intrigant Eventyrer og Lykkeridder, som altid drejede Kappen efter Vinden, en Pjalt, der, naar han havde Medgang, blev tyrannisk, overmodig og herskesyg. Han havde saaledes under Interregnet mellem Frederik I's Død og Christian den III's Valg sagt til Københavns Borgere: »Hvem skal være Dommer her, den Gæk i Hessen (Landsgreve Philip) eller den Nar i Holsten (Chr. III)?« Han, der efterhaanden havde hyldet Christian d. II, Frederik d I og Grev Christoffer af Oldenburg, — der selv havde gjort Fordring paa intet mindre end Københavns Slot og dog havde maattet overlade sin Bispegaard til Hertug Albrecht af Mecklenburg og hans Hunde under Grevefejden og Belejringen, — blev af Skæbnen behandlet med fuld Retfærdighed, da han blev ynkelig fanget, krøbet i Skjul som han var paa en Hanebjælke i Kælderen paa sin egen Bispegaard, og da han efter forskellige Omskiftelser til sidst døde Straadøden i Blaataarn paa det Slot, han en Gang havde drømt sig som Herre til, et Fængsel, end ikke en saa mægtig Frænde som *Gustav Vasa* ved sin Forbøn kunde fri ham for. Men Joachim Rønnoy er trods alt en Type for sin Tid; der er ingen Tvivl om, at han har haft mange Sidestykker i den københavnske Befolkning i det saa politisk bevægede 16de Aarhundrede.

Er der da ikke nogen Stump Bygning eller andet, der minder om denne underlige Mand? Et Sted, hvor vi kan tænke, at han har færdedes eller hørt hjemme? Udad til Gaden kan vi intet opdage; men gaar vi ind i Universitetets Gaard, — der staar jo altid aabent, — opdager vi den

uanselige og lave *Konsistoriums*-bygning, den sidste Levning af den gamle Bispegaard. Der er omkalfatret og ødelagt i Tidernes Løb; dens gamle Spidsbuevinduer er borte, men nede i Kælderen findes endnu nogle smukke Buer, og det er Synd, at der ikke er holdt Hævd over disse gamle Rester. Det kan ikke være Mangel paa Viden; thi *Bering Liisberg* har for ikke saa lang Tid siden i nogle fortjenstfulde Artikler i »Architekten« gjort opmærksom paa den interessante og sjældne Middelalder-Levning, en af de faa Bygninger, der den Gang var af Sten. Det er ikke umuligt, at det var i dette Hus, Rønnov sad hin historiske Morgen, da det hundrede paa Døren, og Raab af mange Stemmer skræmmede ham ned i Kælderen, da Kongens Folk trængte ind til Bispen for at fængsle ham. Og den Kælder ligger nu hen med Grus og Jord, Halvdelen af de gamle Vinduer er dækket til, og de gamle Buer dernede er de sørgeligste Beviser for, hvor ringe Sans selv *alma maters* Sønner har for, hvad man skal værne og vogte af interessante Minder. Det gælder her mere end Joachim Rønnov, — Bygningen fortæller saa meget af Universitetets egen Historie, at der var mere end Grund nok til, at denne Rest fra gamle Dage nu traadte frem i en Skikkelse som f. Ex, Helligaandshuset. Her var Skuepladsen for de mærkelige Immatrulations-ceremonier, naar Studenterne kom til Hovedstaden for at »deponere«. At »deponere« betyder at »aflægge«. De unge Videnskabsmænd skulde aflægge deres dyriske Tilbøjeligheder og hellige sig en højere og ædlere Virksomhed. Studenten mødte da som »depositorus« (senere forkortet til »Rus«), iført et dyrisk Kostume med Maske for Ansigtet og store Pukler overalt. Og dette ydre Apparat prygledes af ham, og der blev ikke taget blidt fat. Naar det var

forbi, kom de mere officielle Ceremonier, hvorved den unge fik Vin og Salt, men endnu havde han en drøj Kamp at bestaa, naar han første Gang vilde ind paa Universitetet; thi da modtoges han paa Trappen af ældre Studenter, der gav ham Prygl efter Noder. Navnlig var Jyderne slemme mod Nordmændene, og det var ofte blodige Ba-tailler, der fandt Sted. Endnu 1702 klagedes der over disse Udskejelser, og det indrømmedes fra Professorernes Side, at de maatte kæmpe forgæves mod saadanne Optøjer, overfor hvilke det eneste Middel vilde være, at Civilisationen blandt Studenterne steg, hvilket jo ikke godt kunde ske, før de blev socialt bedre stillet. Det er ikke til at undre sig over, at Politiet, der havde et Fængsel for forsømmelige Bønder, tillige ejede et »Carcer« for Studenter, der var opsætsige. Det har sikkert ligget lige bag den Kælder, vi endnu har bevaret. Men hvor kunde man ogsaa vente Civilisation og Humanitet hos Studenter i det 17. og 18. Aarhundrede, naar man ved, at det be-tragtedes som en ikke nedværdigende Beskæftigelse for Regensianere helt ind i forrige Aarhundrede (Werlauff omtaler det) at bære Lig! Underligt er det at tænke sig, at en sart og fin lille Skikkelse som den unge Student *Holberg*, da han kom til København, mulig har været under Behandling af en grov Jydekarls Knytnæver. Usandsynligt er det ikke; thi han omtaler med Afsky, hvilke Raaheder Frueplads var Vidne til ved Russernes Ankomst. — Var der saaledes i gamle Dage mere Brutalitet, var der ogsaa større Ceremoniel ved akademiske Fester. Den Sølvpokal, som man drak den nye Professor til i ved hans Indtræden, de Sceptere af Sølv, som Datidens Pedeller bar foran Rektor, naar han, iført en pragtfuld Kaabe, aabnede en akademisk Procession, er, takket være

Professor *Treschows* utilgivelige Letsind forlængst smeltede for Ildens Magt; ganske vist ejer vi en ny af Professor *Schumacher* skænket Pokal, og endnu bevares det akademiske Polititegn, en Stang med en knyttet Haand, men ellers kun en sørgelig, sølvforgylt Rektorkæde, et tarveligt Surrogat for svunden Prag.

Vi befinder os nu i Københavns *quartier latin*, vi behøver blot at gaa et Par Skridt op ad Studiestræde, saa træffer vi netop der noget, der atter minder os om svunden Herlighed. Den gamle polytekniske Lærestanstalt bærer en Plade, der fortæller, at *H. C. Ørsted* som Professor havde sin Bolig der. Ved Siden af i Nr. 8 findes en Plade, der minder om en Mand, hvis Livs største Sorg det var, at han ikke blev Student. Den forkynder, at *Thomas Overskov* tilbragte sin Barndom i dette Hus. Selv om han ikke var nogen stor Mand, og han selvfølgelig ikke kan bære Vand mod *H. C. Ørsted*, saa var han dog i Ordets snævrreste Forstand et Københavnerbarn, Søn som han var af en fattig Mestersvend ved Sukkerhuset i Larsbjørnstræde. Huset, hvori han tilbragte sin kummerfulde Barndom, vil til — om ikke evige, saa dog lange Tider bevare sit Ry som »Noæh Ark« eller blot »Arken«, fordi *Overskov* i sine Erindringer har haft det Held at levere en af de mest levende Skildringer af Københavns Bombardement, netop taget fra det Sted, hvor det gik varmest til, fordi Engelskmanden rettede sine Projektiler mod Vor Frue Taarn. Interiøret fra »Arken« er enestaaende interessant. I en Kaserne, hvor Fattigdommen lyste ud fra hver Hoveddør, samledes jamrende Kvinder og Børn, skændende, fortvivlede og grædende, medens Bomberne faldt ned snart i Gaarden, snart paa Gaden og snart i de usle fattige Rum. »Arken« blev staaende, skønt der

faldt 18 Bomber og 5 Brandpile i den, og alle de to og tredive (se paa Huset, og tænk paa, at der virkelig har boet 32!!) Familier blev husvilde og flygtede rundt til alle Verdens Kanter. Kun Værten, en »grundskikkelig Spækhøker« *Per Hansen*, og hans »trofaste, stærke« Pige *Margrete* blev tilbage med en Haandsprøjte. De bar Vand til og slukkede, hver Gang der tændtes, og de var midt i den første Nats Rædsler rolige nok til at samle alle Familiernes Kar, Baller og Spande, saa at de havde Vand ved Haanden. De tog alle Vinduerne af og knyttede Snore til Vinduesposterne, for at de, hvis det blev rent galt, kunde fire sig ned paa Gaden, om Trappen brændte. Ved Siden af Snorene blev lagt en Økse, for at de kunde sprænge Dørene, hvis en Bombe faldt ned i en aflaaet Lejlighed. Alle Bombardementets tre Nætter var disse to Mennesker i uafladelig Bevægelse, og der er ikke Tvivl om, at deres energiske Arbejde bør indskrives i Københavns Historie; thi hvor meget de reddede af det tæt byggede Kvarter og dermed af hele Byen, er uberegneligt. Ære være deres Minde, ogsaa af den Grund, at de satte Helbredet til ved samme Lejlighed. Og Margrete skal huskes først; thi skønt Kvinde var hun den tapreste. Da Ilden fra Baghuset i St. Pederstræde var ved at tage fat i Ejendommen, vilde Per Hansen flygte, men hun vilde ikke. »Jeg synes dog, Husbond, at siden vi har set det an saa længe, kan vi holde ud lidt endnu!« Og de holdt ud! Men »Arkemanden« blev halt af Gigt for Resten af Livet, og Margrete døde to Aar efter af Brystsyge — et Offer for sin By. Om der paa Huset fandtes en Plade til Minde om de to tapre Smaakaarsfolk, der værgede deres By saa godt som nogen af de Helte fra Classens Have, — var

ikke urimeligt. Vi bør i al Fald tænke paa dem, naar vi gaar forbi »Arken«.

Vi iler nu over Frue Plads ned imod de Gader, der forbinder den med Købmagergade (af Kød-manger 3: Slagtergade). Vi ser paa Hjørnet af Fiolstræde Holbergs hyggelige Kastanie og Tavlen, der minder om hans Bolig her, hvor han kunde se ud over en skyggefuld Plads med mange Træer. — Det var den Gang. Nu sukker vi inde i Byen efter grønne Træer. Vi kan saa godt dele *Kaalunds* Harmen over, at de »rev Volden ned« og lavede Spaseregange med »Træer, der plantes paa ny hvert Aar.« Hvor taknemlige er vi ikke for den Kastanie i Fiolstræde, som Holberg dog næppe har plantet, men som i Forening med Kastanien ved Rigsdagskasernen ude i Bredgade (lad os med det samme huske, at i den sad vor nys afdøde gamle Konge mangan en Gang som ung Landkadet og saa paa Livet udenfor Kasernen) hvert Aar med sine trekantede Blomsterpyramider hviskede til den københavnske Skønjomfru, at nu kommer Vaaren.

Regensen.

FEMTE AFSNIT.

VI kan nu gaa ad *Skidenstræde* (Krystalgade lyder ikke nær saa pænt!), saaledes kaldet, fordi der løb en væmmelig, stinkende Kloak gennem Gaden, vi kan gaa ad *Kannikestræde* eller ad *Skindergade*, som desværre har mistet sit historiske Navn *Klædeboderne*, men som dog i Nr. 47 rummer de sidste Rester af det ældste Raadhus, og vi kan dreje om ad *Kejsergade* over det nymalede *Graabrødretorv* og ad *Løvstræde*. Lidt er der jo at fortælle om ad alle tre Veje; men vi holder os nu foreløbig til *Latinerkvarteret* omkring *Kannikestræde* (her boede fordem *Kannikerne*, der hørte til *Vor Frue Kirke*) og ser for os et ejendommeligt Billede fra svunden Tid. Gik man i vore *Videnskabers Morgen* ned ad disse Gader, fortalte de kedelige, mørke *Façader*

intet om, hvad der skjulte sig bag dem af Liv. Men vovede man sig ind ad en af Portene, forandredes Dødvandet fuldstændig. Man troede sig hensat til en Proprietærgaard paa Landet; dér kaglede Hønsene, her vandedes Hestene, og gennem en lille Laage slap man ind i en blomstrende Abildgaard. Til den ene Side laa et lavt Stuehus, i hvis bjælkeloftere Rum Videnskabsmanden havde sit Studerekammer og sit Museum, et Kuriositetskabinet, paa hvis snævre Hylder der var samlet de underligste Ting: Spilleværker fra Nürnberg, Rariteter af alle Slags, Føstre i Spiritus og sjældne Planter, alt samlet med Renæssance-tidens umættelige Trang til at vide, til at se noget nyt og til at lære. Undrede man sig over, at det var en saadan Landhusholdning, man traf inde i Hjertet af København, saa laa Forklaringen dog i Grunden ret nær; thi Professorerne lønnedes ikke alene med rede Penge, men tillige med en Slags Forpagtningsret til det Landgods, der tilhørte Universitetet, deraf kommer Holbergs Udtryk »de Højlærdes Bønder«. Dette Forhold var ganske gavnligt i en Tid, hvor det at se med egne Øjne var saa sjældent for en Videnskabsmand, at han saaledes fik Tag i det praktiske Liv, og selv om det maaske gik her som i Upsala, hvor *Olof Rudbeck* klager over, at Professorerne i Konsistoriums Møder taler mere om Kornpriser o. l. end om lærde Materier, saa naaede Videnskaben dog netop i praktisk Henseende et langt Skridt videre frem, der bedst betegnes ved, at *Caspar Bartholin* i 1620'erne sad og skrev om det menneskelige Legeme uden nogensinde at have set det, medens hans Søn, *Thomas*, i 40'erne foretog Vivisektioner. — I dette Kvarter, bag disse gamle, triste Mure, er den levende danske Videnskab, som i den Tid bragte Navne som

Niels Stensens, Ole Borchs og Ole Rømers ud over den hele Verden, og som senere har fostret saa mange, der gjorde det lille Danmark stort, nu sidst *Niels Finsen*, født og baaren. Ud fra Kollegierne og Regensen straalder Minder, der gør, at vi træder varsomt og med Andagt. Ordet »Herrer i Aandernes Rige« er altfor tit misbrugt, lad os hellere sige, at vi nu staar i den Bydel, hvor Aandens *Tjenere* skabte deres Stovværk.

Fra Reformationstiden faar Kannikestrædes Navn Latinerklang, og Grunden hertil er naturligvis først og fremmest den, at ingen anden Gade fører saa umiddelbart til Universitetet som den, og Studenterne har haft Trang til at have kort Vej, naar de skulde til deres Lektioner. Og den samme Aarsag har Studenternes Velgørere haft til at anbringe ikke mindre end tre Studenterboliger: *Borchs og Elers Kollegium* og *Regensen* i denne Gade.

Ideen med at opføre Studenterboliger skyldes oprindeligt gamle *Christopher Walkendorf*, som i 1595 omskabte det i St. Pederstræde beliggende tidligere Karmeliterkloster, hvortil selve *Poul Helgesen* havde været knyttet, og hvor han sikkert har boet, til et Kollegium. Skønt vi jo nu geografisk set befinder os et Stykke fra St. Pederstræde, skylder vi dog dette ældste Kollegium at nævne, at der herfra lyser et Navn som *Johannes Ewalds*. Her boede han, da »man rev hans Skytsengel fra ham«. Han siger: »Jeg havde min Arendse, nu har en anden hende«. I disse Ord ligger en Afgrund af Smerte og Sorg, der nok kan skabe en Digter. Men Walkendorfs Kollegium pranger med tre andre Navne fra en senere Tid, som fortæller meget. Her boede paa een og samme Tid tre unge studerende — *Ingemann, Grundtvig* og *Blicher*. Selv om Venskabet mellem de to

sidste ikke stod for en alvorlig Prøve senere, — Grundtvig foretrak jo at holde sig ret passiv overfor Blichers folkelige Himmelbjergsfester, da han var højkongelig engageret hos Christian den Ottende — saa var der mellem dem begge og den elskelige Ingemann en inderlig Forstaaelse, der varede det hele Liv. Grundtvig værgede mandig Ingemanns forfulgte »kvindelige« Uskyldighed mod *Heibergs* »Julespøg i 1816—17, og da de begge var ældre Mænd, kunde Grundtvig ikke ved *Oehlschlägers* 70 Aars Fødselsdag nægte sig at overtræde Forbudet mod, at der maatte tales for andre Digtere end »Skjaldenes Adam« ved at udbringe Skaalen for »Digterinden blandt de danske Digtere« — Bernhard Severin Ingemann — alt sammen gammel urustelig Kærlighed fra Walkendorfs Kollegium. Skønnere endnu staar *Blicher* med sit dejlige Digt til Ingemann efter dennes eneste Udenlandsrejse: »Hedelærkens Velkommen — hjem til Nattergalen«:

»Længe har jeg savnet, o Broderlil, din Sang,
hvor har du været den Vinter mørk og lang?«

Af yngre Forfatters har *Herman Bang* og *Karl Larsen* boet paa »Walkendorff«.

Blot disse Ord for at mindes, at vort ældste Kollegium ogsaa har *sin* Historie, saa fin og betydningsfuld som noget af Kannikestrædes.

Kommer vi fra Frue Plads, er »*Borchen*« det første, vi træffer, og det er tillige — bortset fra Regensen — det ældste. Navnet *Ole Borch* er omstraalet af en vis Romantik, fordi vi *egentlig* ingenting ved om Manden. Men vi har alle læst *Chr. Winthers* Fortælling, »En Aftenscene«, som gengiver den rørende Historie om, hvorledes den navnkundige Læge helbredede den dejlige Prinsesse af Medici og fik sig selv et Hjerteskaar ved

samme Lejlighed; men da han ikke vilde gaa over til Katolicismen, maatte han forlade sin Eventyrprinsesse, men tog »det halve Kongerige« med sig i Form af en Mængde Penge, for hvilke han til Minde om sin Ungdomselskede grundede »Collegium Mediceum«, som det hedder den Dag i Dag. »Si non é vero, é ben trovato«, siger Italienerne selv, og det var næsten Synd, om Historien en Gang skulde berøve Ole Borch hans Martyrglorie. Imidlertid kan ingen Magt borthevise, at Kollegiet staar der, og at Ole Borch selv ikke oplevede at se sit Størværk færdigt. Han havde købt en af de gamle Professorgaarde, revet den ned til Grunden og næsten bygget sit Kollegium — der forøvrigt brændte 1728 — færdigt, da han angrebes af en farlig Sygdom. Man hentede da Amtsmester i Barberlauget (Læger i den Forstand som nu kendtes jo ikke) *Johannes de Buchwald*, som var bleven Professor i Medicinen, fordi han heldig havde bortskaaret Dronning *Anna Sophies (Reventlow)* »allerhøjeste Ligtorn«. Den brave Mester opererede *Ole Borch* og skar en mægtig Sten ud af ham. »Han døde, det er sandt, men Feb'ren ham forlod«, som Holberg siger. Stenen blev opbevaret i en Sølvvæske paa Kollegiet lige ttil Branden 1728, og selveste *Kingo* skrev den nødvendige Inskription, der, hvis man ikke vidste, det var Alvor, nemt kunde tages for en Studenterforeningsdeviser. Den lyder:

»Her er den Mordersten, som stak med Dødens Fork
og jog til Graven vor udødelige Borch;
den lærde Verden fik derved et Hjertemen,
gak, Læser, gak, og græd, om ej du selv est Sten«.

Borchs Kollegium har Æren af at have huset og understøttet Danmarks berømmeligste Søn, *Ludvig Holberg*, og det paa en Tid, da han uden

denne Hjælp sikkerlig var gaaet neden om og hjem. Her holdt han sine Forelæsninger, efter at han i Oxford havde oplevet det store Vendepunkt i sit Liv, der gjorde ham fra en »struggler for the life« til en maalbevidst Videnskabsmand. Om Ole Borch aldrig havde opdaget Taaregangene og været grundlæggende i sin Videnskab, saa lever hans Navn nu, »saa længe som Bøgen ved Sorø slaar Rod«, fordi Holberg boede paa hans Kollegium. — Langt senere træffer vi endnu en Kreds, der giver »Borchen« Glans. Det var et rigtigt Studenterkommers, og Lederen heraf var en bred gemytlig Mand, som altid gik med Hatten forsorent i Nakken, og som altid havde aaben Stue for sine Venner, og de var mange. Manden var *Peter Faber*, han, der skrev vor »ublodige Mar-seillaise«, der som ingen anden Sang fandt de rette Ord i rette Tid. »Den tapre Landsoldat« er dog ikke skrevet paa Kollegiet. Men her hørte til hans Kreds Folk som *J. F. Hagen* († som Lic. theol.), der var Professorerne *Adolf Steen*, *Ussing*, *Oppermann* og *Johan Lange*, og i »Borchens Lyre« findes mange muntre Viser fra den Tid; som Prøve paa Arten kan vi hidsætte disse to Vers af Visen om Mathematikeren Adolf Steen (bl. a. Smedemesterens Fremstiller ved »Genboernes« første Opførelse):

Adolf Steen i Barndomsalder
holdt kun af Mathematik,
det, som man Algebra kalder
i ham som et Smørrebrød gik.
 $a + b = c + d$
var hans *største* Fornøjelse.«

Derfor blev han ogsaa du'lig
(al den Stund han ej var dum),
derfor fik han ogsaa Bolig
her paa Borchs Kollegium.
»Samliv« og Mathematik
ivrig Dyrker i ham fik«.

Det var ogsaa paa Borchén, at *Hagen, Steen* og *Faber* sammen skrev Tivolivisen: »Og hvis du morer dig do'lig.«

I Kollegiets Have minder en Sten om den i 1864 faldne Alumnus, *Jens Paludan-Müller*, hvis berømmelige Færd ved Oversø afsluttede en lovende, netop lige begyndt historisk-videnskabelig Løbebane. — Endelig, for at gaa helt ned til Nutiden, boede »Engelske Socialister«s Forfatter, *Holger Drachmann*, »til Laans« paa Kollegiet, da *Georg Brandes* i de bevægede 70'ér opsøgte den unge, endnu ukendte Forfatter og »hvervede« ham — et Møde, man uden Ret har villet samstille med *Oehlschlägers* Møde med *Steffens*. Det fik dog — det være nu Tidens eller Personernes Skyld, derom kan først en mere afklaret Historie dømme — ikke samme Betydning.

Naar Sjællands nuværende lærde Biskop *Skat Rørdam*, passerer Kannikestræde vil han sikkert med Glæde mindes den Tid, da han som Alumnus paa »Borchén« sad og studerede Arabisk paa sin Studenterhybel der.

Naar vi nu gaar til det næste Kollegium, *Elers'*, maa vi først mindes den sørgelige Ulykke, der skete den 19. April 1689, da det interimistiske Operahus — et stort Træskur — ved Amalienborg brændte, og mange Mennesker af den fornemste Rang omkom i Flammerne. Da mistede ogsaa Etatsraad *Jørgen Elers* sine to eneste Børn, og til Minde om disse var det, at han og hans Hustru to Aar efter gjorde Testamente, hvorved de oprettede *Elers* Kollegium, der dog først kom til at virke 1705. Allerede 1728 brændte Bygningen, og Midlerne tillod først dens Genopførelse i 1751. Sin virkelige Historie fik Bygningen dog ikke før i Slutningen af det attende Aarhundrede. Da kunde man daglig se to unge Lærde, der lignede

hinanden stærkt, og som gik i lange Kavajer, der naaede dem helt ned til Hælene og lignede Slobrokker, spasere ud fra og hjem til Elers Kollegium. De levede meget ensomt, men naar man saa dem sammen, klamrede de sig saa fast til hinanden, at de lignede sammenvoksede Tvillinger. Men »for alle medstuderende straaledede de som Dioskurer, og selv ældre Lærde mærkede snart, hvad der boede i dem.« Kom man til dem paa Kollegiet, var det, som man traadte ind i en dunkel Munkecelle, hvor de sad og studerede. Det var Brødrene *Anders Sandøe* og *Hans Christian Ørsted*. Til dem kom den unge Skuespiller *Adam Oehlenschläger*, »Manden med de skjulte Talenter.« Og ved Omgangen med dem var det, at han følte sin egen Uvidenhed saa stærkt, at Bevægelsen i den Grad overmandede ham, da han stod i Kollegiets Bibliotek og saa paa de mange Bøger, der indeholdt Skatte, som var skjulte for ham, at han brast i Graad og betroede sin Sorg til Bibliotekaren, H. C. Ørsted; og nu begyndte en Læsning, som vistnok har været ejendommelig. Den unge Adam har sikkert været voldsomt ivrig, Brødrene Ørsted har slidt med at lære ham alt det, der ikke laa for ham, men Resultatet blev jo dog, — selv om det ikke just var det, man fra først af havde forestillet sig — at Oehlenschläger 10 Aar efter som navnkundig Digter og Professor i Æstetik kunde holde sin første Forelæsning netop her i Kollegiets Auditorium.

I November 1802 var der en Dag et Liv i den stille Gade, som den ikke før havde kendt, og ind gennem Kollegiets Gange trængte sig en Skare Mennesker saa stor og saa ejendommelig som aldrig før set i Hovedstaden. Det var ogsaa to Følelser, der nok kunde samle, der havde ført

alle disse Mennesker her op: Begejstringen og Forargelsen; thi gennem Skaren og ind gennem den overfyldte Sal trængte sig med megen Møje den unge Mand, hvis glimrende Veltalenhed et Øjeblik efter skulde rive Forsamlingen med: *Henrik Steffens* stod paa Katederet. Og saa man sig om i Avditoriet opdagede man Foredragsholderens uadskillelige Ledsager, Oehlenschläger, og ved hans Side Svogeren, *Carl Heger*, længere henne sad Steffens' ene Fætter, *Nicolaj Frederik Severin Grundtvig*, der her for første Gang hørte en Forelæsningsrække til Ende; lidt fra ham opdagede man den anden Fætter, *Ole Hieronymus Mynster*, den altfor tidlig afdøde Læge, medens man forgæves spurgte efter hans yngre Broder *J. P. Mynster*. Steffens siger selv i »Was ich erlebte«, at Sjællands senere Biskop slet ikke har været i Byen under hans hele Besøg; men det passer ikke, de havde endda omgaaedes ikke saa lidt. Man maa dog heller ikke søge Grunden til *J. P. Mynsters* Fraværelse deri, at han, som han selv siger i sine Erindringer, ikke regnede Steffens blandt dem »ved hvis Fødder han kunde sidde som Discipel«; thi alene af personligt Venskab for Foredragsholderen var han sikkert mødt, hvis han ikke netop 8 Dage i Forvejen havde tiltraadt sit Præstekald i Spjellerup. Helt forkert er det, naar nogle fortæller, at *St. St. Blicher* var til Stede ved disse Forelæsninger; thi han vendte først tilbage til Hovedstaden 1803 og kan altsaa først have hørt den sidste Række, som ligeledes afholdtes paa »Elers« næste Vinter. Derimod var begge Brødrene *Ørsted* til Stede, og *H. C. Ørsted* var jo i al Fald i hele sit Liv en af Naturfilosofiens trofaste.

Vi maa fra Elers Kollegium skraa over Gaden for at træffe det tredje Studenterhjem, Perlen for

dem alle, Christian IV's i 1623 oprettede *Regens*, »den purpurklædte Gaard ved Taarnets Fod« Naar vi nu tænker paa Regensen, er det som *Plougs*: »Arsenal for fyldte Revolutionsgranater«, som *Hostrups* harmløse Generalforsamlingshjem eller som *Chr. Winthers* Lindely for »de Herrer i Aandernes Rige«. Men der var en Tid, da Studenten kun var »Soldat udi den sorte Hær«, og fra den Tid er Billederne vel nok brogede, men aldrig lystelige, og det lyse og lette, der senere vandt sit Symbol i den klædelige og fikse Silkehue, som enhver bærer, som han vil, har sit tilsvarende Modstykke i den Kappe- og Kaardeuniform, der havde saa lidt til fælles med de Begreber om Romantik, Serenade o. l., vi ellers forbinder med disse Klædningsstykker, at der tværtimod i Regensens første Aarhundrede ikke berettes om Drikkegilder, men Drukkenskab, ikke om munter Politiseren og aandrig Debat, men om Slagsmaal og Raahed; og naar Basalt helst vil beholde sin gamle Regens med samt dens Støv og Tobak, saa vilde sikkert hans Forgænger blot et halvt Aarhundrede i Forvejen aldrig have betænkt sig paa at give Slip paa, hvad det skulde være, der mindede om hans tidligere Ophold paa Regensen; thi selv om Regenslivets Herlighed og den Hygge, Hostrup spreder derover, er noget idealiseret, — skønt jeg aldrig har truffet nogen Regensianer fra den Tid, ja fra helt ned over 60'erne, som ikke gemmer skønne Minder om deres Ungdomshjem og værner dem med Tak, — saa er den Skildring, jeg straks skal give af de tidligere Regensianeres Liv og Bolig, i høj Grad realistisk; thi den er ikke taget af nogen Digtets Fantasi, ikke opfyldt af Mindernes Straaleglans, men citeret af en tør Ansøgning fra Samtidens

Alumner om Forandring i de bestaaende Tilstande. Skrivelsen er fra den 22. September 1792, og det fremgaar deraf, at Kamrene havde Bjælkeloft og Stengulv, de var umalede, og for Vinduerne var der Jernstænger, for at ingen skulde gaa ud og ind om Natten. Til Rummet hørte desuden en Himmelseng til to, begge Kontubernaler sov i den, en Kistebænk og et Træbord. Først i 1793 fik man Lov til at lade Væggene, Dørene og Lofterne male, man fik Feltsenge i Stedet for Himmelsengen og et Skab som Erstatning for Kistebænken. I disse Celler levede Studenterne, men de blev ogsaa mere Dyr end Mennesker. De havde jo siden Branden 1728 og til 1791 Privilegium som Ligbærere i København, og deres Værelser stank af den Lugt af Lig, der hang i deres Klæder. Naar de kom til »bedre Lig«, udleverede man dem ogsaa Handsker, fordi deres egne var for slemme, og man lod dem spise i et særligt Værelse, for at de ikke skulde genere det øvrige Følge.

Men i den interessante Periode fra Midten af 1770'erne til 1800 er det, som om hele København vaagner til Bevidsthed om Personlighedens Værd, og i denne Tid er det ogsaa, at *Studenten*, men vel at mærke *først* den socialt bedre stillede Student, opdager sin Betydning. Vi ser, hvorledes han i Teatret danner Begrebet »Parterret«, som hurtigt bliver Smagens Højesteret; vi opdager, hvordan han rejser sit Hoved paa vore Gader — baade i Posthusfejden og Filosofgangsstriden, og selv om vi ogsaa faar et Studenterproletariat, der fra først af stammer fra Regensen, saa bliver denne dog snart Samlingsstedet for de unge Minervasønner, og i denne Periode træffer vi ogsaa den første humane Regensprovst, A. C. Hviid, der har sat sig selv det skønneste Monument i den

prægtige Lind, som gennem Tiderne har været Studenternes Mødested. Det er Regensens Historie-skriver, *C. E. F. Reinhardts*, Fortjeneste at have antydet, om end ikke tilstrækkeligt udviklet dette, der giver sig Udslag paa alle Maader, selv i en Bagatel som den, at en Mand som *Rahbek* holdt »aabn Seng« for forsinkede Regensianere, der ikke — som senere Skik — kunde »fenstre« ved Hjælp af en Vægterryg; — dette viser en Selvstændighedstrang hos de unge Mennesker, der vilde emancipere sig fra Jernstængerne og den taabelige Lukken-af Kl. 11. Rigtigt fortæller Reinhardt om den første Studenterforenings Stiftelse under Regenslinden i 1819, men mærkeligt er det, at han paastaar, at der i den Periode, hvor Kravet om Respekt for Personens Friheds-trang vaagnede, ikke fandtes en eneste Sammen-slutning af Studenter. Der var ganske vist ingen Studenterforening med bevidst Standsformaal, men der er dog ingen Tvivl om, at det literært be-rømte »*Norske Selskab*« udelukkende var en For-ening af Studenter, — og selv om denne Klubs Efterligning »*Drejers Klub*«, ved sin rivende Ud-vikling kom til at aabne sine Døre ogsaa for Elementer fra andre borgerlige Kredse, saa var og blev det dog Studenterne, der her holdt Aandens Fane højt, og da Oehlenschläger smældede Døren i efter sig der, efterlod han kun l'hombrespillende Spidsborgere, der beredte Klubben en stille Død. Klubberne er Forløbere for 40'ernes Studenterliv.

Naar vi nu gaar forbi Regensen, skal vi ikke blot lægge Mærke til det lyse og lette Liv herinde, som vi kender fra Scenen, vi skal huske de mørke Dage, men allermest skal vi erindre, at her stod det danske Frisinds Vugge, her fødtes en Mængde af:

de Tanker, der flyver som Svaner over Sø
til Under for de fjerneste Lande
og aldrig kan ældes og aldrig kan dø
og sænkes i Glemselens Vande«,

og at den Fattigdom, der ledede de unge til Regensens skærmende Ly, jo netop her vandt sin store Rigdom deri, at Videnskabens Dyrker ikke »begærer den Krans, der falmer i Tidernes Vande« ; thi

»De rigeste Skatte, han finder under Muld,
hans Aand gennem Afgrunden vanker,
han skænker dem til Verden, han lønnes ej med Guld,
hans Løn er de evige Tanker!«

Og midt igennem al den Trang og Nød, der mangen Gang har raadet indenfor de snævre Vægge, lyder den frejdige, sejrstoile Opsang ud til »Filistrene« :

»Nu for de danske Studenter vi
vil synge lystig i Kor, Hurra,
der er dog ingen saa godt som de
paa denne syndige Jord, Hurra!«

Der strømmer et Væld af glade Toner og lystige Historier imod os, naar vi tænker paa Regensen, hvor det dejlige Folkefærd »fra alle Verdens Kanter« »var sig selv nok« i en Tid, som var baade lykkeligere og adskilligt mere naiv og mindre blaseret end vor.

Stemningen, vi sættes i, forandrer Grundtone, hver Gang et nyt Navn træder frem for vort Øje. Hvor meget vi end holder af og er stolt af *Rasmus Rask*, saa er han dog ikke den Type, vi blandt Regensianerne sætter mest Pris paa, selv om vi bøjer os i Ærefrygt for hans Lærdom og

med Selvfølelse kan henvise til hans Svar: »Sit Fædreland skylder man alt.« Han giver ikke Regensen Præg, dertil er han for stille og indadvendt. Hans Omgivelser mærker ikke meget til ham. Han er den store ensomme. Men den danskeste af alle danske Digtere har levet sin erotiske Ungdom her; hvor kan vort Hjerte dog banke i Takt med *Poul Møllers*, naar han paa sin Foraarstur paa Volden midt i det brogede Liv kun har de »hulde Piger smaa, røde, hvide, blaa« for Øje og kan »føle sit Hjerte paa Vesten«! Og hele den elskovsfulde Students Stemning har været vor egen, naar vi hører hans Længselssuk:

»Ak, de skønne svandt
jo fra hver en Kant,
det er tungt, man skal gaa hjem alene!«

Og saa *Chr. Winther* og *Krøyer*! Studentersangens egentlige Fædre eller maaske kun dens Faddere; thi det var *A. P. Berggreen*, der skabte Studentersangen indenfor de røde Mure, baade den om »en Karl med uldent Bælte« og »Regensen duer til ingenting«. *Chr. Winther* er Epikuræeren — blandt Regensianerne; han har drømt sine »Træsnit« der i Længselen efter Livsnydelsen paa Landet, og han har, da han endelig kom den landlige Idyl paa nært Hold, længtes tilbage til sit Studenteleben i saa umiddelbart et Hjertesuk som det, der lyder i et Brev til *Chr. Ager-skov*: »Saa I havde hvide Atlaskes Veste paa, I Himmelhunde!«

Saa kommer vi til *Carl Ploug*, »Poul Rytter«, vidt forskellig fra den sølle Student fra Fader Holbergs Dage, hvis Navn baade han og Carl Ploug forevige. Der er noget af en Fanfare i Plougs Navn, og det staar trods alle de Angreb,

der siden skete paa dets Bærer, uplettet og rent, fordi det — man mene, hvad man vil om Plougs politiske Standpunkt — aldrig var Egen nytte, men altid den inderligste Overbevisning, der ledede ham. Enhver Tvivler kan blot læse det udkomne af hans Livsskildring, og han faar en Følelse af, at en senere Tid gjorde denne Mand Uret. En Gang vil afklaret Historie sikkert give ham, hvad hans er; men bortset fra det politiske Liv, hvor han maatte have Fjender, da der gik Politik i Litteraturen, var Ploug uden Sammenligning den djærveste, modigste og digterisk og oratorisk mest begavede Alumnus, Regensen i den Tid har ejet. Der er nogle, der har haanet hans Minde, men vi, som gaar forbi Regensen hver Dag, skal og hør nævne ham som den, der vakte de danske Studenter; han var, som der staar paa hans beskedne Buste udenfor Studenterforeningen »vor Thor, naar vi trængte til Torden.«

Og saa er der den glade Hyggelighed, Studenterlivets borgerligste Elskværdighed, foreviget gennem *Jens Kristrup*, den altid godmodige, den glimrende Kammerat *Jens Chr. Hostrup*. Hans Betydning for vor Scene som Mellemed mellem *Heiberg* og *Ibsen* ufortalt, maa vi mest af alt her i Kannikestræde huske paa ham og hans herlige Filister, Kobbersmedemester *Smidt* med Madamme og Smedesvend med Løvefødder og Gesvejsninger, og *Hostrup* bliver jo netop den, der »har bygget Broen mellem Livet og Ideen«, og som i rigtig Erkendelse af Udviklingen lod *Klint* ængstes for, at Studenten skulde miste sin Position, fordi Modsætningen, Filisteren, forsvandt med den gryende Oplysning. Sjældent er nogen Replik bleven sandere. Thi Forgyldningen er alligevel gaaet noget af Regensen. Et ensomt Navn som *Niels Finsens* kaster endnu Glans over den røde

Bygning, men ærlig talt hører vi nu kun om Regensianerne, naar de laver Fastelavnsløjer, og det Studenterliv, der endnu eksisterer, bæres oppe af de traditionstro Akademikere paa Gammelholm og Studentersamfundets moderne Humanitetsarbejde.

Interiør fra Møntergade.

SJETTE AFSNIT.

Vi standser nu ved *Rundetaarn*, der nærmest danner en Slags Kirketaarn til Trinitatis Kirke — hvorfor hedder denne Kirke dog ikke som oprindelig Hellig-trefoldighedskirken? — men allerførst var det jo et Observatorium, Regens-taarnet kaldet, ligesom Kirken, hvis Grundsten lagdes 7. Juli 1637, men som først blev færdig 19 Aar efter, en Tid lang hed Regens- eller Studenterkirken. Taarnet var færdigt 1642, og vor Bys kongelige Bygmester har ofret en særlig Kærlighed derpaa. Blandt det, der mest blev beundret paa Rundetaarn var Tyge-Brahes berømtelige Messing-globus, et kunstfærdigt Arbejde, som efter at have været en Tur i Prag atter hjemførtes hertil af en af Christian den Fjerdes uægte Sønner som Bytte fra Trediva-Aarskrigen. Desværre gik den tillige med saa mange andre Skatte til Grunde ved Branden 1728. Her paa Runde-

Knud Bokkenheuser: De svandt, de svandt —!

taarn residerede vore berømte Astronomer, dog maatte *Ole Rømer* bygge sig et Observatorium udenfor Byen, da de besøgende i Taarnet forstyrrede ham for meget. Disse besøgende gav 1 Skilling hver for Adgangen, og Indtægten herved tilfaldt i lange Tider Kirkens Klokker, *Søren Mathiesen*, først navnkundig ved sin Regnebog, men senere derved, at han er Stamfader til den nuværende tyske Kejserinde. Paa Kirkegaarden omkring Trinitatis Kirke er *Wessel* og *Ewald*, som det lille beskedne Monument ogsaa fortæller os, begravede. Medens Wessels Gravsted mærkelig nok ikke kendes nøjagtig mere, ved man, at Ewald ligger lige ved Kirkemuren, og vi kender alle Oehlschlägers skønne Digt:

»Ved Issen: Kirken rolig i sin Sky,
ved Foden: Usselhed i store By!
Her hellig Kraft og Trøst, hist Sorg og Nød —
du stodst i Livet, som du laa i Død.«

Vi gaar rundt omkring Kirken til *Landemærket*, som hedder saa, fordi det i sin Tid var Skellet mellem Land og By, og vi fortsætter vor Vandring op ad Købmagergade, til vi naar *Løvstræde*, det gamle Løvestræde, og det første Navn, vi knytter her til, er da *C. A. Reitzels*. Hvor mange Københavnerne lægger vel Mærke til den fornemme, for al Reklamevæsen fri Boglade i den høje Stue her paa venstre Haand fra Købmagergade? Men nævner man Navnet Reitzel, saa ved alle, at det er et af de nobleste, fineste og bedste, vor By ejer. Det ved de ogsaa, der har set *C. A. Reitzels* Navn paa Millioner af Bøger, der bærer vore bedste Forfatternavne, og de, der knytter Forestillingen til de to højt ansete »unge« *Reitzeler Theodor* og *Carl*, hvoraf Carl endnu livsglad og elsk-

værdig færdes iblandt os. Ingen anden Boglade, intet andet Forlag har saa historisk og fint et Navn som C. A. Reitzels. Den var en Gang et Slags litterær Børs, hvor Guldalderens Heroer samledes i Forlæggerens lille Kontor og fik mangen en Haandsrækning og mangt et Venneraad af Firmaets hjertensgode Chef eller Chefer. Det vilde blive for vidtløftigt at ramse op, hvilke Gæster Reitzels Boglade til daglig saa, baade da den laa paa Købmagergade, hvor Vajsenhuset den Gang var, og her i Løvstræde. Vi vil blot mindes, at den gamle, halvblinde *Chr. Winther* endnu i Paris sukkede efter sin daglige Tur til Reitzels lille Kontor. Vi bør huske, at baade *J. L. Heiberg* og *H. C. Andersen* fandt gæstfrit Ly indenfor disse Vægge, at Navne som *Henrik Hertz*, *H. P. Holst*, *Molbech*, *Blicher*, *Hauch*, *Ingemann* o. m. fl. er uløselig knyttede til C. A. Reitzel.

Reitzel — og hans Sønner — var selvfølgelig Forretningsmænd og dygtige Forretningsmænd, men de var tillige deres Forfatteres Venner, og det, *Hauch* sang til den gamle Hædersmand ved 50 Aars Jubilæet, kan anvendes paa dem alle tre:

»Med Kunstens Sønner har han aldrig tinget,
det var hans Fryd at se dem veltilfreds,
og mangen Aand, der svæver end bevinget
i den uendelige Digtning's Kreds,
den stod han bi; thi han forstod at ane,
hvad der sig rører i det unge Bryst,
han hjalp dem frem at bryde sig en Bane
til Landets Hæder og til Folkets Lyst.«

Men ikke alene overfor Litteraturens Dyrkere var Reitzel'erne af stor Betydning; fra deres faderlige Varetægt er udgaet en Række af vore fineste Boghandlere, som paa en smuk Maade har fortsat Traditionen fra Løvstræde. Vi foruretter ikke

nogen af de yngre ved her blot at nævne den ældste, Hædersgubben *Otto Wroblewski*, som tillige er bleven en Slags Historieskriver for Firmaet.

Gaar vi forbi Reitzels Boglade, da skal vi sende en varm Tak til disse Mænd, der var en Pryd for dansk Handelsstand, og vi kan da ogsaa mindes de Ord, der blev udtalte ved gamle Reitzels aabne Grav: »og tit og ofte, naar vi i stille Timer tager en af vore kære Bøger i Haand, da skal hans Navn rinde os i Hu, og han selv staa for os i venlig Erindring i vort Livs bedste Øjeblikke!« —

Vi gik med Vilje først op ad Løvstræde for at faa Reitzel med, det var ikke, fordi *Postgaarden* ikke nok kunde sætte vor Fantasi i Bevægelse. Gaarden kaldtes i ældre Tid *Marskalsgaarden*, fordi Christian VI overlod den til Bolig for Overhofmarskallen, saa længe Christiansborg Slot var under Bygning, men allerede inden den Tid knytter der sig Historie til — ja, vi maa vel sige Grunden; thi Bygningen er en anden. Den gamle brændte 1728. Paa een af de til Ejendommen hørende Parceller boede paa Christian IV's Tid paa Hjørnet af Løvestræde og Købmagergade en Vinhandler *Motzfeld*, som senere overlod sin Svigersøn, *Johan Schumacher*, sin Forretning, men som selv var en saare anset Mand og leverede Vin til Hoffet. Disse Vinstuer var den Gang fine, og Vinhandlerne var højt anskrevne, fordi de let kom til at give Adelsmænd Kredit og desuden som oftest havde rejst en Del og derved erhvervet sig en Dannelse, som var de almindelige københavnske Borgere nægtet.

Om en af disse Vinhandlere siges det meget morsomt af en fremmed, at »han taler Italiensk, er rød i Ansigtet, pukkelrygget, en god Kammerat, drikker tæt og holder meget af at prise Drik og

mindes Italiens Herligheder.« Men i Bagstuen til den her omtalte Vinkælder fødtes Danmarks største Statsmand under Enevælden, *Peder Schumacher*, sandsynligvis medens de brave Borgere og Adelsmænd sad og drak og doblede i Stuen ved Siden af eller sjakrede med Fiskerkonerne, som med store Kurve paa Armen vandrede rundt og falbød friske Østers til Gæsterne, — den Gang var dette Skaldyr ikke saa kostbart som nu og spistes derfor langt hyppigere. *Griffenfeldt* har selv i sin Tid ejet Gaarden; han betalte 7000 Rigsdaler for den, »Halvdelen at betale i gode, vægtige Dukater og Resten i god, gangbar grov Mønt.« Ejendommen vandrede efter *Griffenfeldts* Fald gennem flere højadelige Hænder, til den opstod som en Fugl Fønix af Asken efter 1728 for »Obersecretair« *Möinichens* Regning. Det var ham, der indrettede Udkørselen i Løvstræde, som eksisterer den Dag i Dag. Da kongelig Unaade ramte *Möinichen*, maatte han sælge Gaarden til Grev *Frijs-Frijsenborg*, som atter overlod den til Overkammerherre *Plessen*, som solgte Kongen den til Marskalsgaard, men da den blev Postgaard, havde Kongen atter maattet købe den af Overpræsident *v. d. Lühes* Dødsbo i det Herrens Aar 1779. Takket være *Harsdorffs* Genialitet fik den en smuk Façade til Købmagergade, og siden den Tid er der lappet og flikket paa den, efterhaanden som det stigende Liv i Postgaarden krævede det.

Hvor er det underligt, naar man passerer Postgaarden, at tænke paa, hvor let vi nu til Dags — takket være mange udmærkede Mænds Arbejde og nu sidst *Joseph Michaelsens* Genialitet — har det med at faa et Brev endda saa langt som til Siam. Vi behøver kun at ofre lidt Vand paa et Frimærke. Og saa slaar den Tanke ned i os, at denne lette Brevbefordring netop har været øde-

læggende for Brevskrivningen. Er man en Smule Avtografsamler, opdager man hurtig, at Brevskrivningens Guldalder er forbi. Da det var dyrt at faa sendt et Brev blot til Aalborg, skrev man saa meget som muligt, nu, da man slipper med en 10 Øre, er et Brevs Afsendelse en Hverdags-sag, derfor skriver vi ikke Breve i gammeldags Forstand, naar vi ikke netop er nyforlovede, og Fremtidens Kulturhistorikere vil sikkert sucke over, at de skriftlige, personlige Udgydelser, som tjente saa meget til Belysning af Tiden og dens Tænkemaade, er »en saga blott«, ja, selv Haandskriften, som i al Fald Grafologer tror at kunne benytte, er ved at afløses af Maskinskrivningen. En ny *Kamma Rahbek* kan ikke tænkes, naar hun skal opfattes som det, hun i Virkeligheden var, Danmarks første Brevskriverinde.

Christian den Anden var den, der først fandt paa at ansætte Løbere i hver By, som kunde befordre skriftlige Meddelelser videre, men først 100 Aar senere fik vi i 1624 det første Spor af et Postvæsen, idet vi een Gang ugentlig fik Forbindelse med Hamborg. Men det blev Kong Frederik III's Fortjeneste at organisere Postvæsenet og at udnævne den første Generalpostmester, *Povl Klingenberg*. Men han naaede ogsaa et efter Datidens Forhold glimrende Resultat, nemlig kun at bruge tre Døgn om at naa med Posten fra Hamborg til København. Og han indførte »agende Post« for Passagerer. Klingenberg ledede Postvæsenet i 32 Aar, saa var han ruineret, men siden maa Forretningen være bleven bedre. Thi Christian V forærede sin Søn med *Sophie Amalie Moth*, den 11-aarige *Chr. Gyldenløve*, Embedet som Generalpostmester, og dette Embede skulde være »arveligt til evige Tider«. Hans Enke solgte dog atter Privilegiet til Kongen, og Fre-

derik IV tjente c. 30,000 Rigsdaler 'aarlig paa Forretningen, men han anvendte disse Penge til noget saa fjernt som Hedningemissionen.

Men det var nu alligevel rædsomt at tænke sig, at et Brev fra Oldefar var 4^{1/2} Døgn om at gaa op til Christiania, og at vi kun hver Lørdag kunde faa Forbindelse med vort eget Lydland, Norge. Og endnu senere, saa sent som i forrige Aarhundredes Begyndelse var der bestemte »Bört-dage« mellem Korsør og Nyborg. Ordet er ganske forsvundet af vort Sprog, siden vi fik Dampskibe, men det er sikkert af hollandsk Oprindelse og er kommet til Danmark gennem Plattysk. »Börten« betyder en bestemt Orden eller Rad, hvori Skibe sejler, og man maatte den Gang nøje passe paa at komme med Diligencen en Dag, som passede for Börten, for at man ikke skulde ligge over i Korsør, hvor man for Resten kunde have det godt, især i den Tid, da *Madam Bagger*, Rasmus Langelands Datter, havde Herberg der for dem, der enten ventede paa »Börten« eller paa »Børen«; thi i Sejlskibenes, Smakkernes, Dage gik han ikke over Storebælt for enhver Vind. Md. Baggers Fader var den højt ansete korsørske Matador, *Rasmus Langeland*, som ejede den nu for nylig istandsatte Kongegaard, og hvem *Wessel* har forevigt i sit Digt til *Baggesen*.

»Ved salig Rasmus Langeland,
som ikke var Poet, derfor ej Prakker,
ved Storebælt og Smakker
udmærkedes som før
Korsør.«

Vi kender alle fra »Kong Salomon og Jørgen Hattemager« den Bevægelse, Postens Ankomst, der jo nu er en dagligdags Begivenhed, vakte i en lille Provinsby i 20'ernes Slutning. Ja, vi ved,

at de litterære Forsvarere af Oehlenschläger i 20'ernes Slutning maatte finde sig i, at *Heiberg* haaned deres Provins-elendighed ved Verset:

»Hvad ligner, o Sorø, din kritiske Glæde,
naar Posten er kommen fra kongelig Stad,
ved Klangen af Hornet paa Torv og i Stræde
du bærer dig ganske forunderligt ad!«

Hørnet, hvormed Postillonen averterede sin Ankomst, er jo endnu den Dag i Dag et Vaabenmærke for Postvæsenet, selv om det aldrig mere lyder. Men naar Nutidens unge Pige ligesom Emmy i *Hostrups* »Den Tredje« »føler sit Hjerte banke, naar hun ser et af disse velsignede, røde Postbude«, maa hun huske, at det ikke altid, medens Elskende her i Danmark vekslede Breve, netop har været disse Farver — røde og gule, — der bragte Ungpigens Hjerte i Bevægelse; thi oprindelig var Postbudene — eller rettere Postrytterne — blaa, og først i 1796 fik de saakaldte »Litsenbrødre« (Ordet er kendt fra Ingemanns »Landsbybørnene«, og Navnet kommer af de Snore (Lidser), hvormed Postkarlene maatte være forsynede for lettere at bære Tøjet) røde Kapper med gult Foer.

Og den unge Pige, som med skælvende Haand lægger sit første blegrøde Brev i den store Postkasse paa Købmagergade, bør huske, at hendes Bedstemoder i sine unge Dage ikke anede, hvad en Postkasse eller et Frimærke var, før hun den 11. Marts 1851 gjorde Bekendtskab med begge Dele. Det maa alligevel have været underlige Dage, da man maatte gaa og vente maaske en hel Uge paa Svar paa et Brev. Og det er ganske sikkert, at de fleste Københavnerne, som haster forbi Postgaarden eller gaar ind i den travle Indleveringsstue, ikke et Øjeblik tænker paa, at de

Folk, der sidder bag Skranken der, i en god Menneskealder har skabt en Kulturbærer af uvurderlig Betydning for vort Land, og at vi absolut bør se paa disse elskværdige og hjælpsomme Ekspedienter inde bag Glasruden med oprigtig Taknemlighed, fordi de daglig løser en Opgave i Kulturens Tjeneste, hvis Omfang vi bedst forstaar, naar vi husker, at Oldemor kunde svæve i 9 Dages Ængstelse og Uvished, naar hun skrev og spurgte til sin kristianensiske Kærestes Befindende, og saa skulde han endda svare omgaaende. Nu kan en ung Pige anden Dagen efter sit Spørgsmaal vente Svar, hvis »Han« da virkelig elsker hende!

Fra Postgaarden iler vi igennem de smaa Gader: Klareboderne, Møntergade, Gammel Mønt, Grønnegade til Gothersgade. Vi passerer her et Stykke gammelt København, hvoraf en stor Del er ved at forsvinde, og det bliver derfor ikke stort ud over Gadenavnene, vi skal beskæftige os med. *Klareboderne* hed oprindelig *Albert van Gochs* Boder efter en nederlandsk Købmand, som levede her i Tiden omkring 1520. Han laante *Christian* den Anden Penge og var senere *Hans Tavsens* mægtige Beskytter. Navnet Klareboderne fik Gaden, fordi den førte ned til St. Clara Kloster, som laa paa den Grund, hvor nu Gammel Mønt er, og den var saa at sige Byens yderste Gade mod Nord, idet Bebyggelsen ophørte ved Regensen, hvor Rosengaardene tog deres Begyndelse.

I Klareboderne ved enhver Student, at Madam *Trane* (ja, hun er vist efter sin Død avanceret til Frue!) havde sin Kælder; den eksisterer endnu, og fra den er siden Treserne alle danske Studenterhuer udgaaede. Naar Rektor stod Fadder, holdt Md. *Trane* altid Huen til den nyfødte Minervasøn, og der er næppe mange Trapper i København, der har baaret sejrstoltere og lykke-

ligere Byrder end den lille Kældertrappe, der førte den nybakte Student ned til den elskværdige gamle Dame, for hvem store og smaa Hoveder altid var lige gode. Skraas overfor ligger den fornemme Bygning, der rummer den *Gyldendalske Boghandel*, hvis Navnkundighed nok holder Maal med den Reitzelske, idet Navne som *Agent Gyldendals* og gamle *Hegels* ejer smuk Klang i dansk og norsk Bogverden.

Møntergade hed i gamle Dage: »Byens Stræde som løber til Volden«, en lang og i høj Grad upraktisk Betegnelse for en Gade. Sit nuværende Navn fik den, da man paa Klare Klosters Grund opførte en mægtig Bygning for »Mønten«; da Mønten flyttedes i Midten af det 17. Aarhundrede, gennemskares Grunden af en Gade, som derfor fik Navnet *Gammelmønt*. I denne Gade, som jo nu for en Del hører til det København, der forsvinder, ligger adskillige gamle Bygninger, hvis Mærkeligheder ikke øjnes fra Gaden. Blandt dem, der i en Tid vil blive staaende kan eksempelvis nævnes den Ejendom, omtrent ved Hjørnet af Antonigade, hvor Barberen bor. Der vil man se et ganske egenartet Gaardinteriør. Et andet ses paa Billedet over dette Afsnit. Vi drejer saa om ad Grønnegade og mindes den nu forsvindende *Didrik Badskærs Gang*, ved hvis modsatte Ende »det norske Selskab« havde sine Lokaler i Md. *Juels* Kaffehus. Gaden har Navn efter en der i det 17. Aarhundrede boende Raadmand, *Didrik Johansen*, som var »Badskær«. En »Badskærer« vilde vi nu til Dags kalde Barber, det er omfortolket af det tyske »Bartscherer«; men da Skæggeskærerne i gamle Dage drev deres Haandværk ved Badstuerne, tog vi fejl og kaldte en Bartskærer for en Badskær.

I Grønnegade stod til nu i Foraaret det Hus, hvori *Thorvaldsen* fødtes, og det Billede, vi har

deraf fra *H. C. Andersens* »Billedbog uden Billeder«, fire og tyvende Aften, med den lille Dreng, som sidder ved Mors Spinderok, medens det mangefarvede bornholmske Stueuhrs i Maaneskin straalende Messingperpendikkel giver Interiøret dets Karakter, tilhører helt og holdent Eventyrdigterens Fantasi; men lad os beholde det fremfor det grelle og stygge Billede af Thorvaldsens uhyggelige Barndomshjem, som nu er faldet for en retfærdig Økses Hug. Vi maa blot bede om, at Navnene paa de gamle Gader af Pietet maa blive overførte paa de nye, og skulde man af visse Hensyn ønske at glemme salig Didrik Bads-kær, saa var der vel her en Anledning til at opkalde Gaden efter vor navnkundigste Billedhugger, hvis Navn nu kun mindes ved en lille Vej i vort »Anneks«, *Frederiksberg*.

Til Grønnegade knytter sig i den almindelige Forestilling ogsaa Begrebet »Theater«. Men det er ikke rigtigt. Den første danske Scene, *Holbergs* eller rettere *Capions* og *Montaigus* Theater, laa ikke i Grønnegade, men i *Lille Grønnegade*, og havde aabenbart Indgang ogsaa fra *Gothersgade*; thi af den ældste eksisterende Theaterplakat (1722) fremgaar dette tydeligt. Der staar: »I ligemaade ombedes de, som forlange een heel Loge, at addressere sig til Hr. Montaignu, boende i Gothers-Gaden næst ved Comoedie-huset,« — og lige nedenunder: »Theatrum er paa det sædvanlige Sted i Grønnegaden, saa kand og Liebhabere igennem Porten i Gothers-Gaden indlades; Begyndelsen skeer præcise Klokken 5, at det Klokken 7 kand have Ende.«

Der staar en Duft af elskelig Spidsborgerlighed af denne Plakat. Borgeren skulde være pænt færdig med Fornøjelsen Kl. 7, paa den Tid, hvor vi begynder at klæde os om til Theatergang. Først

1775 begyndte Forestillingerne Kl. 6, og denne Tid overholdes endnu 1835, i 1848 begyndte man Kl. 7, og vi ved jo alle endnu, at det først er i de sidste Aar er blevet almindeligt, at vort kgl. Theater lader Tæppet gaa Kl. 7^{1/2}.

Vi maa forlade Lille Grønnegade — Himlen maa vide, hvorfor det gamle, historiske Navn ikke er bevaret! — for i Løbet af nogle Øjeblikke at befinde os udfor *Kongens Have* ved den saakaldte *Hørups Port*.

Kongens Have er Stedbarnet blandt alle vore offentlige Anlæg. Den er bleven skammeligt mishandlet af vore Myndigheder, og den største Del af Skammen falder paa *Frederik den Sjette*, der i taabeligt Soldatergalskab ødelagde de sidste Rester af den oprindelige Have. Thi den Stump, vi endnu har tilbage, og som endda for et Par Aar siden yderligere ødelagdes ved, at man lagde en lige Vej fra Hjørneporten og henrettede nogle af de gamle Træer, giver kun et svagt Begreb om det herlige Anlæg, der i det attende Aarhundrede var Københavnernes kæreste Spadserested, hvor Moderne udfoldedes, hvor der koketteredes og dreves Flirt, og hvor hele den fine Verden maatte hen Lørdag Aften og Søndag Formiddag. Men for helt at forstaa det Barbari, der er øvet her, maa vi begynde forfra paa Havens og Stottets Historie.

Navnet »Kongens Have« eller rettere »Kongens Lysthave« er ældre end Rosenborg Have. Christian IV købte 1606 mellem 3- og 400 Tønder Land udenfor Porten og indrettede her Lysthave, Nyboder og Kastellet. Omtrent hvor nu Herkulespavillonen er, opførte han en »Eremitage«, hvor han tog ud om Eftermiddagen, og han havde endnu i 1608 ikke tænkt paa at opføre noget Slot, hvorimod han lod plante sjældne uden-

landske Træer, anbragte Springvand, Statuer, Fiskeparke og Fuglehuse i Haven, og først i 1610 lagde han Grundstenen til det Slot, han kaldte Rosenborg, og som blev hans kæreste Opholdssted. Han lavede her al den Mekanik, der morede ham saa meget. Han kunde fra sit Værelse med en Vinde selv rulle Broen op og ned, han havde en »opfarende Stol«, hvormed han — som vi med Nutidens Elevatorer, — kunde hejse sig fra Etage til Etage, og oppe fra Taget havde han en lystig Udsigt med Talerør ned til Slottet o. m. m. Dette var, saa underligt det lyder, en Fæstning med Voldgrave helt omkring, med Bastioner og Kanoner. Men det morsomste var dog Destillérhuset i Haven, hvor en lærd Mand i Kongens Tjeneste lavede Frugtsafter, Elixirer o. a., og saa maa vi ikke glemme den velforsynede Vinkælder, der den Dag i Dag forsyner Hofholdningen med de fineste Aargange Vin. Blandt de mange Statuer i Haven er der kun bevaret een, nemlig Løven i Kamp med Hesten.

Frederik den Fjerde var den første, der rørte ved Slottet. Han omkalfatrede en Del af det indre Rum, anbragte de endnu bevarede Buster af de romerske Kejsere paa Vestsiden og erstattede Skifertaget med et solidere Kobbertag, som haves endnu. Medens Kongens Have hidtil havde været lukket, lod Kong Frederik den aabne for Publikum, og det betød meget for Datidens København; thi Haven var stor, den strakte sig ud til Gothersgade, helt hen til Adelgade, og hvor nu Exerцерpladsen er, var da det dejligste Blomsterflor; paa Exerцерhusets Plads laa et tæt Buskads, hvor Nattergalene slog, og den nuværende Garderka-serne var et Orangeri. En Mængde Statuer, bl. a. Samsonfiguren, der nu staar ved Herkulespavil-lonen og 67 Børnefigurer samt 20 Marmorkugler

paa Søjler lavede op i de smukke Gange med de tæt klippede Hække og stive, tilklippede Træer. Som Springvand fungerede en Batsebafigur, der dog snart af Anstændighedshensyn erstattedes af Drengen paa Svaneryggen. Den nuværende Dreng er en Kopi af *Freund* efter den oprindelige og betydelig mere kunstnerisk udført.

Dette var Slottets og Havens Fortid. Snart trak truende Skyer op over det, allerede 1767 var man bestemt paa at indrette det til Landkadetakademi og at flytte Kronregalierne til Christiansborg, og samtidig skulde Blomsterkvarteret gøres til Excercerplads; men Faren drev over, i 1772 kostede man endda en større Reparation og fjernede de mest medtagne Buster og Statuer fra Haven. Man havde tillige i Sinde at berøve Slottet dets skønneste Pryd, Hovedspiret, men til al Lykke ejede Danmark den Gang en Mand med Kærlighed til det skønne i Arkitekten *Harsdorff*, og det lykkedes ham at bevare Taarnet. Det var ogsaa Harsdorff, som byggede den lette lille Herkulespavillon, og dermed kan vi sige, at det, vore Konger gjorde af godt imod Rosenborg, er forbi.

Frederik den Sjette, som i sin Regeringstid levede højt paa sin Ungdoms Velgerning mod Bønderne, kunde bevare sit Folks Kærlighed, baade da han begik Dumheden i 1801, rejste bort i 1807, satte Norge over Styr i 1814 og bragte Landet paa Fallittens Rand; men han mistede allerede en Del af Københavnernes Kærlighed, da han 1787 opførte den grimme Kasse, der endnu ligger som Excercerhus der, hvor Nattergalebuskadset var. At han desuden gjorde Orangeriet til Kaserne og Blomsterhaven til Excercerplads og i 1795 skar hele det Stykke, der laa fra det nuværende Gitter hen til Adelgade fra os og anlagde Kronprinsessegade, det blev ham aldrig tilgivet af de ægte

Københavnere. Datidens Aviser vrimler da ogsaa af Beklagelser, fordi Haven var ødelagt, ikke alene ved, at den var beskaaret og ikke længere passedes som før, men tillige fordi den idylliske Fred, man før havde søgt herinde, nu forstyrredes af Militærets »buldrende Trommer og skingrende Piber«. Og i Rosen paa selve det dejlige Slot, trak man Klasseslotteriet!! En større Profanation af Fjerde Christians skønne Mesterværk kunde daarlig tænkes. Den Dag i Dag kan ingen god Københavner med Hjerte for sin kære By tilgive Frederik den Sjette denne Helligbrøde.

Livet i Kongens Have har inspireret nogle af vore Digtere. *Poul Martin Møllers* nydelige »Scener fra Rosenborg Have« skatter vi alle; vi ved jo ogsaa, at den sidste af dem, »Hans og Trine« inspirerede *J. L. Heiberg* til »Aprilsnarrerne«. Men *Heiberg* har selv brugt Haven som Ramme for sit Vaudeville-syngestykke: »Et Eventyr i Rosenborg Have«, hvorfra vi alle mindes de to muntre Figurer *Madam Sommer* og Pensionisten *Winther*. — Allerede den Gang var Haven ved at blive erobret af Ammer, Gardister og Børn, og i vor Tid er den jo største Delen af Dagen Børnenes Eldorado, hvorfor man ogsaa har anbragt Børnenes Digter, *H. C. Andersen*, i Saabyes Gengivelse herinde, ligesom det er naturligt, at man har givet Plads for Danmarks børnevenligste Dronning, *Caroline Amalie*, her; men det havde for Virkningens Skyld været heldigere, om man ikke havde sat den krinoline-prydede Figur — moderne Klædedragter er nu een Gang ikke egnede til plastisk Gengivelse — lige midt i den Udhugning, der giver Udsigt til det lette, sommerlige Slot. Statuen, der skyldes Bissen og er godt nok gjort, bliver ved Modsætningen endnu mere klodset og tung, og Slottets Helhedsvirk-

ning forstyrres. — Med et Hjertesuk forlader vi Ruinerne af Kongens Have, som nu fra en offentlig Lystpark er forvandlet til en almindelig Gennemgang, og snart staar vi ved Hjørnet af *Bredgade* og *Dronningens Tværgade* ved det saakaldte *Moltkeske Palæ*. Vi tænker her straks paa den grevelige Malerisamling; der rummes i en Tilbygning og indeholder ypperlig og kostbar hollandsk Kunst, der med ægte grevelig-moltkesk Liberalitet er gjort tilgængelig for alle. Allerede 1804, da Samlingen opbevaredes i tre smaa Værelser i Thotts Palæ, var den aaben for Publikum, der den Gang ikke havde Adgang til andre Kunstsamlinger. 1878 flyttedes den til sit nuværende Sted. — Selve Palæet, som udvendig er noget medtaget og trænger til en Hoved-islandsættelse, stammer fra det 18. Aarhundredes Begyndelse og var da i den adelige *Danneskjold-Laurvigenske* Slægts Besiddelse. Fra denne Tid knytter der sig under Frederik d. Femtes Regering nogen Historie til det, idet det var hertil, at *Grev Christian Conrad Danneskjold Laurvigen* Mandag Aften den 11. Marts 1765 bortførte den smukke og uskyldige Skuespillerinde, Jomfru *Mette Marie Rose*, efter Forestillingen paa det kgl. Theater. Medens Greven stod i Ledtog med Skuespillerindens Moder, havde han for at skaffe sig Faderen, den berømte Holbergskuespiller *Rose*, af Vejen indbudt denne til et Gæstebud. Midt under Maaltidet lod Greven, som om han blev kaldt til Hoffet, og et Par af hans Venner holdt nu *Rose* tilbage, halvt med Magt. Da Faderen endelig slap løs og blev klar over, at Datteren var bortført, satte han Himmel og Jord i Bevægelse for at befri hende og brugte hertil ogsaa den bekendte Forfatterinde *Charlotte Dorothea Biehl*. Endda var det næppe lykkedes ham at redde Datteren, om ikke Greven havde

havde begaaet den Dumhed overfor Kongen at nægte at kende noget til Historien. Herover blev Majestæten vred og lod foretage en Husundersøgelse i Palæet, hvorved Jomfru Rose kom for Dagen. Greven blev forvist til sine Godser i Norge og maatte betale en større Pengebøde »i Reparation« til Aktricen. Sagen vakte uhyre Opsigt i Byen, hvor det var en stor Sjældenhed, at en stakkels Aktrice kunde faa sin Ret overfor en saa mægtig Adelsmand. Jomfru Rose kom aldrig mere til Scenen. Hun sendtes paa Landet og ægtede nogle Aar efter Kapelmusikus *Schiørring*.

Danneskjold Laurvigen solgte senere Palæet til Etatsraad *de Coninck*, den rige Ejer af Dronninggaard; da Christiansborg Slot brændte, købte Eukedronning *Juliane Marie* Gaarden, og da hun døde 1796 købte *Constantin Brun*, gift med *Friederike Brun* geb. *Münter*, Palæet og udstyrede Salene pragtfuldt og boede her til sin Død 1836. Derefter ejedes det en kort Tid af Murmester *Lythans*, indtil Grev *A. V. Moltke* købte det.

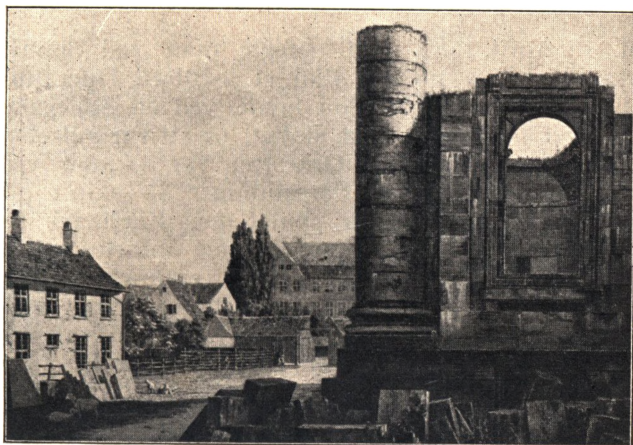
Skraas overfor ligger, gemt bag en dejlig Smedejerns Port det gamle *Berckentinske* Hotel, opført for Grev *Berckentin* af Arkitekten *Eigtved* i det 18. Aarhundredes Midte. Stilen er Rokokko, men Virkningen noget forstyrret af de to i 1884 opførte altfor høje Sidepavilloner.

Sin Historie har denne Bygning (vi kalder den nu *Koncertpalæet* eller *Odd-Fellow-palæet*) i den Tid, da den tilhørte Statsmanden og Mæcenen Grev *E. H. Schimmelmann*. Han har mere end een Gang kastet Glans over Danmarks Navn; det var hans Hæder, at Danmark blev det første Land, der afskaffede Negerslaveriet, og det var ham, der i Forbindelse med Hertugen af Augustenborg sendte *Schiller* den økonomiske Støtte, der reddede ham fra Undergangen paa et Tids-

punkt, da ingen i Tyskland kom den store Digter til Hjælp. Her i Palæet modtog Schimmelmänn ofte Besøg af Kongehuset, men glædest var dog baade han og hans udmærkede Hustru, *Magdalene Charlotte Schubart*, naar de samlede den Kreds af Digtere om sig, som nød saa rigeligt godt af deres Rundhaandethed. Af danske Digtere er det først og fremmest *Jens Baggesen*, der har meget at takke Schimmelmännns for, men ogsaa *Rahbek*, *Pram*, *Oehlschläger*, *Schack Staffeldt* og *Henrik Steffens* har været hans jævnlige Gæster. *Pram* har jo i sit efter vor Smag langtrukne, men velmente Digt »Emilies Kilde« hædret hans første Hustru *Emilie Caroline Rantzaus Minde*.

Den dejlige Have bag Schimmelmännns Palæ har vore unænsomme Hænder ødelagt, idet den store Koncertsal er bygget paa dens Grund. Og de kostbare Sales Pragt er nu afløst af forløren Restaurations-elegance.

Vi gaar nu ned til St. Annæ Plads, hvor vi straks glæder os over *Bissens* og *Saabys* Statuer af henholdsvis *N. W. Gade* og *J. P. E. Hartmann*, idet vi dog forundret spørger, hvad der kan have bevæget en Komité til at stille gamle Hartmann saaledes i Skammekrog med Ryggen til Livet. Thi, at han ligger begravet henne ved Garnisons Kirke og en Tid var Organist ved den, kan da vel næppe være Aarsagen til at anbringe ham saa langt fra den.

Marmorkirken inden Ombygningen.

SYVENDE AFSNIT.

SOM vi staar her paa St. Annæ Plads, er vi paa det gamle *Sophie Amalienborgs Haves Grund*. Dronning Sophie Amalie havde nemlig ejet en Have udenfor Vesterport, men ved Svenskerkrigen og -Københavns Belejring 1658—60 var denne Dronningens Have bleven totalt ødelagt. Som Erstatning fik hun nu en stor Grund herfra og helt ud til Toldboden, og her opførte hun 1683 sit Slot, som ødelagdes, da *Operahuset* brændte 1689. Slottet laa paa Østsiden af det nuværende Bredgade, mellem Frederiks- og Fredericiagade. — Skønt Kong Christian den Femte i Lighed med senere Christian den Ottende havde indledet sin Regering med at sige: »Nu ville vi alle spare«, saa gjaldt denne Maxime langt fra Hoffet selv og dets Fester. Navnlig ved Kongens Fødselsdag ødsledes der kolossale Summer, saaledes ogsaa

d. 15 April 1689. Da opførte man ved Sophie Amalienborgs nordre Fløj et kostbart Operahus af Træ; det var 90 Fod bredt, ved en Søjlegang var det forbundet med Slottet, og alt var indrettet paa det kostbareste, Orkestret var — som ved vore Dages Wagner-Forestillinger — skjult for Publikum, og der var pyntet med Enebærris og Transparenter paa Væggene. Her opførtes nu et Skuespil i Tidens Smag: »Der vereenigte Götterstreit« med hele Apparatet med Guder og Gudinder og Hyrder og Hyrdinder. Indhold var der ikke meget af, men der var ofret en Del paa Mekanik og Udstyr, Fyrværkeri o. A., og det hele gik naturligvis ud paa at forherlige Christian den Femte som »theurer Atlas dieser Zeit, grosser König, Kern der Helden«, og stormende Lykke gjorde det hele; selve Kongen fandt Behag deri, han var saa naadig at bestemme, at Forestillingen skulde gentages d. 19 April Kl. 3, for at ogsaa Folk af lavere Rangklasser kunde nyde godt af den. For tæt pakket Hus gik Tæppet op, man var kommet gennem Forspillet og lige begyndt paa 1ste Akt, da en Lampe exploderede og antændte det let fængelige Enebærris; der opstod en frygtelig Panik, og medens Skuespillere og Orkester reddede sig ud ad en Bagdør, trængtes Folk ved Indgangen, trampede hinanden ned, hylede og skreg; ingen Ledelse var der, og 180 Mennesker omkom i Flammerne, der snart efter bredte sig til det pragtfulde Slot, der i mindre end 4 Timer var lagt i Aske.*)

Nu henlaa Sophie Amalienborgs Ruiner i en Række Aar. Mindet om den sørgelige Begivenhed skræmmede Folk fra Stedet, Haven forfaldt, og

*) Se iøvrigt Louis Bobé: Operahusets Brand.

en kostbar Grund laa saaledes ubenyttet. I 1703 bestemtes det, at Stenene paa Sophie Amalienborg skulde anvendes til en *Garnisons Kirke* der blev kaldt »Den Herre Zebaoths Kirke«, og er den samme, som ligger her endnu. Oprindeligt skulde der hver anden Gang prædikes paa Dansk, hver anden paa Tysk, hvorfor der var to Præster, men de laa stadig i forargelig Strid med hinanden om Offeret o. l., navnlig var en dansk Magister *Knud Tommerup* en meget stridbar Herre, der senere lagde sig ud baade med Menighed og Foresatte ved under Pesten 1711 at forlade Hovedstaden efter fra Prædikestolen at have sagt: »København er et Sodoma og Gomorrha, hvorfor enhver, som kan, bør forlade denne formedelst dens Ugudelighed til Ødelæggelse indviede Stad.« Først i 1819 faldt den tyske Prædiken bort. — Paa Kirkegaarden omkring Garnisons Kirke findes adskillige Grave, her hviler saaledes *J. P. E. Hartmann* og hans Fader *A. W. Hartmann*, Skibsværftsejeren *Lars Wilder*, som gav Wilders Plads Navn, Malerne *Lorentzen*, *Eckersberg* og *Lundby*, (for de to sidste findes der indsat Minderrelieffer af *Jerichau* og *H. V. Bissen* i Kirkemuren). En søndret Sten minder om Dispatchör *Buntzen*, Stamfaderen til den navnkundige Heiberg-Buntzenske Slægt, og endelig bærer en Sten den nu for længst glemte, skønne Skuespillerinde *Mette Marie Astrups* Navn. Der har næppe været nogen skønnere Kunstnerinde paa vor kongelige Scene; men med Talent var det saa som saa.

Vi drejer om ad Amaliegade og sender en venlig Tak op imod *Kasino* i Erindringen om de fornøjelige Aftener, vi har tilbragt der, vi husker ogsaa, at det var i det den Gang nyopførte, af Tivolis *Carstensen* skabte, Lokale, at de berømte politiske Møder d. 11. og 20. Marts 1848 holdtes.

Vi nærmer os nu *Amalienborgs Slotte*, og ved at passere »det Gule Palæ«, hvor nu Prins *Valdemar* og Prinsesse *Marie* bor paa første Sal og den gamle Historiker Prins *Hans* i Stuen, tænker vi allerførst paa Kong *Christian den Niende*, fordi han havde sit Ungdomshjem her. Som de øvrige amalienborgske Palæer er dette ogsaa borgerligt født, dets Oprindelse stammer fra en slet og ret Urtekræmmer og Sukkerhandler *Bargum*, der opførte det 1764 og Aaret efter gjorde sig mindre smigrende bekendt ved at spekulere i Slavehandel paa Vestindien, noget, der til Ære for vort gode Land heldigvis mislykkedes. I 1809 købte Kongen det til Bolig for den daværende »Kronprinsesse«, hans Datter *Caroline*, senere gift med Arveprins *Ferdinand*. Hun var den Gang nyforlovet, og den ulykkelige Prinsesse havde jo den Sorg flere Gange ved Døden at miste sine fremtidige Gemaler. Senere boede Hertug *Vilhelm af Glücksborg*, vor nys afdøde Konges Fader her, naar han var i København, og fra 1837 var det *Christian den Niendes* Bolig, hvor alle hans Børn er fødte, og hvor det berømmelige og berømte Familieliv udfoldedes, som vandt hele Evropas Beundring.

Det næste, vort Øje møder, er *Kolonnaden*, Bygmester *Harsdorffs* skønneste Mesterværk, der skaber Forbindelsen mellem det *Moltkeske* og det *Schackske* Palæ, som vi nu kalder *Christian den Syvendes* og *Christian den Niendes*. Den er opført 1794, og Forbindelsesgangen over de joniske Søjler er kun 3½ Alen høj. Desværre er hele Bygningen, da man kun ejede 19,000 Rdl. dertil, af Træ.

Igennem Søjlerækken øjner vi Københavns skønneste Rytterstatue, *Salys* Mindesmærke over den glade Kong *Frederik den Femte*, rejst af Asiatisk Kompagni d. 16 August 1768. Oprindeligt var det

Kong Frederiks Hensigt selv at rejse sig det nævnte Monument; men da det blev altfor rasende kostbart, fordi Saly og Familie skulde underholdes her i Byen, og Materialerne desuden var dyre, tyede Kongen gennem Grev *Moltke* til det af ham stærkt favoriserede Asiatiske Kompagni, som, efter at Planen var gjort noget billigere ved Borttagelsen af nogle Grupper ved Fodstykket, endelig fik Mindesmærket rejst paa den daværende »Frederiksplads«.

Vi staar altsaa paa Amalienborg Plads, der som Frederiksplads var langt større, men efter mange opgivne Planer blev Størstedelen af den udparcelleret, og Kongen forbeholdt sig kun den ottekantede Plads, hvor nu Palæerne ligger. I 1749 overlod han den til fire Adelsmænd, imod at de her skulde opføre ensartede Palæer. Det blev da saaledes, at Grev *Moltke* opførte det nuværende Christian d. Syvendes Palæ, *Lewetzau* Kronprins Christians, *Brockdorff* vor nuværende Konges, og Christian den Niendes var overdraget *Løvenskjold*, der dog kort efter overlod Fuldførelsen til Enkegrevinde *Schack*. Da Christiansborg brændte i 1794, var man i Trang for Kongebolig. Kongen havde allerede tidligere købt det Brockdorffske Palæ til Brug for Landkadet- senere Søkadetakademiet, og nu købtes Resten, idet det Moltkeske Palæ indrettedes til Residens og derved blev Christian d. Syvendes.

Siden da har Kongefamilien, naar man netop undtager *Frederik den Syvende*, ført sit Familieliv her, medens Christiansborg efter Genopførelsen var viet de store, officielle Fester. — Ganske naturligt vender Tanken sig nu først imod det Sled, hvor Christian den Niende døde, og vi husker da, at Kong *Frederik den Sjette*, der allerede som Kronprins residerede her, ogsaa lukkede sine

gamle, trætte Øjne indenfor disse Mure, da han døde d. 3 December 1839. Senere døde ogsaa Frederik den V's Datterdatter, Frederik d. VI's Enke, den i sit Ægteskab ulykkelige, men mod sin utro Husbond rørende trofaste *Marie Sofie Frederikke* i dette Palæ d. 21 Marts 1852.

Ligeoverfor, i Kronprins Christians nuværende Bolig, residerede Danmarks hidtil eneste litterært og kunstnerisk interesserede Konge, *Christian den Ottende*, med sin skønne Dronning, *Caroline Amalie*. Her samledes Danmarks Guldalderdigtere omkring den fyrstelige Mæcen, der allerede som Prins havde befriet *Baggesen* fra Gælds fængslet i Paris, og som satte en Ære i at tælle baade *Oehlen-schläger*, *Thorvaldsen*, *Grundtvig* og *H. C. Andersen* blandt sine kæreste og hyppigste Gæster. Baade Kongen og Dronningen boede her, efter deres Død benyttedes Palæet af forskellige offentlige Myndigheder, indtil Prins *Christian* og Prinsesse *Alexandrine* tog det i Besiddelse efter deres Bryllup 1898.

Hvor vor nuværende Konge i Øjeblikket bor, stod d. 26 Maj 1842 Christian den Niendes Bryllup med Landgreve *Vilhelm* af Hessens Datter, *Louise*. Landgreven boede her til sin Død 1867, og to Aar efter rykkede hans Dattersøn, Kronprins *Frederik* ind med sin unge, svensk-norske Brud. — Berømmeligst er dog nok Christian d. Syvendes Palæ, der siden 1865 har været Kongens Receptionspalæ, og hvor afdøde *Alexander d. III* af Rusland, Kejser *Wilhelm d. II* af Tyskland; Kong *Edvard d. VII* af England og Præsident *Loubet* har boet; her gav Kong *Christian IX* sin sidste Audiens, en Timè før han døde, og her modtog han kort Tid i Forvejen den Deputation, der fik hans Samtykke til, at Prins *Carl* af Danmark maatte bestige Norges gamle Trone som *Haakon*

den Syvende. Fra Palæets Altan proklameredes endelig Kong *Frederik den Ottende* som Danmarks Konge.

Bag dette Palæ ligger i Haven en lille Pavillon, bygget midt i det attende Aarhundrede og ganske fin og ejendommelig i sin bornholmske Sandsten med den aabne, af joniske Søjler baarne Rotunde — den har muligvis i sin Tid været kgl. Badstue, senere Thepavillon.

Ikke egentlig hørende til Palæet er det i Aaret 1800 opførte »Dronningens Ridehus«, hvorfra Vagtparaden nu trækker op, og helt udenfor, men sluttende sig dertil i Stilen er *Bernstorffs* Palæ, opført i 1752. Det var i over et halvt Aarhundrede Hjem for Arveprins *Ferdinand* og hans *Caroline*, hvorefter det købtes af Kong *Georg* af Grækenland. Da *Bernstorff* ejede det, skænkede Kong *Ludvig den Femtende* af Frankrig ham nogle pragtfulde Gobeliner, som nu desværre er fjernede. Sidst vandt Palæet en vis Berømmelse ved, at det unge norske Kongepar her havde deres beskedne københavnske Hjem.

Paa det modsatte Hjørne regerer nu *Hornung & Møller* i en Del af det saakaldte *Dehnske* Palæ, hvor i Slutningen af det attende Aarhundrede den især fra *Baggesens* Historie saa kendte Hertug *Frederik Christian* af Augustenborg boede. Senere har Dronning *Louises* Broder, Prins *Frederik* af Hessen-Kassel, ejet Palæet, som ved hans Død blev udparcelleret. En Del af det er nu Gesandt-skabshotel.

Amalienborg er selv for et lille Land som vort et altfor ringe Hjem for en Kongefamilie. Selv om det maaske for en Familie, der som vore Monarker ynder et dagligt, borgerligt Samliv, rummer en Del af den Hygge og Hjemlighed, et stort Slot ikke kan skænke, og selv om det fortæller

det loyale Folk vort Kongehus' Historie gennem et Aarhundrede, saa kan vi dog ikke indlede vor nye Konges Regering med et mere inderligt Ønske end, at den Kongeborg, der nu skal rejse sig paa Christiansborgs Ruiner, maa blive en Bolig, der saavel for os selv som overfor Udlandet maa være i Stand til at danne en værdigere og mere pompøs Baggrund for *den* navnkundige Kongeslægts Optræden udadtil, hvis Ætlinge beklæder fire Troner i Evropa. Vort eget Land vil vinde i Anseelse derved. Men derfor vil det danske Folks Hjerte sikkert alligevel hænge ved det lille Amalienborg, fordi det især fra Kong Christian den Niendes senere Regering rummer saa mange og lykkelige Minder, der er klædt i Hjemlighedens Hygge-skær, at vi ikke godt kunde tænke os denne Samling Palæer helt forladt af Kongehuset. Amalienborg Plads har altfor tit været Midtpunktet for Begivenheder til, at vi vil se den som Midtpunkt for andet end kongeligt Liv.

Ligefor os hæver nu Marmorkirken — officielt Frederikskirken — sin guldribbede Kuppel, den sjette største i hele Evropa. Denne Kirke, som var kongeligt tænkt af Frederik d. V, der ønskede at skaffe det fine Kvarter, han havde ladet udstykke af Sophie Amalienborgs Have, en Sognekirke og tillige vilde rejse et glørværdigt Minde om, at den oldenborgske Kongestamme havde regeret i 300 Aar, blev længe vor Bys Smertensbarn. Og dog, nu da Ruinen er forsvunden, og den tunge Kirke hæver sin Kolos imod Sky, saa kan man sukke efter den lille maleriske Kirkestump, der stod saa fint mod den klare Himmel. Ogsaa disse Minder om henrunden Herlighed svandt.

Oprindelig havde *Eigtved*, som skulde udføre Kirken, ikke tænkt paa Marmor, men paa almindelige Sand- og Mursten, men siden fik han

Ideen at beklæde disse Mursten med Marmorflader. Da der var sumpet Grund, hvor Kirken skulde staa, var Forarbejderne mange og dyre, ja endog livsfarlige for de Soldater, der foretog dem. Ved Eigtveds Død 1754 opdagede man, at han havde solgt en Del af de til Kirken indkøbte Mursten til egen Fordel, men Frederik V var genereux nok til ikke at gøre Enken noget herfor. Efter at *Thurah* i to Aar havde holdt Arbejdet smaat gaende — andet var hans Opgave heller ikke — indkaldte Kongen efter *Salys* Raad de to franske Arkitekter *Jardin*, der helt omkalfatrede Planerne og lod indføre Marmorblokke i Stedet for Fliser. Da disse to Udlændinge tilsammen fik 30,000 Kroner om Aaret, er det ikke til at undre sig over, at de 30 Fod af Kirken, der var naaet over Jorden, da Frederik d. V døde, havde kostet 4,800,000 Kr. i vore Penge. Der er heller ingen Grund til at bebrejde *Struensee*, at han med dette bundløse Pengesvælg for Øje standsede ethvert Arbejde paa Kirken, som nu laa i over 100 Aar som Ruin. I 1795 vilde man have *Harsdorff* til at fuldføre Kirken, men ved hans Død 1799 faldt disse Planer atter bort, og først i 1874 tog daværende Etatsraad *Tietgen* fat med kraftig Haand, købte Kirken af Staten og kunde — delvist ved andres Hjælp — 19 Aar efter indvie den af *Meldahl* opførte Frederikskirké, som stadig i Folkemunde bevarer Navnet *Marmorkirken*, skønt den er bygget af Kalksten fra Fakse og Øland.

Kongens Nytorv.

OTTENDE KAPITEL.

VOR Vej fører os nu til *Kongens Nytorv* eller »det nye Kongetorv«, der blev anlagt 1670 paa *Hallandsaas' Plads*. Hallandsaas hed Torvet, fordi det, da det ikke var brolagt, undertiden var lige saa bundløst og ufremkommeligt som Hallands Aas i Sverige. *Gyldenløve* havde faaet Stenene fra *Kalø Slot* til at opføre det nuværende Charlottenborg med, og man vilde gerne give Torvet, der hidtil havde ligget udenfor Byen, saa megen Trafik som muligt. Derfor bestemtes det, at man skulde udgrave en Havn, der naaede helt ind til Torvet, og den 6 Sept. 1671 gjordes de første Spadestik til Nyhavn, som de fleste sikkert tror er en naturlig Indskæring. I Forvejen havde man for at skabe Torvet maattet udfylde de gamle Voldgrave, som laa her, og det nuværende kgl. Theater hviler f. Eks. paa 8—10 Alen Fyld. Det gjaldt derpaa om paa Torvets Midte at anbringe et passende

Minde om dets og Landets Fader, *Christian V*, og da vi ingen Kunstnere havde her hjemme i denne Tid, var det ikke saa underligt, at man tyede til Udlandet. Men lige saa heldig som Frederik den V blev med *Saly*, lige saa uheldig var hans Oldefader, da han indkaldte den franske Billedhugger *Abraham César Amoureux* og gjorde ham til sin Hofbilledhugger; thi vi kan alle den Dag i Dag se, at Talentet hos Hr. Amoureux ikke har været overvældende, og naar han desuden havde det Indfald at lave Statuen i Bly, saa maatte sund Fornuft sige, at den maatte synke, og Gang efter Gang har man derfor maattet »stramme den op«, og dette er gaaet skammeligt ud over Hestens Plastik, saa det er jo muligt, at Amoureux's Rosinante har været mere vælig i sin unge Tid end nu til Dags. Man har ogsaa undret sig over selve Anbringelsen af Statuen, fordi den ikke staar midt paa Torvet; atter her er der et Forsvar for Billedhuggeren; thi han har maattet opstille den med det nyanlagte Charlottenborg for Øje; og staar vi i Slottets Port, ja, gaar vi helt tilbage til Udstillingsbygningen, og Porten staar aabne, vil vi kunne se hele Statuen som Midtpunkt for Kongens Nytorv. Man har ogsaa undret sig over de allegoriske Figurer, der omgiver Billedhuggerarbejdet, og der har været adskillige Gisninger om, hvad de skulde betyde. Skønt Allegori og Symbolik omtrent kan komme ud paa eet, og vi for ikke saa førferdelig mange Aar siden selv led af en »symbolsk« Raptus, ligger dog Allegorierne os jævne Københavnerne noget fjernt, og det er næppe overdrevent mange af de over Kongens Nytorv spacerende, der for Alvor har Indtrykket af, at det unge Menneske, der trampes ihjel af den skikkelige »Hest« ikke er nogen ringere end »Misundelsen«. Der er Folk, der har villet gøre ham til

Svensker, og der er endda i Tider, hvor Forstaaelsen mellem os og vore fortræffelige Brødre hinsidan var mindre varm, i svenske Blade fremkommet Beklagelse over, at man har anbragt en Svensker i den lidet behagelige Stilling, men vi kan trøste de misfornøjede med, at Misundelsen er international. Lige saa lidt falder det nogen ind, at det er »Visdommen« i Minervas Skikkelse, »Tapperheden« i Herkules', »Ædelmodigheden« i Alexanders og »Hæderen« i en Kvinde-skikkelse, der bærer en Pyramide, som holder Vagt om Kong Christian den Femte. Thi den højsalige Konge udmærkede sig som bekendt ikke i fremragende Grad ved nogen af disse Egenskaber. En Rædsel er det at tænke paa, at disse Figurer endog har været forgyldte, og at det var disse gyldne Egenskaber, *Samtiden* anvendte allegorisk paa den jævne og troskyldige Christian med de smaa Aandsevner, men det elskværdige Lune, der gjorde ham saa ligefrem i Sind, at de københavnske Borgere endda, naar han kørte gennem Byen, stod i Vinduerne med Glas i Haand og drak hans Skaal, hvad han naadigt takkede for. Der er maaske ikke alligevel saa lidt Mening i, at han nu er alle Københavnernes Kælebarn, »Manden paa Hesten«, som vi lidet respektfuldt kalder ham, hvis vi da ikke helt lader ham ude af Betragtning og kun tænker paa det rare Dyr, vi alle holder saa meget af og derfor lader være Hovedpersonen i Gruppen, medens vi slet og ret mødes »ved Hesten«. Mærkeligt er det i al Fald, at vi lader Frederik d. V ride paa Amalienborg, Frederik d. 7de paa Slotspladsen, og Absalon paa Højbroplads, men paa Kongens Nytorv tænker vi kun paa Hesten. Den er blevet Nationaleje! Der er noget godmodigt humoristisk over den, som er københavnsk.

Det gammeldags Præg er ved at forsvinde fra Kongens Nytorv. Det er ved at blive en moderne Bys Torv, og Byens Midtpunkt er forlængst gledet fra det. Men endnu er det Torvet med de mange Minder. Selv om man bygger og roder, Kongens Nytorv er og bliver dog Kongens Nytorv, og det skønt der snart ikke er mange Bygninger, der opretholder Torvets Karakteristik. De nye Bygninger, der har rejst sig i de senere Aar, fortæller os intet nyt om en Genialitet, der skal særkende vor Tids Arkitektur, og skulde man pege den Bygning ud, man med særlig Glæde dvæler ved, bliver det en af de gamle, *Harsdorffs* fine Privatbolig, vort nuværende *Udenrigsministerium*. Hvor mange, som tilfældig ved, at Udenrigsministeriet skyldes ham, tænker mon paa, at vi daglig har Lejlighed til at glæde os over og være Harsdorff taknemlige for adskillige Mesterværker i vor By, f. Ex. *Herkulespavillonen* i Kongens Have, *Kolonaden* paa Amalienborg, *Barnekows* Ejendom i St. Kongensgade 72, *Landmandsbanken*, *Løveapoteket* og, men dog maaske mindst, *Erichsens* Palæ. Se nu paa Ministeriets Bygning, og kast derefter Øjet over mod *Thotts* Palæ, et Arbejde, som væsentligst skyldes *Jardin*, Harsdorffs Forgænger, Repræsentant for Overgangen fra Rococco til Empire. Hvor meget roligere, fornemmere og finere er ikke Harsdorffs Hus, frit som det er for Overlæsselse af Balustrader og Statuer. *Oppermann* gør i sin nylig udkomne Bog om »Kunsten i Danmark under Frederik V og Christian VII« opmærksom paa denne Sammenligning, ligesom han med *Høyen* peger paa den morsomme Løsning med at vende Kapitælernes Smalside udad, da der ikke er Plads til at lade Ruudingerne udfolde sig. Uden at vide det har Kunstneren her handlet i Oldtidens Aand; thi mange Aar efter hans Død har man paavist

en lignende Løsning af Vanskeligheden i en Oldtidsbygning i Pompeji.

For at begynde et Sted, vender vi os nu til Charlottenborg, og vi ved, at Slottet er opført af Kalō Sten af *Ulrik Frederik Gyldenløve*. Han var fem Aar om at faa Slottet færdigt, og hvis man har lange Øjne, kan man paa de smukke Skorstene se Aarstallet 1677 indskrevet paa Siderne, der vender mod hinanden. Vi har nu nærmest Indtrykket af, at Façaden er utilladelig snavset, saa sort, at det kgl. Akademi for de *skønne* Kunster burde skamme sig derved. Man spørger uvilkaarlig om, hvorledes Renligheden er indvendig, naar der ikke har været anvendt rensende Midler paa den udvendige Side lige siden — længe før *Thorvaldsen* havde sit Atelier her. Man faar næsten ikke Øje paa Frederik V's Buste over Porten. Den *skal* nemlig være sort. Og man undrer sig endnu mere over det Barbari, der ganske har knust Slottets Virkning, naar man ser det bag fra. Der har man klasket den ene grimme Tilbygning til efter den anden, og man aner knap, hvor smukt Slottet var, da der var Udsigt derfra ud over Charlotte Amalies Have helt ned til Vandet. — Lidt ældre Folk vil kunne huske den Tid, da Dronningens Have var botanisk Have, — først 1874 udlagdes hele dette store Terræn til Byggegrunde. Megen Historie har Slottet ikke. Ganske vist holdt Frederik V som Kronprins sine Orgier her, hvor adskilligt af Byens kvindelige Bærme forlystede ham for saa rigelig Betaling, at han, uden at de derfor turde beklage sig, endte Gilderne med at gennempiske disse Kvinder paa deres blottede Legeme. Her boede den bizarre, men interessante Forfatterinde *Charlotte Dorothea Biehl*, hvis Fader var Slottets Forvalter. Man har sikkert gjort hende en Del Uret ved at kalde hende »Hoftrappe-

sladrersken«; thi det meste af de Ting, hun har oplyst i sine Breve til *Bülow* paa Sanderumgaard, har senere ikke kunnet afkræftes. For Resten var hun jo et Barn af sin Tid, og hendes Skuespil, som endda blev opførte paa den kgl. Scene, var haarrejsende. Hun har indført *Cervantes'* udødelige *Don Quijote* i dansk Læseverden og var en Kvinde med Hjertet paa det rette Sted, det viste hun ikke mindst ved sin Hjælpsomhed mod *Rose*, da hans Datter var bortført.

Det bliver dog først og fremmet som Hjem for *Akademiet for de skønne Kunster*, at Charlottenborg vil staa for vor Tanke. 1753, da *Eigtved* var Direktør, fik Akademiet Lokale, og store er de Navne, der knyttes til Direktørposten, vi kan nævne: *Abildgaard*, *C. F. Hansen*, *C. V. Eckersberg*, *H. V. Bissen*, *Vilhelm Marstrand*, *J. A. Jerichau*, *F. Meldahl*, *Otto Bache* og *Vilhelm Bissen*.

Vi faar nu lige Tid til at smutte ned i Strandstræde i Gaarden til Nr. 5 for at mindes den navnkundige *Collinske* Gaard, hvis Herlighed dog er svunden; over Porten minder en Sten, der bærer et adeligt Vaaben, om at den spanske Gesandt under Frederik d. III, *Grev de Rebolledo*, residerede her. Der var da Udgang til *Norgesgade*, nu *Bredgade*.

Vi kan ogsaa ærgre os over den Vandalisme, der for faa Aar siden er øvet imod Haven bag det nuværende *Thottske* Palæ, da man af Forretningssyn paa dens Grund anlagde den solforladte Palægade. Sligt burde ikke en Gang Lehnsbaroner have Lov til; thi Grunden her er atter historisk. Hvor mange ved, at Rigens Admiral, *Niels Juel*, har haft Bolig her. Han opførte sit lille Slot til Pryd for Torvet og blev, da det var ham dyrt, fritaget for Skat i 20 Aar. Senere hen boede den russiske Minister i Palæet, medens Czar *Peter*

den Store gæstede København, og Czaren skal sikkert have boet i Palæet et Par Dage. Derpaa kom Bygningen i Danneskjoldernes Eje; men den maa ikke forveksles med det Danneskjold-Laurvigenske — nu Moltkes Palæ, hvis Historie vi før har omtalt. Det smukkeste ved Thotts Palæ er vel nok *Jardins* Fronton, men den kunde grundig trænge til at restavreres. Hvor nu *Hotel d'Angleterre* ligger, laa i gamle Dage *Ahlefelds* pragtfulde Palads, og lige ved Siden af, hvor nu Hovedvagtsgade munder ud, vækkes vore Erindringer om det hyggelige gamle, vore Bedsteforældres København, da *Hovedvagten* laa her, og »Uhrets rødlige Skin med en Lampe bag Skiven brændte«. Allerede i Henrik Steffens Tid var Kongens Nytorv kendt for sine gode Spisehuse, der var *Raus* fine Traktørsted, hvor d'Angleterre er nu, og hvor de fornemme, hver Gang der kom en Skildpadde til Byen, ved Avertissementer indbødes til Skildpadde-suppe, og lidt længer henne, hvor nu *Fugmann* bor, havde *Richter* den Stue, hvor *Oehlschläger* sad og spiste Boeuf, da *Ole Hieronymus Mynster* kom og præsenterede ham for *Henrik Steffens*, I samme Hus havde *Drejers Klub* en Stund Lokaler. Vi kommer derpaa til *Hôtel du Nord*, oprindelig *Holstein-Holsteinborgs* Palæ, der fik sit Navn den Gang Trakteur *Ernst Møller* i 1796 købte det og indrettede det til »Herbergeren«. Det havde ikke den Gang det aller anstændigste Ry paa sig; men da Konferensraad *Constantin Brun* i 1816 købte det, lod han her indrette de første varme Bade, København kendte i nyere Tid. I Middelalderen havde vi haft nok af Badstuer — Navnet Badstuestræde minder derom — Kong Hans gik jo i Badstue hos Hans Bogbinder i Højbrostræde, — men disse Badstuer var tillige en Slags Aftrædelses, hvor Venus dyrkedes ret kraftigt. Derved

kom de i Miskredit, da man paa Grund af den ringe Renlighedssans undertiden paadrog sig farlig Smitte, de blev endelig forbudte, og vor By kendte ikke offentlige varme Bade, før Constantin Brun forbarmede sig over os. Vor Opmærksomhed fanges nu af Hof-Agent *Erich Erichsens* Palæ, en af de Gaarde, hvormed den rige Handelsstand smykkede København efter Branden 1795. Datiden var ganske imponeret over den Pragt og Smag, hvormed Hofagenten udsmykkede det indre. En stor Del heraf er endnu bevaret.

Det er ikke her Stedet at skrive *det kgl. Theaters Historie*, vi maa holde os til det rent Ydre, og vi synes da, at det er sørgeligt, at Jernet er brudt ud i Stenene og har gjort Façaden paa den skønne Bygning helt sort. Derved er intet at gøre; men derfor kunde godt *Ewalds* og *Wessels* Marmorstatuer i Vestibulen være skinnende hvide, hvad de ikke er. Billedbuggeren, *Peters*, har for øvrigt her gjort sig skyldig i den gængse Misforstaaelse at fremstille *Ewald* som den melankolske, *Wessel* som den livsglade, medens Forholdet i Virkeligheden var det omvendte. — Endnu værre er det dog, at man har fremstillet *Holberg* og *Oehlschläger* udenfor Theatret som et Par værdige Middagsherrer. Hvorledes skal Københavnerne dog af denne eneste plastiske Fremstilling af *Holberg* faa Indtrykket af den lille, vævre og livlige Mand, han var? Han har næppe nogensinde siddet saa værdig i en Stol, og skulde vi haft en karakteristisk Fremstilling, havde det været rimeligere at anbringe ham staaende, spejdende med et lunt Glimt i Øjet ud over Torvet efter Byens mange *Jean de France's* og *Jacob von Thyboe'r*, som hans Øje nok skulde have opdaget den Dag i Dag. Billedhugger *Schultz*, Mesteren for Statuen af den unge *Oehlschläger* paa Frede-

riksberg og af Baggesen i Korsør, havde paa For-aarsudstillingen 1906 en Holberg, der havde den rette Opfattelse og derfor burde anvendes her i Byen. — Det var jo heller ikke *Konferensraad* Oehlsenschlägers Arbejder, der gjorde Lykke paa det kgl. Theater, men den unge, svulmende *Adams*; hvorfor har da den ellers geniale *Bissen* givet os et Billede som dette? — Saa ærgrer man sig ikke nær saa meget ved at rette Blikket mod Taget og se paa *Ring's* Gruppe, selv om vi har liden eller ingen Glæde af at vide, at den fremstiller Apollo i behageligt Selskab med Melpomene, Thalia og Pegasus ved Hippokrenes Kilde. At tænke sig, at man endnu i 1878 kunde opstille en saadan Allegori i vort nøgterne København!

Lige siden 1748, da Frederik d. V. havde skænket det gamle Tjærehus ved Siden af »Giethuset« til Organist C. A. *Thielo*, har Theatret ligget paa denne Plads paa Kongens Nytorv. Eigtved byggede det første Skuespilhus, der fra 1770 overtoges af Kongen og blev »*Den kongelig danske Skueplads*«. Bygningen, der fra først af rummede 780 Tilskuere, blev i Aarenes Løb udvidet adskillige Gange, bl. a. af Harsdorff, og foran den var anbragt Tragediens og Komediens Muser af *Wiedewelt* og *Weidenhaupt*. De var af Tømmer, Pap, Gibs og Sejldug og oversmurt med Limfarve og Kridt. Det var foran denne Bygning, at Frederik den Sjette som Kronprins standsede ved sit Bryllupstog, medens 9 hvidklædte unge Piger hilste ham med Sang; ved denne Lejlighed var der altsaa 11 Muser (de to Statuer + 9 levende) til Stede, hvilket *P. A. Heiberg* satiriserer over i sin berømte Indtogsvise:

»Dekorationer og Porte man maler,
synger, hvad elleve Muser besang.«

Den gamle Bygning kunde efter alle Udvidelserne rumme 1370 Tilskuere, men var i høj Grad brandfarlig. I 1872 begyndte man under Arkitekterne *Dahlerups* og *Ove Petersens* Ledelse paa Opførelsen af den nuværende Theaterbygning. 1 Juni 1874 spilledes sidste Gang paa det gamle og 15 Oktober første Gang paa det nye Theater, der kan modtage 1600 Tilskuere. (Til Sammenligning kan der i Kasino være 1350, i Folketeatret 1300, i Dagmarteatret 1270 og i Koncertpalæets store Sal 1500 Tilskuere).

Hvor Tordenskjoldsgade nu gaar ned, laa i gamle Dage det berømte *Giethus* ∴ Kanon- og Klokkestøberi, hvis Lokale ogsaa brugtes som Spisesal for Hoffet i Christian den Syvendes Tid, naar Kongen havde holdt Balparé eller Maskerade i det kgl. Theater, — det maatte han, da Christiansborg var brændt. I Giethuset er ogsaa vort offentlige Musikliv skabt, idet man omtrent ved samme Tid her begyndte at afholde offentlige Koncerter. Men først da Drejers Klub og senere den fine Klub »Harmonien« tog Musikafiteter med paa deres Program, blev der virkelig Musikinteresse i København.

Inden vi forlader Kongens Nytorv, maa vi have Tid til at stikke ned i Vingaardsstræde og se paa det gamle Nr. 10 for med Vemod at mindes, at det var i et endnu bevaret Værelse her, at *Ewald* laa syg, medens han skrev »De brutale Klappere« som Satire over den Maade, hvorpaa de tyske Officerer søgte at indbanke Parterrets Studenter deres æstetiske Opfattelse af *Niels Krog Bredals*: »Tronfølgen i Sidon«.

Vi vandrer ned ad Holmens Kanal og faar straks Udsigt til

»*Niels Juel* med Kæmpeanden
og Holmens faste Stok i Haanden«.

som hans Genboer, de glade Studenter siger i deres evigunge Ruskantate. Inden vi træder indenfor i den gamle *Slavekirke*, glæder vi os over Stilen i det oprindelige *Peschienske* Palæ, nu Landmandsbanken, hvor Studenterne i tidligere Dage har resideret. Vi kan til denne Glæde føje en til, nemlig den, at en moderne Tilbygning, der skabtes for et Par Aar siden af Professor *Storck*, saa fuldt harmonerer med Hovedbygningen.

Hvis man føler sig stødt af det triste graa i Bygningsstilen paa Studenterforeningen, saa maa man huske, at »vore Russer mangler Rubler« ; indenfor er der vel, med Nutidens store Antal Studenter, for trangt ved mangan en Fest, men Hjemlighed og Hygge straalere os i Møde fra disse Kammeratskabets Haller. Thi her fandt den gode danske Student den rette Hvile efter Arbejdet, her stiftedes mangt et Venskab for Livet; thi her bares det unge Humør oppe af glade Sange, lystige Sold og harmløse Komedier. Her fødtes den Kammeratskabets Aand, der var stærk nok til at naa langt ud over Foreningen, saa mangan en Embedsmand, Læge eller Lærer ude i Landet den Dag i Dag har sat denne Skat i »Mindets Sparebank« og i vemodig Glæde tænker paa de Dage, da han lyttede til *Hostrups* og *Plougs*, *Chr. Richardts*, *Conrad Møllers* eller *Axel Sørensens* glade Viser oppe i den store Saldesal, hvor Fædrenes hvide Buster ærværdigt skuede ned paa Sønnernes Færd. Traditionen er værnet og fortsat, medens Navnene skifter. Endnu leder *Axel Sørensen* som hæderkronet Skjald en Falanks af os Yngre, der alle fra *Carl Arctander* til den unge Rus, der bly og genert indleverer sin første Studentervise, elsker vor gamle Forening med en Ærbødighed, der nok skal bevare dens Liv ud over den nu for ringe Bolig, der tidlig eller silde maa falde for Tidens

Krav. — Af Holmens Slavekirke er der endnu nogle Hvælvinger tilbage under Bibliotheksbygningen i Haven. En Sjældenhed er de prægtige, skyggefulde Akacier ud imod Gaden.

Vi drager ad Holmens Kanal forbi den smukke *Nationalbank*, der vil bære sin Mesters, *Herholdts*, Navn til sene Tider; vi kigger, selv om vi just ikke skal sætte Penge i Banken, indenfor og glæder os over *Hilkers* skønne Lofts- og Trappedekorationer, vi nikker genkendende til gamle Biskop *Fogs* Buste bag Holmens Kirkes Gitter og standser paa Holmens Bro for at nyde det dejlige Syn af Kirken, der spejler sig i Vandet, medens *Børsen* fornemt trækker sig lidt tilbage paa den anden Side; dette er et af vor gamle Bys skønneste Partier, og Christian den Fjerdes bedaarende Børs vil til alle Tider være Københavnernes Kælebarn. Selv om den længe var trykket af *Christiansborgs* tunge Kolos, og selv om moderne Barbarer — deres Navne være hermed overgivne til velfortjent Forglemmelse! — har nænnet at klistre Privatbankens mislykkede Klump op bag Børsen for at knuse dens fine og lette Total-virkning, skal det dog siges til Byens Ære, at dette Nationalminde er gennemgaaende vel vedligeholdt, og at der stadig gøres meget for at holde det i Hævd. Lad os først og fremmest jage en Pæl gennem den Overtro, at Spiret, de fire snoede Dragehaler, er et Ran fra Sverige. Dette Taarn har aldrig set Kalmar, det skyldes en brav dansk Haandværksmester, *Vidt Krægen*, som har bygget det her i Byen, og vi skal endnu en Gang mindes *Harsdorffs* Navn med Tak, fordi han, da Bygmester *Anthon* i Christian den Syvendes Dage fik den fortvivlede Ide at erstatte det med en Kuppel, holdt sin mægtige Haand over det.

Der er sagt, at Børsen er for lav, for overlæs-

set. Det er Uret! Gaa en Gang langs med Façaden. Det er, som man gik langs en Bygning, der altid var smykket til Fest. Man faar ved de mange Afdelinger det rette Indtryk af, at det oprindeligt var en Varebørs med mange smaa Kramboder. Og det Liv, der i gamle Dage udfoldede sig langs Børsens Sider og i det Indre var ogsaa vidt forskelligt fra det nuværende. Her spaserede Kongens Døtre hen og købte deres Varer, »her valgte adelige Fruentimmer deres Klæder«, og ud imod Kanalerne paa begge Sider laa drægtige Skuder og lossede. I Børstiden falbødes alt, fra Bøger til Bændler, og Jøderne raabte højt paa Rampen for at anbefale deres Varer. Nu vandrer de højhattede, fine Børsherrer forbi *Tietgens* korrekte Statue, og det gaar sikkert ogsaa fint og korrekt til derinde. Men det festlige Gavlparti fortæller den Dag i Dag om den brogede Mangfoldighed, hvormed Livet udfoldede sig her. Endnu er Børsen *Handelsstaden Københavns* varme, røde Hjerte; dens stolte Taarn fortæller, at dansk Handel har ranket vort Fædrelands Anseelse højt imod Sky!

Ligeoverfor ligger »*den røde Bygning*«, hvis første Afdeling skyldes *Frederik den Fjerde*, hvis Buste i Marmor ogsaa pranger over Hovedindgangen med den mægtige Fronton med det danske Vaaben og de mange krigeriske Emblemer omkring. Faa tænker paa, at de Bygninger, der i Aarenes Løb er føjede til, og hvis højtidelige Gange — en ren Labyrinth for uindviede — nu kun genlyder af Embedsmænds og Supplikanters knirkende Trin, i længst forsvundne Tid var Elskerindebolig for Kongernes Mætresser. Her har baade *Sophie Amalie Moth* og *Anna Sophie Reventlow* resideret, og mangt et stuksmykket Loft, mangen en allegorisk Vægdekoration, der nu smykker Bureaukraternes Modtagelsessaloner, var i sin Tid Vidne til Orgier og

Fester, som den galante Tids Konger næppe havde drømt om, at Eftertidens Forfattere vilde søge at genfremstille i Bøger og Skuespil, hvis fornemste Tiltrækning netop er den Nimbus, som en svunden Tids Herlighed gyder over dem. Ils sont passés, ces jours de fête! Ingen mistænker vor nuværende røde Bygnings Beboere for at dyrke Gud Amor der — eller hans lille gemytlige Fætter Bachus. — Ogsaa alvorligere Billeder kan vi drømme os til. Vi ser *Struensee* bøjet over sit Arbejde — hans Værelse er uforandret, — vi tænker os en mørk Nat, hvor *Tscherning* i Krigens Tid arbejder rastløst og uden at unde sig Hvile, vi ser alle senere Tidens Ministre *Monrad*, *Hall*, *Estrup*, alle de store gamle, der bar vort Fædrelands Vel i deres Haand, ved Arbejdet her.

Bag Christiansborg, Marmorbroen.

NIENDE AFSNIT.

MEN vi maa videre, forbi rastløse, ringende Sporvogne hen til Bissens Statue af *Frederik den Syvende*, nu ad interim omgivet af de den borgerlige Konge saa fremmede Broncefigurer *Herkules*, *Minerva*, *Nemesis* og *Æskulap* (af *Thorvaldsen* og gamle *Bissen*); vi tænker paa de Dage, da den vrede Pøbel vilde ind i Slottet efter Optøjerne ved Posthusfejden, vi tænker paa *Gardens Oprør* Juleaften, vi mindes helst de Dage, da det ængstede Folk — uden helt at tænke over *Ordnes Rækkevidde* — talte til Kong *Frederik* om »*Fortvivlelsens Selvhjælp*«; vi ser Kongen bred og folkelig modtage sine trofastes *Hyldest*, og vi ser for os hin triste og mørke *Novemberdag*, da tunge *Sorger* hvilede over vort *Fædreland*, og *Hall* fra Slottets *Balkon* proklamerede Kong *Christian den Niende* som *Danmarks Konge*, men Billedet skifter, en hvid *Vinterdag* fornylig bares vor

gamle Konges sidste Levninger ud fra Slotskirkens castrum doloris, et langt Liv var endt, og den Mand, hvis Regeringstiltrædelse hilstes med saa megen Tvivl og Uvilje, førtes nu til sit sidste Hvilested, fulgt af hele sit Lands Tak for, at han i de lange og tit trange Aar havde vundet — sit Folks Hjerte!

Vi drejer om langs Sporvognslinjen og staar foran alle fremmedes Valfartssted, *Thorvaldsens Museum* og Mesterens Grav. Og da maa vi spørge, om vor By helt har glemt sin Æresforpligtelse, om den ikke kan rødme af Skam. Vi raaber med Nationalfølelse paa rette og urette Sted, og dog har vor lille Nation Raad og Mod til at byde sig selv og fremmede en Skandale som Thorvaldsens Museum, der rejstes som Mausoleum for Nordens største Kunstner, Byens Æresborger. Det er til ingen Nytte, at vi stadig eksperimenterer med at opfriske Bygningens Frise; selv om vort Klima har været haardt mod *Sonnes* Vægmaleries, er der ingen Grund til, at Façaden med Hovedtrappen faar Lov til at henligge i en Tilstand af Forfald og Snavs, som trodser enhver Beskrivelse. Lad os faa de halve Skodder bort, poleret Ruderne og lukket op, saa Luft og Frihed kan trænge ind til de evigunge Kunstværker. Lad os restavrere Bygningen og dens Maleries og Statuer, — mangler der Penge, er det en Nationalopgave, som vor lydøre By nok skal vide at løfte, naar ikke en dvask Museumskommissions døde Haand skal hvile over, hvad vi med Stolthed kan vise Udlandet som vort dyreste Eje. Hvad hjælper det, at vi bygger Raadhuse og rejser Monumenter ude i Byen, saalænge Thorvaldsens Museum, som burde være vor Stads første Pryd, nu er dens største Skændsel!

Der siges, at Museets Mure, der for en Del er

Rester af en kongelig Staldbygning, synker; det er ikke usandsynligt; thi Museet staar paa opfyldt Grund paa den gamle »Skarnholm«, hvor vore Forfædre forrettede deres Nødtørf. Det er paa Tide at undersøge dette grundigt, at vi ikke skal opleve en Rædselens Tid som den, da Museet hin grufulde Oktobernat 1884 var truet af Flammerne. Da følte hver dansk Mand, hvilken Skat vi ejede i Thorvaldsens Mesterværker. Hvorfor skal Faren banke paa, før vi værner vort dyreste Eje? —

Vi staar paa *Slotsholmen*, hvor *Absalons Brønd* sprudler og skænker vor By det Livsens Vand, hvoraf Minderne rinder. Der er vel næppe noget Sted i hele Kongeriget, der mere kan kaldes Danmarks Hjerter end dette. Herfra udstrømmer alt vort Liv. Er der noget galt der, mærkes det i Rigets yderste Lemmer, thi fra tidligste Tid forgrenede alle de Aarer sig herfra, der bragte Liv og Kræfter til Riget. — Vi ser fra Museet over mod *Hans Jørgens Gaard* (ikke Prins Jørgens, som den nylig blev kaldt; hvem Hans Jørgen var, vides ikke), over mod de sværtede Mure paa *Christiansborgs* Ruin, og vi drage et Lettelsens Suk, at de nu skal give Plads for et virkeligt Slot.

Men vi falder i Tanker over Navnet. Hvorfor skal det ny Slot hedde *Christiansborg*? Det Navn fik det dog først Nytaarsdag 1741 af en Enevoldskonge, der lagde sin kolde, pietistiske Haand over Byens Liv. Og *Christiansborg* blev aldrig Byens Lykke, to Gange gik det til Grunde, og mange lidet glædelige Begivenheder knyttedes dertil. »Borgen ved Hafn«, sagde *Absalon*, »Vort Slot *Kjøbenhavn*«, skrev *Christoffer af Bajern*, der gjorde vor By til sin Residens, »*Kjøbenhavns* Slot« sagde *Frederik den Fjerde*. Hvorfor saa ikke

glemme den bigotte *Christian den Sjette*, der endogsaa holdt *Holberg* nede, og kalde den nye *Borg Kjøbenhavns Slot*? For det bliver det. Det opføres for Folkets Penge af Byens Haandværkere og Kunstnere. Og der er ingen af de senere Konger *Christian*, der har kastet Glans over det. *Christian den Syvende* gjorde sig mest bemærket ved at kaste Glas og Porcellæn ned fra dets Altan, *Christian den Ottende* og *Niende* hører hjemme paa *Amalienborg*. Og Navnet klinger ikke som *Københavns Slot*.

Disse Navnebetragtninger sætter hele vor historiske Fantasi i Bevægelse. Vi ser det enlige Taarn, som *Absalon* bygte, Sømærket for de farende Folk, det, der gjorde vor By til Øresundets Dronning. Vi tænker paa de vendiske Sørøveres Hoveder, der grinede truende ud fra vor Stadsmur, og vi ser *Absalon* i Panser og Plade sprænge af Sted til Hest for at tugte de forvovne, som han er fremstillet i *V. Bissens* smukke Statue ved Højbro. Vi husker paa Lübeckernes Mordbrand, da *Absalons* gamle Taarn faldt d. 6. Juni 1368. Vi mindes den vidtløftige *Erik af Pommern*, der rimeligvis har rejst Slottet paa ny, og vi undrer os over, at vi ikke har nogen Statue for hans modige Dronning, *Philippa*, der reddede København fra Undergang, da hun fik sagt Lübeckerne en varm Tak for sidst, medens hendes Gemal laa nede i Sorø og ingenting gjorde. Med en vis Tilfredsstillelse ser vi paa *Højbro*, fordi det var her *Erik af Pommerns* Frille fik sig en Omgang paa Bagdelen af en af Byens Borgere, fordi hun — Tjenestemøen *Cacilia*, Dronningens egen Terne — forargede Folk ved sit Forhold til Kong *Erik*. Det var jo ogsaa paa *Højbro*, at Kong *Hans* — Himlen tilgive ham for Historien kan ikke! — lod *Ebbe Stran-*

gesøn og *Bjørn Andersøn* kaste den sikkert uskyl-
dige *Povl Laxmand* i Kanalen.

Vi mindes *Torben Oxe* og *Dyvekes* Kirsebær; vi glemmer ikke *Joachim Rønnows* arrogante Krav paa at blive Slottets Herre og hans velfortjente Endeligt i *Blaataarn*. Vi ser de stolte Fester, hvorved *Frederik den Anden* og *Christian den Fjerde* vilde overbyde deres fyrstelige, smaatyske Svogre, og vi glæder os alle ved Tanken om de morsomme Komedier, der ved saadanne Lejligheder opførtes paa den nuværende Ridebane, hvor selveste Danmarks Vovehals, *Peder Skram*, som *Troels-Lund* beretter, levende tog Del i Striden mellem David og Goliath, og hvor der laa virkelig saarede paa Skuepladsen. Vi tænker paa den salig hensovede *Frederik den Anden* — som efter den frimodige *Anders Sørensen Vedels* Skøn kunde have levet mangan god Dag endnu, om hans Naade havde holdt sig fra »den skadelige Drik, som nu over Landet gængs er« —, men vi kan godt lide ham for, at:

»han holdt Kollats med Adelen sin
og gjorde den lystig og glader
og drak med den den sidste Vin
som Landets Herre og Fader«. —

Kong *Christian den Femte* holdt mere af at bo udenfor Byen paa »Slottet i Haven«, *Rosenborg*, men *Frederik den Fjerde* holdt mest af *Københavns Slot*. Han byggede om paa det gamle Slot, skønt der knyttede sig et saa stygt Minde som *Blaataarn*, den ulykkelige *Leonora Christines* Fængsel, dertil. Hellere mindedes han sikkert, at *Frederik den Tredje* holdt andre Væsener i Bur paa sit Slot, nemlig »Løver, Dromedarer og Tigerdyr«, og at han ogsaa gerne vilde have haft

Krokodiller »af samme Slags, som gaar i Ægyptens Nil«, men disse graadige Dyr egnede sig ikke til vort nordlige Klima og døde under Vejs »under Sprogø«.

Vi ser Travlheden ved den langvarige Nedbrydning af det gamle Slot, vi drømmer os til *Christian den Sjettes* Pragtværk, hvoraf vi endnu har *Eigtveds* skønne Staldbygninger og Marmorbroen tilbage. Hvor mange lægger Mærke til de store Hængsler ved Pavillonerne for Enden af Buegangene ud mod Broen og tænker paa, at den har baaret en prægtig Smedejernsport, der forsvandt i 1840 — som gammelt Jern?

Vi tænker os Slottets mange Gange opfyldte af nysgerrige Københavnere, der vil se den sindsyge Konge spise; vi hører Pavkerne forkynde over Slotspladsen, at nu gaar Herskaberne til Bords, medens den ydmyge Borger gaar allerunderdanigst forbi med Hatten i Haanden. Vi drømmer om *Struensees* romantiske Møder med *Caroline Mathilde*, og vi gyser ved Tanken om hin Maskeradenat i Januar 1772, da Sammensværgelsens Hovedmænd traadte ind til den ulykkelige *Christian den Syvende* og tilsneg sig hans Underskrift paa Fængselsordren til Dronningen og de to Grever, som allerede forinden var ført deres Skæbne i Møde. Det er, som Slottet ikke kan overleve denne Skændsel. Det Baal, der tændtes d. 26. Februar 1794, brændte længe nok til at hævne den stakkels Prinsesse af England og de to Grever, hvis Kroppe klædte Hjul og Stejle paa Fælled. Først 1828 rejste et nyt Christiansborg sig, takket være *C. F. Hansens* Arkitektsnille. Men det levede kun to Aar længere end det første; thi 56 Aar efter — den 3. Oktober 1884 — lagde den ubarmhjertelige Ild den Borg

i Aske, hvorfra Frederik den Syvende havde skænket Folket dets Frihed. —

Buegangene er nu kun de Elskendes Eldorado, — vi kender det alle godt fra *Erik Henningsens* Maleri; men i Enevældets Tid var Spasereture her en yndet Folkeforlystelse. Ikke mange tænker paa, naar de haster gennem den venstre Buegang, at de passerer det gamle *Hoftheater*, som har været Vidne til saa megen Historie. Det var, da *Eigtved* vilde benytte Charlottenborg til Kunstakademi, at han fik flyttet den italienske Opera over ovenpaa Staldbygningen, hvor Kongens Rustkammer hidtil havde været. Dette skete 1753, men først 14 Aar efter indrettede *Stanley* Theatret til dagligt Brug, og her fandt da Forestillinger Sted, hvortil Billetterne uddeltes gratis, og hvor man snart afvekslede med danske og franske Skuespil. Imellem holdt Kongen ogsaa her ret vilde Maskerader, hvor der spillede »Faraobank«, og hvor Kærlighedsguden drev sit kaade Spil bag Maskerne. Saaledes dansede *Struensee* og *Caroline Mathilde* deres sidste Dans paa det bal masqué en domino, der gik forud for Arrestationen. Men det var ogsaa paa dette lille Theater, at *Johannes Ewald* fik sin første Oprejsning for al den Uret, han havde lidt, idet Skuespiller *Schwartz* med sit dramatiske Selskab under Hoffets allernaadigste Bifald opførte hans »Balders Død« og derved aabnede ham Adgangen til det kgl. Theater og satte ham i Stand til at skrive »Fiskerne«. Det var ogsaa paa Hoftheatret, at *Rahbek* begyndte den første dramatiske Elevskole, og endelig er den lille Scenes Navn uløselig knyttet til den berømte Sæson 1855—56, da *Høedt* og *Michael Wiehe*, misfornøjede med det *Heibergske* Regimente, vandrede over til *Lange*, som viste, at man, naar

man har saadanne Kræfter, kan drive et Privat-theater med Overskud i København.

Enhver, der elsker det gamle, bør gaa sig en Tur ind i Gaarden til de gamle Bygninger, der knytter sig nær til Slottet og er opførte paa opfyldt Grund ved Slotsholmens Udkant, jeg mener *Proviantgaarden, Tøjhuset* og det gamle kgl. Bibliotek. Denne sidste Bygning var oprindelig Tøjhus, da *Christian den Tredje* opførte den, men *Frederik den Tredje* gjorde den til Kunstskammer og Bibliotek. Og det var paa anden Sal, at de berømte *Guldhorn* opbevaredes, som fik en saa sørgelig Ende, men som fik nyt Liv igen gennem *Adam Oehlschlägers* herlige Digt. Her voksede det kgl. Bibliotek fra en ringe Begyndelse til over 600,000 Bind, som højlydt krævede et nyt og sikrere Hjemsted, hvad de jo ogsaa har faaet. Men kan man virkelig nænne at rive den gamle Bygning ned? Historisk er den tillige, her præsenteredes *Peder Schumacher* første Gang for Kongen og blev hans Bibliotekar, og her tilbragte han som *Griffenfeldt* sine første Fængsels-dage.

Christian den Fjerdes »Lange Tøjhus« og *Proviantgaarden* er, sete fra Gaarden, saa ejendommeligt smukke, at man aldrig kan blive træt af at se paa dem. Men hvad vil denne Skønhed sige mod det, der har været, den Gang Vandet gik helt ind imellem de to gamle Bygninger, der spejlede deres Mure deri, og Krigsskibene laa med deres tunge Skrog dybt i Bølgerne for at proviantere derinde! Det var noget andet end den kedelige Gaard, hvor Græsset vokser vildt imellem Brostenene, som vi nu maa se paa.

Vi kan ikke ende vor Vandring her uden at kaste et Blik over til den gamle Købmandsgaard paa den anden Side af Kanalen, der, da *Christian*

den *Sjette* som Kronprins fik Bolig der, fik Navn af »Prinsens Palæ«, men inden den Tid som »Palæet i Kalveboderne« havde erhvervet sig sin største Navnkundighed ved i 1716 at tjene til Bolig for Czar *Peter den Store*, som med Undtagelse af de faa Nætter, da han boede i Thotts Palæ, husede eller rettere huserede her; thi han og hans Officerers fornemste plaisanterie var, naar de blev fulde, at skyde til Maals efter de fine Stuklofter. Da *Frederik den Femte* havde boet her som Kronprins, fik han nogen Kærlighed til Stedet og lod det restaurere af *Harsdorff*, der gav det dets nuværende Skikkelse. Det blev da et Slags »adeligt Vartov«, hvor de afdankede Hofembedsmænd nød Naadensbrødet, hvor de navnkundige Malere *Abildgaard* og *Jens Juel* havde Atelier i Riddersalen, og hvor *Højesteret*, *Videnskabernes Selskab* og *Selskabet for Oldkyndighed* har haft Lokaler. Midt i forrige Aarhundrede blev det indrettet til Nationalmuseum, men det maa blive en Opgave nu, da det kgl. Biblioteks Skatte er bragt i Sikkerhed, at søge et mindre brandfarligt Sted ogsaa for de Kostbarheder, der rummes i Prinsens Palæ. — I Haven bag Museet staar den Skamstøtte, som fra 1660 til evig Tid skulde have staaet paa Graabrødretorv til Minde om Ulfeldt Forræderi.

Vi vil hermed slutte vore Spasereture, som vi har holdt snævert til det ældste København. Vel vinker Frelserens forgyldte Kirketaarn os ud mod Christianshavns gamle mærkelige Historie, vel suser Søndermarkens Træer en vemodig Minde-sang om *Frederik den Sjettes Frederiksberg*, men vor Plan var kun at søge de Minder, der svandt

i vor gamle By; vi vilde dermed vække Kærligheden til Byen og dens Historie, og den, der gennem disse Linjer har faaet denne vakt, vil let paa egen Haand kunne arbejde videre. Vi maa, naar vi vandrer i Byen, i vore Hjerter bygge et levende Værn om vor Bys Historie, vi maa ikke valent tie stille, naar vi ser, at noget vanrøgtes, men vi skal ogsaa være varmhjertede nok til at bekende vor Kærlighed højt. Lykkes det os at værne om det gamle, vil der vokse godt nyt op af vor Jordbund. Pietet er en Følelse, vi alle kan være stolte af at eje, og træder vi i vore Fædres Fodspor, vil vi ogsaa naa frem til selv at skabe Minder i den nye By, for hvilke vore Efterkommere — som vi gør det nu overfor det gamle — skal sukke:

Ak, de svandt, de svandt —!!

